

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Simge ÖZ DEMİRAL

TÜRKİYE'DE VE FARKLI ÜLKE ÖRNEKLERİNDE İNSAN TİCARETİ

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Simge ÖZ DEMİRAL

TÜRKİYE'DE VE FARKLI ÜLKE ÖRNEKLERİNDE İNSAN TİCARETİ

Danışman

Doç. Dr. Necla ÖZTÜRK

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Simge ÖZ DEMİRAL'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Songül SALLAN GÜL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Necla ÖZTÜRK (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Ü. Mahmut KAPLAN (İmza)

Tez Başlığı: Türkiye’de ve Farklı Ülke Örneklerinde İnsan Ticareti

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 21/06/2019

Mezuniyet Tarihi : 25/07/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de ve Farklı Ülke Örneklerinde İnsan Ticareti” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Simge ÖZ DEMİRAL

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Simge ÖZ DEMİRAL
Öğrenci Numarası	20155246006
Enstitü Ana Bilim Dalı	Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Necla ÖZTÜRK
Tez Başlığı	Türkiye’de ve Farklı Ülke Örneklerinde İnsan Ticareti
Turnitin Ödev Numarası	1148409813

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 116 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 01/07/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları’nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç %13

alıntılar dahil %21’dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları’nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

01/07/2019

(imzası)
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Doç. Dr. Necla ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
TEŞEKKÜR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSAN TİCARETİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR, TARİHSEL SÜREÇ VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

1.1. Temel Kavramlar	4
1.1.1. İnsan Ticareti ve Bağlantılı Kavramlar	4
1.1.2. Kaynak ve Hedef Ülke-Geçiş Ülkesi.....	7
1.1.3. Göçmen Kaçakçılığı	7
1.2. Tarihsel Süreç	11
1.2.1. İlk Çağda Kölelik	11
1.2.2. Orta Çağda Kölelik.....	12
1.2.3. Modern Kölelik	14
1.3. İnsan Ticaretinin Nedenleri	15
1.3.1. Genel Olarak.....	15
1.3.2. Kaynak Ülke Açısından İnsan Ticaretinin Ortaya Çıkış Nedenleri	16
1.3.3. Hedef Ülke Açısından İnsan Ticaretinin Ortaya Çıkış Nedenleri	18
1.4. İnsan Ticaretinin Görünümleri	19
1.4.1. Zorla Çalıştırılma, Hizmet Ettirilme, Kölelik ve Benzeri Uygulamalar.....	19
1.4.2. Fuhuşun İstismarı ve Diğer Amaçlı İstismar Türleri.....	20
1.4.3. Vücut Organlarının Alınması	21
1.4.4. Çocuk Mağdurlar	21
1.5. İnsan Ticaretinin Göç, Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı ile İlişkisi	22
1.5.1. İnsan Ticaretinde Göç ve Kadın Olgusu.....	22
1.5.2. İnsan Ticareti ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	25
1.6. Uluslararası Düzenlemeler	27
1.6.1. Genel Olarak.....	27
1.6.2. Birleşmiş Milletler Düzenlemeleri	28

1.6.2.1. Kölelik ve Köle Ticaretinin Yasaklanmasına İlişkin Sözleşmeler	28
1.6.2.2. Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi	29
1.6.2.3. Kadın ve Çocuk Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi	30
1.6.2.4. Tüm Yaşlarda Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme	30
1.6.2.5. İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme	31
1.6.2.6. Çocuk Hakları Sözleşmesi	32
1.6.2.7. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyarî Protokol	32
1.6.2.8. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü)	33
1.6.3. Avrupa Konseyi Düzenlemeleri	37
1.6.3.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	37
1.6.3.2. Cinsel Sömürü Amacıyla İnsan Ticaretine Karşı Eylem Konulu 19 Mayıs 2000 tarih ve Rec (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı	38
1.6.3.3. Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin 30.04.2002 tarih ve Rec (2002)/5 Sayılı Tavsiye Kararı	39
Rec (2002)/5	39
1.6.3.4. Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına İlişkin Rec (2001)/16 Sayılı Tavsiye Kararı	39
1.6.3.5. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi	40
1.6.4. Avrupa Birliği Düzenlemeleri	42
1.6.4.1. Genel Olarak	42
1.6.4.2. Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Anlaşma, Amsterdam ve Lizbon Anlaşmaları	43
1.6.4.3. İnsan Ticareti ile Mücadeleye İlişkin 2002/629/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı	44
1.6.4.4. İnsan Ticareti Mağduru veya Yasadışı Göçü Kolaylaştıran Eylemlere Maruz Kalan ve Yetkili Makamlarla İşbirliği Yapan Üçüncü Ülke Vatandaşlarına Verilen İkamet İzni Hakkında 2004/81/AT sayılı Direktif	45
1.6.4.5. İnsan Ticareti ile Mücadelede ve İnsan Ticaretinin Önlenmesinde En İyi Uygulamalara, Standartlara ve Usullere Yönelik AB Planı	46

1.6.4.6. İnsan Ticaretine Karşı Birliğin Dış İlişkilerinin Güçlendirilmesi Hakkında Eylem Odaklı Belge	46
1.6.4.7. Stockholm Programı	47

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE BAZI ÜLKE ÖRNEKLERİNDE İNSAN TİCARETİ VE KADIN

2.1. Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Başlıca Düzenlemeler	48
2.1.1. Genel Olarak.....	48
2.1.2. 1982 Anayasası.....	49
2.1.3. Kanunlar	50
2.1.3.1. Türk Ceza Kanunu.....	50
2.1.3.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.....	52
2.1.3.3. Harçlar Kanunu.....	53
2.1.3.4. Uluslararası İş Gücü Kanunu.....	53
2.1.3.5. Türk Vatandaşlığı Kanunu.....	54
2.1.4. Yönetmelikler ve Bakanlar Kurulu Kararı	55
2.1.4.1. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik	55
2.1.4.2. Karayolu Taşıma Yönetmeliği	55
2.1.4.3. İnsan Ticareti Mağdurlarının Ücretsiz Tedavisine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı	56
2.2. Türkiye’de İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar.....	56
2.2.1. Genel Olarak.....	56
2.2.2. Türkiye’de ve Antalya İli Örneği’nde İnsan Ticareti Mağduru Kadınlara Yönelik Çalışmalar.....	57
2.2.2.1. Türkiye’de ve Antalya İli Örneği’nde İnsan Ticaretine İlişkin Veriler.....	60
2.2.2.2. Vaka Örneği.....	66
2.2.3. İnsan Ticareti Mağduru Tespit Aşamaları	69
2.2.3.1. İnsan Ticareti Mağduru Kadınlarla Mülakat	70
2.2.3.2. Mağdur Kadınlara Sağlanan İmkânlar.....	73
2.2.3.2.1. İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni	73
2.2.3.2.2. Sığınmaevi Süreci.....	75
2.2.3.2.3. Mağdur Destek Programı	76
2.2.3.2.4. Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı	76

2.2.4. İnsan Ticaretinin Mağdurlar Üzerindeki Etkileri	77
2.2.5. Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER 157).....	78
2.3. İsveç Hukukunda İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar	79
2.3.1. Genel Olarak.....	79
2.3.2. İsveç Ulusal Eylem Planı.....	81
2.3.3. İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Süreci	81
2.3.4. Sığınmaevleri.....	82
2.3.5. Yardım Hattı ve Kadını Koruma Hattı	83
2.4. Alman Hukukunda İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar	84
2.4.1. Genel Olarak.....	84
2.4.2. İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Süreci	84
2.4.3. Sığınmaevi Süreci.....	86
2.5. Hollanda Hukukunda İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar	87
2.5.1. Genel Olarak.....	87
2.5.2. İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Süreci	88
2.5.3. Sığınmaevi Süreci.....	88
2.6. ABD İnsan Ticareti Raporlarında Türkiye -İsveç-Almanya-Hollanda	89
SONUÇ	92
KAYNAKÇA.....	96
ÖZGEÇMİŞ	106

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1 İnsan Ticareti Mağduru Sayıları (2005-2013).....	60
Tablo 2.2 İnsan Ticareti Mağdurlarının İstismar Şekilleri (2005-2013)	60
Tablo 2.3 İnsan Ticareti Mağdurlarının Uyrukları (2005-2013)	61
Tablo 2.4 İnsan Ticareti Mağdurlarının Yaş Profili (2005-2013)	61
Tablo 2.5 İnsan Ticareti Mağdurlarının İllere Göre Dağılımı (2005-2013).....	62
Tablo 2.6 İnsan Ticareti Mağduru Sayısı (2014-2017)	62
Tablo 2.7 İnsan Ticareti Mağdurlarının İstismar Şekilleri (2014-2017)	63
Tablo 2.8 İnsan Ticareti Mağdurlarının Uyrukları (2014-2017)	63
Tablo 2.9 İnsan Ticareti Mağdurlarının Yaş Profili (2014-2017)	64
Tablo 2.10 İnsan Ticareti Mağdurlarının İllere Göre Dağılımı (2014-2017).....	64
Tablo 2.11 İnsan Ticareti Mağdurlarının Cinsiyet Dağılımı (2014-2017)	65
Tablo 2.12 İnsan Ticareti Mağdurlarının Uyruk Bazında İstismar Şekilleri (2014-2017).....	65
Tablo 2.13 Türkiye Geneline ve Antalya İli Özelinde İnsan Ticareti Mağduru Sayıları (2018)	66

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİLEDER	Aile Danışmanları Derneği
AK	Avrupa Konseyi
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
CATW	Coalition Against Trafficking in Women (Kadın Ticaretine Karşı Koalisyon)
CoMensha	The Coordination Centre against Human Trafficking (İnsan Ticaretine Karşı Koordinasyon Merkezi)
ECCCSAs	European Contact Centre&Customer Service Awards (Avrupa İletişim Merkezleri ve Müşteri Hizmetleri Ödülü)
EUROJUST	The European Union's Judicial Cooperation Unit (Avrupa Adli İşbirliği Birimi)
EUROPOL	The European Union's Law Enforcement Agency (Avrupa Polis Teşkilatı)
ETCK	Eski Türk Ceza Kanunu
ETVK	Eski Türk Vatandaşlığı Kanunu
FRONTEX	European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union (Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliğinin Yönetiminden Sorumlu Avrupa Ajansı)
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GRETA	Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (İnsan Ticareti ile Mücadele Uzmanlar Grubu)
ICMPD	International Center for Migration Policy Development (Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi)
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İKGV	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı

KOK	German NGO Network against Trafficking in Human Beings (İnsan Ticaretine Karşı Alman Sivil Toplum Kuruluşu Ağı)
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
OJ	Official Journal
RG	Resmî Gazete
ROKS	Kadın ve Genç Kız Sığınmaevleri Örgütü
SKR	İsveç Kadın ve Genç Kız Sığınmaevleri Federasyonu
SOLWODI	Solidarity with Woman in Distress (Sorun Yaşayan Kadınlarla Dayanışma Derneği)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TIP	Trafficking in Persons Report (İnsan Ticareti Raporu)
TVK	Türk Vatandaşlığı Kanunu
UGG	Ulusal Görev Gücü
Vb.	Ve benzerleri
Vd.	Ve diğerleri
YİMER	Yabancılar İletişim Merkezi
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖZET

İnsan ticareti suçu en ağır insan hakları ihlalinden biridir. Bu suçun mağdurları cinsiyet ayırt etmeksizin herkes olabilir; ancak bu suçtan en çok kadın ve çocuklar etkilenmektedir. İnsan ticareti suçu beraberinde farklı sömürü türlerini barındırıyor olsa da en sık karşılaşılan insan ticareti türü kadınların zorla fuhuşa sürüklenmeleridir.

Dünya genelinde yaşanan siyasî olaylar ve ardından başlayan göç hareketleri sonucu insan ticareti vakalarında artış meydana gelmiştir. Gittikçe artan insan ticareti suçuyla mücadele etmek ve insan ticareti mağdurlarının korunmasını sağlamak için Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nde uluslararası düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye insan ticareti suçu bakımından kavşak noktası konumundadır. Bu sebeple Türk Ceza Kanununda yapılan değişiklikle insan ticareti suçu ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

Çalışmanın Birinci Bölümünde öncelikle insan ticareti kavramına, tarihsel sürecine ve daha sonra konuya ilişkin Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi düzenlemelerine yer verilmiştir. İkinci Bölümde ise insan ticaretiyle ilgili Türk Hukukundaki yasal düzenlemeler ve uygulamaların yanı sıra konuya ilişkin uygulamalar İsveç, Almanya ve Hollanda ülkeleriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan ticareti, Türk Ceza Kanunu, Palermo Protokolü, mağdur tespit süreci.

SUMMARY

HUMAN TRAFFICKING IN TURKEY AND DIFFERENT COUNTRIES EXAMPLE

Human trafficking is one of the most serious human rights violations. Victims of this crime can be anyone without gender discrimination; however, women and children are the most affected by this crime. Even though the trafficking crime includes different types of exploitation, the most common type of trafficking is forced women into prostitution.

As a result of the political events in the world and the migration movements that started afterwards, there has been an increase in the cases of human trafficking. International regulations have been made by the United Nations, the European Union and the Council of Europe to combat the growing crime of trafficking and to protect victims. Turkey is a crossroads in terms of human trafficking. For this reason, the crime of trafficking has been regulated in detail with the amendment to the Turkish Penal Code.

In the first part of the study, firstly the concept of human trafficking, its historical process, and then the United Nations, European Union and Council of Europe related to the issue are mentioned. In the second part, besides the legal regulations and practices in the Turkish Law on human trafficking, the practices related to the subject have been tried to be compared with the countries of Sweden, Germany and Netherland.

Keywords: Human trafficking, Turkish Penal Code, Palermo Protocol, victim identification process.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan ve emeklerini esirgemeyen başta Tez Danışmanım Doç. Dr. Necla ÖZTÜRK olmak üzere, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Arş. Gör. Güven YARAR'a ve Şule ARSLAN'a, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü çalışanı Göç Uzmanı Ebubekir KURT'a, başta Ayşegül SUNAL ve Yeliz KOÇ AY olmak üzere yüksek lisans sınıf arkadaşlarıma, sevgili ablam Deniz BEREKET'e, çalışmam boyunca sabırla yanımda olan en büyük destekçim eşim Ali Can DEMİRAL'a ve bugüne gelmemi sağlayan aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Simge ÖZ DEMİRAL

Antalya, 2019

GİRİŞ

Günümüzde kölelik türlerinden biri olan insan ticareti, yasal olmayan ticareti ve istismarı bünyesinde taşımaktadır. İnsan ticareti kavramı ile; kişileri zorla çalıştırma, hizmet ettirmeye zorlama, cinsel sömürü, kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanması, organ ve dokularından istifade edilmesi gibi hususlar ifade edilmektedir. Kapitalizm ve küreselleşmeyle yakından ilişkili olan insan ticareti kavramı aynı zamanda günümüzde artan bir şekilde ortaya çıkan ve yüksek gelir elde edilen bir suç türüdür. En ağır insan hakları ihlallerinden biri olan insan ticareti, tarihte yer alan kölelik ile benzer özellikler taşımakta ve günümüzde “modern kölelik” biçimlerinden biri olarak tanımlanmaktadır¹.

İnsan ticareti çoğunlukla az gelişmiş ülkelere, hayat standartlarının daha iyi olduğu komşu ülkelere veya taşradan şehir merkezine doğru olmaktadır. Örneğin, cinsel sömürü amacıyla fuhuş sektöründe çalıştırılmak üzere, Türkiye’ye daha çok Orta Asya ülkelerinden (Kırgızistan ve Kazakistan vb.) kadınlar; Doğu Avrupa’ya ise daha çok Romanya, Arnavutluk, Bulgaristan ve Ukrayna gibi ekonomik ve sosyal koşulların görece daha kötü olduğu ülke vatandaşları götürülmektedir².

Fiziksel³, psikolojik⁴ ve cinsel şiddet⁵ türlerini bünyesinde barındıran insan ticareti kavramı kişilere uygulanan ve sonuçları ağır olan bir şiddet türü olarak da tanımlanabilir. Dünya Sağlık Örgütü’nün 2015 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre, dünya genelinde kadınların % 70’inin yaşamlarının bir noktasında fiziksel ve/veya cinsel şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün 2016 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre ise; Türkiye’de yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kalmış kadınların oranı % 36, cinsel şiddete maruz kalmış evlenmiş kadınların oranı %12’dir. Evlenmiş

¹ İnsan Ticareti ile Mücadele Raporu, 2017: 11-13.

² Beydili vd., 2014: 7-8.

³“Tokat atmak, tekmelemek, hırpalamak, kolunu bükmek, boğazını sıkmak, bağlamak, saçını çekmek, kesici veya vurucu aletlerle yaralamak, kezzap veya kaynar suyla yakmak, vücudunda sigara söndürmek, ellerini ayaklarını ezmek, sakat bırakmak, işkence yapmak, sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak, sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olmak suretiyle bedensel zarar görmesine neden olmak gibi eylemler” fiziksel şiddetin örnekleridir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı, 2008: 7. Fiziksel güç yoluyla uygulanan bu şiddet türü; kişide geçici veya kalıcı hasarlar bırakmakta, bazen de kişinin ölümüne yol açmaktadır. Polat, 2016: 18-19.

⁴“Bağırmak, korkutmak, küfür etmek, tehdit etmek, hakaret etmek, akrabalarıyla, ailesiyle, arkadaşlarıyla, komşusuyla görüşmesine engel olmak, eve kapatmak, küçük düşürmek, çocuklarından alıkoymak, kıskançlık bahanesiyle kontrol altında tutmak, başkalarıyla kıyaslamak, nasıl giyineceği, nereye gideceği, kimlerle görüşeceği konusunda baskı yapmak, kadının kendini geliştirmesi gibi eylemlere” engel olmak psikolojik şiddet olarak tanımlanmaktadır. KSGM, 2008: 7-8.

⁵ “Evli olsa dahi kendisiyle ve başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlara zarar vermek, çocuk doğurmaya yada doğurmamaya, kürtaja, enseste, fuhuşa zorlamak, zorla evlendirmek, telefonla, mektupla ya da sözlü olarak cinsel içerikli rahatsız edici eylemlerde bulunmak” gibi davranışlar cinsel şiddet olarak değerlendirilmektedir. KSGM, 2008: 8.

kadınların % 38'i ise hayatının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Yapılan araştırmada Türkiye'de kadınların % 44'ünün yaşamlarının herhangi bir döneminde psikolojik şiddete maruz kaldığı ve % 30'unun ise yaşamlarının herhangi bir bölümünde ekonomik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir⁶. Bu araştırma sonuçlarına göre, Dünya ve Türkiye genelinde kadınların yüksek oranlarda şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 2017 raporuna göre; Dünya genelinde insan ticareti mağdurlarının sayısının 10 binleri bulduğu tahmin edilmektedir⁷.

İnsan ticareti mağdurlarına cinsiyet temelinde bakıldığında; Dünya genelinde erkeklerin büyük oranda zorla çalıştırma mağduru, kadınların ise cinsel sömürü amaçlı insan ticareti mağduru olduğu görülmektedir. Ayrıca son yıllarda çocuk mağdurların sayılarında da artış olduğu görülmektedir⁸.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)⁹ ve WalkFree Vakfı¹⁰ tarafından Uluslararası Göç Örgütü (IOM)¹¹ ile ortaklaşa gerçekleştirilen bir araştırmada 2016 yılında dünyada 40 milyonu aşkın kişinin modern köleliğe maruz kaldığı belirtilmektedir. Kadınların ve kız çocuklarının ise modern kölelikten orantısız bir şekilde etkilendiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre; modern köleliğe maruz kalan kadın ve kız çocukları, toplamın % 71'ini oluşturmakta, ek olarak ise cinsel hizmet sektöründe zorla çalıştırılanların % 99'unu, zorla evlendirilen mağdurların da % 84'ünü kadınlar oluşturmaktadır¹².

İnsan ticareti kavramının karmaşık ve çok aktörlü olması, farkı suç tipleriyle karıştırılması ve birçok istismar türünü bünyesinde barındırması gibi nedenlerle suçun

⁶ Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı, 2016: 12-13.

⁷ <https://www.state.gov/documents/organization/271339.pdf> (erişim tarihi:10.05.2018).

⁸ İnsan Ticareti ile Mücadele Raporu, 2017: 15.

⁹ ILO, Uluslararası çalışma standartlarını belirleyen, çalışma yaşamı haklarını savunup yaygınlaştıran, insana yakışır çalışma biçimlerini özendiren, sosyal korumayı ve çalışma yaşamıyla ilgili konularda sosyal diyalogu güçlendiren Birleşmiş Milletler kuruluşudur. 1919 yılında kurulmuş olan ve 187 üye devleti bulunan ILO; hükümet, işveren ve işçi temsilcilerini bir araya getirerek çalışma yaşamında faaliyet göstermektedir. http://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_575650/lang--tr/index.htm (erişim tarihi:10.05.2018)

¹⁰ WalkFree Vakfı, Andrew ve Nicola Forrest tarafından kurulan uluslararası bir insan hakları kuruluşudur. Vakıf modern köleliğin tüm dünyada ortadan kalkmasına yönelik bir vizyonla çalışmaktadır. Ülkelerin kendi yargı yetki alanlarında köleliğe karşı mücadele için gerek duydukları bilgileri ve kapasiteyi sağlayan WalkFree Vakfı, hükümetlerle (Küresel Kölelik Endeksi), iş çevreleri /şirketlerle (Bali Süreci İş Forumu) ve küresel inanç merkezleriyle (Küresel özgürlük Ağı) birlikte çalışmaktadır.

¹¹ 1951 yılında kurulan IOM, göç alanında önde gelen hükümetler arası kuruluş olup hükümetlerle, hükümetler arası ve hükümet dışı ortaklarla birlikte çalışmaktadır. IOM'ye üye 166 Devlet, gözlemci statüsünde 8 Devlet ve 100'den fazla ülkede ofisi bulunmaktadır. IOM herkesin yararına olmak üzere göç hareketlerinin düzenli ve insancıl kılınması için çalışmaktadır. Bu yönde hükümetlere ve göçmenlere çeşitli hizmetler sağlamak ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Körfez Savaşı sonrasında Türkiye'de ilk ofisini 1991 yılında açan IOM, Türk Hükümetiyle resmi ortaklığını Kasım 2004 tarihinde kazanmıştır. 2013 yılında İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla halen aktif olarak insan ticareti alanındaki çalışmalara devam etmektedir. <http://www.turkey.iom.int/iom-turkey> (erişim tarihi: 10.05.2018).

¹² http://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_575650/lang--tr/index.htm (erişim tarihi: 10.05.2018).

tanımlanıp suç hakkında önlemler alınması uzun zaman almıştır. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra dünya genelinde artan insan ticareti suçuyla mücadele etmek amacıyla çalışmalar başlamış; 2000 yılında Palermo'da imzaya açılan “Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”¹³ insan ticaretini tüm yönleriyle ele alan uluslararası ilk belge olmuştur. Faillerin cezalandırılmasını amaçlayan Palermo Protokolü'nde taraf devletlerin iç hukuklarında insan ticaretiyle ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Ancak gittikçe artan ve tüm ülkelere yayılan insan ticareti suçuyla mücadelede faillerinin cezalandırılmasının yanında mağdurların haklarının da korunması gerekliliği anlaşılmış ve Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi 2005 yılında kabul edilmiştir. Bu Sözleşme, insan ticaretinin ağır insan hakları ihlali olduğunun savunulduğu ve mağdurların korunmasına yönelik ayrıntılı düzenlemelerin yapıldığı ilk uluslararası belge özelliği taşımaktadır.

Bu çalışma literatür taraması yapılarak hazırlanmış ve iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın Birinci Bölümünde; insan ticareti kavramı, tarihsel süreci, insan ticaretinin nedenleri, insan ticaretinin göç, kadın ve toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkisi, insan ticaretinin görünüm biçimleri, uluslararası düzenlemeler, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi (AK) ve Avrupa Birliği(AB)'ndeki hukukî düzenlemeler incelenmiştir. Çalışmanın İkinci Bölümünde ise; insan ticareti kavramı Türk hukuku bağlamında ele alınmış, insan ticareti ile mücadelede izlenen usuller, insan ticareti mağdurlarına sunulan imkânlar, Türkiye'deki insan ticareti mağdurlarının profili, istatistikî verileri ve son olarak İsveç ve Almanya özelinde insan ticareti mağdurlarına sunulan hizmetler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Dünya genelinde insan ticareti raporları incelendiğinde İsveç ve Almanya'nın etkin bir şekilde bu suçla mücadele etmesi ve insan ticareti suçunun mağdurlarını koruma mekanizmasının gelişmiş olması sebebiyle bu iki ülke çalışma için seçilmiştir.

Çalışmada tüm uluslararası belgelere değinilmemiş; konuyla doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen ve özellikle insan ticaretini tüm yönleriyle ele alan uluslararası Sözleşme ve Protokol hükümleri esas alınmıştır. Çalışmada prensip itibarıyla Türkiye, İsveç, Almanya ve Hollanda örneklerinde, insan ticaretine özellikle fuhuş amaçlı istismar edilen kadınlara ve onlara verilen desteklere yer verilmiş; insan ticaretinin diğer biçimleri (emek sömürüsü, çocuk ticareti, organ ve doku ticareti) çalışmanın sınırlarını aşacağından kapsam dışında bırakılmıştır. Çalışma sonuç ve öneriler kısmıyla tamamlanmıştır.

¹³ Bundan böyle Palermo Protokolü olarak anılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSAN TİCARETİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR, TARİHSEL SÜREÇ VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

1.1. Temel Kavramlar

1.1.1. İnsan Ticareti ve Bağlantılı Kavramlar

İnsan ticareti; kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile ya da diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, gücü kötüye kullanma ya da kişinin hassasiyetinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkasına kazanç ya da çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması ya da teslim alınması anlamına gelmektedir¹⁴. İnsan ticareti suçu; kişiyi temel hak ve özgürlüklerinden alıkoyarak insan onuruyla bağdaşmayan eylemlere maruz bırakan ciddi bir insan hakkı ihlalidir¹⁵. Aynı zamanda insan ticareti yalnızca ülkelerin sınırlarını değil, kişilerin vücut bütünlüğünü sarsan, insan onurunu zedeleyen, insanın tehlike ve kontrolden uzak özgürce yaşama hakkını elinden alan ve ağırlıklı olarak kadın ve çocukları hedef alan bir suçtur¹⁶.

Başlangıçta, kadınların fuhuş amaçlı ticareti ‘beyaz kadın ticareti’ olarak adlandırılmaktaydı. Günümüzde ise beyaz kadın ticareti ve insan ticareti arasında fark görülmektedir. Nitekim beyaz kadın ticareti sürecinde insan ticareti suçunda yer alan araç fiiller (tehdit, baskı, cebir, şiddet gibi.) devreye girdiği takdirde beyaz kadın ticareti insan ticareti suçunun görülme biçimi halini almaktadır. Bu sebeple beyaz kadın ticareti zamanla yerini insan ticaretine bırakmış ve yaş, cinsiyet fark etmeksizin fuhşun yanında insanların zorla çalıştırılmasından, organlarının alınmasına kadar geniş bir kavramı ifade eder hale gelmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa’da birçok insan ticareti vakasının görülmesinin ardından bu kavram pek çok ulusal platformda tartışılmaya başlanmıştır. Yapılan tartışmaların ardından insan ticareti BM öncülüğünde pek çok uluslararası nitelikteki hukukî belgeye konu olmuş ve insan ticaretinin bir suç olarak tanımlanması için çalışmalara başlanmıştır¹⁷.

İnsan ticareti bazı kaynaklarda sadece seks ticaretini tanımlamak üzere kullanılmıştır. Kadın Ticaretine Karşı Koalisyon (Coalition Against Trafficking in Women-CATW)¹⁸ insan

¹⁴ Göç Terimleri Sözlüğü, 2013: 46.

¹⁵ Aydın, 2013: 4.

¹⁶ Değirmenci, 2006: 58.

¹⁷ K. Yücekul, 2011: 3.

¹⁸ CATW, insan ticaretini ve dünya çapında kadın ve çocukların ticaretini önlemeye çalışan bir Sivil Toplum Kuruluşudur. ABD’de dâhil olmak üzere, Asya, Afrika, Latin Amerika, Avrupa ve Kuzey Amerika’daki kaçakçılık ve fuhuş mağdurlarının hakları, mağdur önleme programları ve eğitimleri düzenlemektedir. 1988

ticaretini seks ticareti olarak tanımlamış; bir kişinin evlilik müessesesinin sömürülmesi ya da bir kişinin fuhuş yaptırmak amacıyla temin edilmesi, alıkonulması, sınırlar içerisinde veya sınırlar dışına kişinin taşınması, alınıp satılması olarak ifade edilmiştir. Avrupa Parlamentosu Komisyonu 1996 yılında yayınladığı raporda insan ticaretini benzer şekilde tanımlamış ve insan ticareti, üçüncü ülkelerden AB ülkelerine cinsel sömürü amacıyla kadınların gönderilmesi olarak ifade edilmiştir. BM ise insan ticaretinin tanımını genişleterek sadece fuhuş ticareti olarak kabul etmemiş; kadın ve kız çocuklarının cinsel ve ekonomik olarak istismar edilmesi ve tacirlerin bu istismardan maddî çıkar sağlamaları olarak tanımlamıştır¹⁹.

İnsan ticaretini tanımlarken kavramla bağlantılı diğer terimlere de yer vermek gerekmektedir. İnsan ticareti çok aktörlü ve içerisinde şiddet türlerini barındıran bir kavram olup insan ticareti suçunun ana aktörleri mağdur ve faillerdir.

Mağdur kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçen bir kelime olup; “haksızlığa uğramış kimse” anlamına gelmektedir²⁰. Bir suçtan veya haksız eylemden zarar gören, bir aracı veya güç olarak kullanılan ve bu faaliyetlerden olumsuz etkilenen; kimi zaman yaralanan, baskı, kötü muamele ve zarar gören, sıkıntı yaşayan kişidir²¹.

İnsan ticareti suçunun mağduru; zorla çalıştırmak ve hizmet ettirmek amacıyla tehdit, baskı, şiddet ve cebir uygulanan kişidir. Tacirler bunları yaparken mağdurların çaresizliğinden yararlanarak, onları kandırarak, bir yerden başka bir yere götürerek, kaçırarak, hürriyetinden yoksun bırakarak veya sevk ederek suça konu olmaktadır²².

Türk Ceza Kanunun²³ (TCK) 80. maddesinde mağdur;

“zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tabi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak amacıyla belirli araç fiillerle (tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak, kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek) ülkeye sokulan, ülke dışına çıkarılan, tedarik edilen, kaçırılan, bir yerden başka bir yere götürülen, sevk edilen veya barındırılan kişilerdir”.

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi mağdur cinsiyete, yaşa, uyruğa bakılmaksızın herkes olabilir.

yılından beri; CATW yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde insan ticaretinin temel nedenleri hakkında farkındalık yaratmak için yasama, politika ve eğitim önlemlerinin teşvik edilmesinde liderlik konumundalardır. <http://www.catwinternational.org/> (erişim tarihi:11.05.2018)

¹⁹ Bolat, 2013: 18.

²⁰ <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi:07.05.2018)

²¹ Beydili vd., 2014: 2.

²² Arslan vd., 2006: 29.

²³ RG:12.10.2004-25611.

Tacir, aldatma, hile, zorlama ve/veya diğer sömürü araçlarıyla kişiler üzerinden maddî çıkar elde eden kişidir. İnsan tacirlerinin amacı kişileri sömürerek, çaresizliklerinden yararlanarak onlar üzerinden kazanç sağlamaktır²⁴.

Fuhuş, içinde bulunulan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir ya da birkaç kişiyle para karşılığı cinsel ilişkide bulunmaktır²⁵. Türkiye’de fuhuş suçu TCK’nin 227. maddesinde düzenlenmektedir. Fuhuşun kazanç sağlayan bir eylem olması sebebiyle bu suça teşvik oranı da fazla olmaktadır. Fuhuşun yasaklandığı ve yasaklanmadığı ülkeler mevcuttur. Almanya, Hollanda, İsviçre ve Türkiye gibi ülkelerde fuhuş yapmak yasal olmamakla birlikte bu ülkelerde konuya ilişkin yasal düzenlemeler mevcuttur. ABD ve Avusturya gibi ülkelerde fuhuşun yasal olup olmadığı ise eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Buna karşın, İsveç Ceza Kanunu’nda fuhuş, kadına karşı şiddetin bir türü olarak görülmekte ve 1999 yılında yapılan düzenlemeye göre fuhuş hizmeti satın alan kişiler cezalandırılmaktadır. İsveç’in ardından Norveç, Finlandiya ve İzlanda tarafından da fuhuş yasaklanmıştır²⁶.

Sömürü, bir kişinin diğer bir kişi üzerinden kendi çıkarı için avantaj sağlaması, haksız bir şekilde o kişiden faydalanmasıdır. Cinsel sömürü, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, kölelik ya da köleliğe benzer uygulamalar, kulluk ya da organların nakli sömürü biçimlerine örnek verilebilir. Aynı zamanda sömürü kavramı; kişinin fiziksel, duygusal ve psikolojik olarak zarar görmesine neden olmakta ve temel insan haklarının ihlalini içermektedir²⁷.

Cinsel sömürü, bir kişinin cinsel bütünlüğünü ihlal eden, kişinin cinsel, fiziksel ve psikolojik olarak istismar edilmesini ve kişinin güvenini kötüye kullanarak kişi üzerinden maddî kazanç elde edilmesini de içeren bir kavram olmakla birlikte, insan ticaretinin en çok bilinen şeklidir. İnsan ticareti açısından bakıldığında cinsel sömürü kavramı; fuhuş, pornografi ve zorla evlendirme gibi şekillerde görülmektedir²⁸.

Kölelik, üzerinde sahiplik hakkına ilişkin her türlü yetkinin uygulandığı kişinin durumu olup bir başkasının hayatı üzerindeki sahiplik ya da kontrol unsuru, zorlama ve hareketlerin kısıtlanması ile bir kişinin işverenini terk etme veya değiştirme özgürlüğünün olmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır²⁹. Başka bir anlatımla kölelik, bir insanın sahip olması gereken hürriyet hakkından yoksun bırakılarak kişinin alınıp satılabilen “nesne” olarak

²⁴ <http://tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 03.03.2018).

²⁵ <http://tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 03.03.2018).

²⁶ Atalay, 2013: 3.

²⁷ Göç Terimleri Sözlüğü, 2013: 16.

²⁸ Beydili vd., 2014: 3

²⁹ Göç Terimleri Sözlüğü, 2013: 61.

görülmesi ve kendi olanaklarını aşan işleri başka bir fiziksel güce ihtiyaç duyarak tedarik etmesi ve yaptırmayı olarak tanımlanmıştır.³⁰

1.1.2. Kaynak ve Hedef Ülke-Geçiş Ülkesi

İnsan ticareti suçu, yoksulluk ve daha iyi bir yaşam isteği, kaynak ülkelerde ortaya çıkan siyasî ve ekonomik sorunlar, ucuz iş gücü ve eğlence sektörüne olan talep, bu suçtan elde edilen gelirin oldukça yüksek olması gibi nedenlerle tüm dünyada yaygın şekilde işlenmektedir. Tek bir ülkeyle sınırlandırılacak bir sorun olmayan insan ticareti suçu ile mücadele ve suçu önlemede hedef, kaynak ve geçiş ülkelerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sebeple insan ticareti konusundaki temel kavramlardan biri olan kaynak, hedef ve geçiş ülkesi kavramlarını açıklamakta yarar vardır.

Kaynak ülke; düzenli ya da düzensiz göçün kaynağı olan, aynı zamanda göçmenin ya da mağdurun ikamet ettiği ülkedir. Hedef ülke; düzenli ya da düzensiz göçün ulaşacağı ülke, aynı zamanda göçmen kaçakçılığı ya da insan ticaretine konu olan kişilerin/mağdurların götürüldüğü ya da götürülmek istendiği ülkedir. Geçiş ülkesi ise; kaynak ülkeden hedef ülkeye gerçekleşen, seyahatte üzerinden geçilen veya şartlar uygun oluncaya kadar yasadışı veya yasal olarak ikamet edilen ülkedir³¹.

İnsan ticaretine konu olan ve adı geçen bu üç ülke türü, genel olarak dünyanın güneyinden kuzeyine, doğusundan batısına doğru bir rotadır. Güneyde ve doğuda bulunan ülkeler kaynak, batıda ve kuzeyde bulunan ülkeler hedef ülke, geçiş yollarında bulunanları ise transit ülke yani geçiş ülkesi olarak tanımlanabilir³².

İnsan ticareti bağlamında değerlendirildiğinde; uluslararası organize suç grupları veya tacirler hedef ülkede kadınlara çocuk bakıcılığı, ev hizmeti, garsonluk gibi işler vaat ederek özellikle de kadınların hedef ülkeye gidebilmeleri için masraflarını (pasaport, bilet gibi) karşılamakta ve karşılığında kadınlar borçlandırılmaktadır. Hedef ülkeye ulaşıncaya ise bu masraflar katlanarak artmakta ve kadınlar çalışarak borçlarını ödedikten sonra ülkesine dönebilecekleri yönünde baskı altında tutularak bir kısır döngü içerisine sokulmaktadır³³.

1.1.3. Göçmen Kaçakçılığı

Ülkelerde yaşanan ekonomik sorunlar, yaşam standartlarının farklılığı, baskıcı siyasî uygulamalar, iç savaşlar ve karışıklıklar, coğrafi olumsuzluklardan dolayı pek çok insan, vatandaşı olduğu ülkeden ayrılarak sosyal ve ekonomik bakımdan yaşam standartlarının daha

³⁰ Bakır, 2016: 2.

³¹ Beydili vd., 2014: 5.

³² Bolat, 2005: 54.

³³ Kalfa, 2008: 76.

iyi olduğu veya daha güvenli olduğunu düşündüğü başka ülkelere göç etme çabasına girmektedir. Kişilerin gitmek istedikleri ülkelere girişleri yasal olmayan yollarla ise veya giriş yaptıkları ülkede süresi dolduğu halde kalmaya devam ediyorsa bu durum göçmen kaçakçılığı suçunu oluşturmaktadır³⁴.

Göçmen kaçakçılığı³⁵, 12-13 Aralık tarihlerinde Palermo’da düzenlenen konferansta kabul edilen “Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol”de tanımlanmıştır. Söz konusu Protokolün 3. maddesine göre göçmen kaçakçılığı, “doğrudan veya dolaylı olarak, malî veya diğer bir maddî çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgâh sahibi olmadığı bir Taraf devlete yasa dışı girişinin temini” olarak tanımlanmaktadır³⁶.

Göçmen kaçakçılığı ilk olarak 2002 yılında pozitif hukukumuzda; o tarihte yürürlükte olan 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanununun (eTCK)³⁷ 201/a maddesine eklenmiş ve suç sayılmıştır. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren TCK³⁸’nin 79. maddesinde suç yeniden düzenlenmiştir³⁹.

Göçmen kaçakçılığı suçu TCK’nin “Uluslararası Suçlar” başlıklı Birinci Bölümünde “insan ticareti suçu” ile birlikte yer almıştır. TCK’nin 79. maddesinde göçmen kaçakçılığı, “doğrudan veya dolaylı olarak çıkar elde etmek amacıyla yasal olmayan yollarla bir yabancıyı ülkeye sokmak veya ülkede kalmasına imkân sağlamak ve Türk vatandaşı veya yabancının ülkeden çıkmasına imkân sağlamak” olarak tanımlanmıştır⁴⁰.

³⁴ Yenidünya ve Alşahin, 2009: 1.

³⁵ Göçmen kaçakçılığından önce “Göç” kavramına yer vermek gerekir. Göç; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhacerettir”. <http://tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 03.03.2018). Başka bir tanımda göç; “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçmesi veya bir Devlet içinde yer değiştirmesidir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de buna dahildir”. Göç Terimleri Sözlüğü, 2013: 35. Göç olgusunda iki ülke söz konusudur. Bu sebeple iç göç ve dış göç kavramlarını açıklamakta fayda vardır. Kişilerin yaşamını sürdürmek amacıyla bir diğer ülkeye gitmesi, yerleşilen ülke açısından iç göç anlamına gelir. Kişilerin yaşamını sürdürmek amacıyla kendi ülkesinden başka bir ülkeye gitmesi durumunda ise terk edilen ülke açısından dış göç söz konusudur. Y. Öztürk, 2007: 246-247. Göçmen kavramı Türk hukukunda İskân Kanunun 3. maddesinin 1.fıkrası d bendinde “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu kanun gereğince kabul olanlar şeklinde tanımlanmıştır.” RG: 26.09.2006-26301. Türkiye coğrafi konumu nedeniyle göç alanında 1980’li yıllara kadar özellikle Türk soylu kişiler için kaynak ülke konumundayken 1980’li yıllardan sonra Türkiye’ye gelen göçmenlerin niteliğinin farklılaşması sonucu Türk soyluların yerini yabancıların göçü almaya başlamıştır. Bu durum Türkiye’ye farklı göçmen gruplarının girmesini ve emek göçmenleri, transit göçmenler, sığınmacı, mülteci gibi göçmenlik kategorilerinin oluşmasına yol açmıştır. Nizam ve S. Gül, 2017:1386.

³⁶ Bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4803.html> (erişim tarihi: 08.05.2018).

³⁷ RG: 13.03.1926-320.

³⁸ RG: 12.10.2004-25611.

³⁹ Yurtcan, 2016: 9.

⁴⁰ Özbek, vd. 2011: 56.

TCK'nin 79. maddesinde yapılan göçmen kaçakçılığı tanımı, Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokolüne⁴¹ uygun ve göçmen kaçakçılığıyla mücadele bakımından Protokol ile paralel bir düzenlemedir. Göçmen kaçakçılığı hem kişilerin yaşama hakkını ve vücut dokunulmazlığını ihlal ettiği, hem de toplumun değerlerini zedelediği için göçmen kaçakçılığı suçunun “uluslararası suçlar” kısmında düzenlenmesi önemli bir adımdır⁴².

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarının ortaya çıkış şekli ve işleniş özellikleri birbirine benzediği için bu iki suç tipi sıklıkla karıştırılmaktadır. Ayrıca her iki suç tipi için insan kaçakçılığı kavramının kullanılıyor olması ve göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretinin sıklıkla birlikte ortaya çıkması kavram karmaşasına sebep olmaktadır⁴³.

Bu nedenle çalışmanın bu kısmında bu iki suç tipinin benzerliklerini ve farklılıklarını belirtmekte fayda görmekteyiz.

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı suçlarının benzer özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

Her iki suç tipinde de kişilerin sınırlar ötesine sevk edilmesi söz konusu olup; bu fiiller kamu düzenini bozmakta ve insan onuruna dokunmaktadır. Ancak insan ticareti suçunda mağdurun temel hak ve özgürlüklerine, onuruna yapılan saldırı daha ağırdır⁴⁴.

Bunun yanı sıra her iki suçun konusunu “insan” özellikle “yabancı” oluşturmakta ve mağdurlar çıkar amaçları doğrultusunda kullanılarak sömürülmektedirler.

Her iki suç tipi de organize suçluluğun faaliyetleri arasında yer almaktadır⁴⁵.

Göçmen kaçakçılığında sömürü, mağdurun mal varlığının vaatler vererek, mağduru kandırarak elinden alınması; insan ticaretinde ise sömürü, mağdurun zorla çalıştırılması, fuhuşa sürüklenmesi, esarete tabi kılınması, beden organlarının verilmesinin sağlanması olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir anlatımla her iki suç tipinde de failer maddî çıkar sağlamak adına mağduru sömürmektedir.

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı suçlarının benzerliklerinin yanında bazı farklılıkları da bulunmaktadır:

Göçmen kaçakçılığı suçunda mağdurun rızası mevcuttur; yani bir ülkeden başka bir ülkeye yasadışı olarak getirilen göçmen bu eyleme rıza göstermekle aynı zamanda suçlu konumundadır. Ancak insan ticaretinde kişi bu suça rıza göstermemekte ya da kişinin

⁴¹ RG: 04.02.2003-25014.

⁴² Koca, 2010: 4.

⁴³ K. Yücekul, 2011: 19.

⁴⁴ Türk Hukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 39.

⁴⁵ Türk Hukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 38.

çaresizliğinden yararlanılarak zorla rıza elde edilmeye çalışılmaktadır⁴⁶. Bu nedenle insan ticareti suçunda mağdurun yasa dışı yollarla ülkeye girmesi veya çıkması durumunda sorumluluğu aranmazken; göçmen kaçakçılığında kendi iradesi söz konusudur ve kişi ülkede yasal olarak bulunmadığı için Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)⁴⁷ uyarınca kişi hakkında sınır dışı⁴⁸ işlemi yapılır.

Son yıllarda göçmen kaçakçılığının göç süreciyle, insan ticaretinin ise insan haklarıyla ilişkili olduğu kabul görmüş; bu yaklaşımla göçmen kaçakçılığı devlete karşı, insan ticareti ise bireye karşı işlenen suç olarak ön plana çıkmıştır⁴⁹.

Göçmen kaçaklığı suçu, hedef ülkeye ulaşmak isteyen kişiler, ülke sınırına girince sonlanmakta ve bu kişilerin kaçakçılardan ayrılmasına izin verilmektedir⁵⁰. Buna karşılık insan ticareti suçunda mağdur hedef ülkeye ulaşınca suç sonlamamakta ülke veya bölgede istismar sürdüğü müddetçe devam etmektedir.

Göçmen kaçaklığı suçunda iki ülke mevcuttur. Başka bir anlatımla, göçmen kaçakçılığı suçunda bir kişiyi yasadışı yollarla ülke dışına çıkarma veya başka bir ülkeye sokma söz konusu iken; insan ticaretinde iki ülkenin yer alması zorunlu değildir; aynı ülke içerisinde de kişinin isteği dışında çıkarlar doğrultusunda bir yerden bir taşınması söz konusu olabilmektedir⁵¹.

Göçmen kaçakçılığı suçunun manevî unsuru, failin doğrudan veya dolaylı yoldan çıkar elde etme maksadıyla hareket etmesi iken; insan ticareti suçunda manevî unsur, failin zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tabi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla hareket etmesi ve suçu işlemesidir⁵².

Bütün bunların yanında, göçmen kaçakçılığı suçunun cezası, suçun bir örgüt faaliyeti olması durumunda ağırlaştırıcı sebep olarak değerlendirilmekte; ancak insan ticareti suçunda böyle bir düzenleme bulunmamaktadır⁵³.

⁴⁶ Özcan ve Arıcan, 2008: 4.

⁴⁷ RG:11.04.2013-28615

⁴⁸ Türk mevzuatında yabancıların sınır dışı edilmesi dair düzenlemeye YUKK'ta yer verilmiştir. YUKK'un m. 52-53 belirtilen sınır dışı etme kararı Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır. Bu Kanunun 54. maddesinin (h) bendi gereği "Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'de yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler" sınır dışı etme kararı kapsamına dâhil olurlar.

⁴⁹ Vural, 2007: 41.

⁵⁰ Türk Hukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 41.

⁵¹ Evik, 2005: 146.

⁵² Türk Hukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 41

⁵³ Doğan, 2008: 27

1.2. Tarihsel Süreç

İnsan ticareti kölelik benzeri uygulamaları bünyesinde barındırdığı için tarihçesi İlk Çağdaki kölelik uygulamalarına dek gitmektedir. Bu nedenle bu başlık altında İlk ve Orta Çağ'da kölelik ile Modern Çağ'da kölelik konularının ele alınması uygun görülmüştür.

1.2.1. İlk Çağda Kölelik

Kölelik; insan ticareti suçunun ilk görünüş şekillerinden biri olmasının yanında Mezopotamya, Çin, Mısır gibi büyük medeniyetlerde kabul görmüş, Roma ve Yunan İmparatorlukları döneminde ise altın çağını yaşamıştır⁵⁴. Kölelik ve benzeri uygulamaların temeli İlk çağlara dayanmaktadır. İlk çağda Hitit ve Çin uygarlıklarına bakıldığında toplumda sınıflaşma hâkimdir ve en alt tabaka kölelerden oluşmaktadır⁵⁵. Savaş esirleri, borcunu ödeyemeyenler, esir anne babaların çocukları köle olarak seçilir ve ekonomik hayatın ayrılmaz bir parçası kabul edilerek tarlalarda, evlerde köleler çalıştırılırdı.⁵⁶

Eski Yunanlılar köleleri doulos, Romalılar ise servus olarak adlandırmışlardır. Tüm antik dönem boyunca köleler insan gücünün vazgeçilmezi olmuştur. Kişilerin kendi olanaklarını aşan işleri başka bir fiziksel güce ihtiyaç duyarak tedarik etmesi ve yaptırması için köleler tarih boyunca alınıp satılmış, değer biçilmiş, şiddete maruz kalmış ve sömürülmüşlerdir⁵⁷.

Eski Yunan'da kölelik kavramı Hitit ve Çin uygarlıklarına benzemekte; savaş esirleri, borcunu ödeyemeyenler ve tacirler tarafından satılanların yanı sıra yabancı kişiler de köle statüsünde tanımlanmıştır. Ancak Eski Yunan'da diğer uygarlıklardan farklı olarak kölelere, para biriktirme ve yapılan eziyete karşı mahkemeye başvurabilme hakkı tanınmıştır. Eski Yunan düşünürleri Platon ve Aristoteles'e göre; köleler akıl ve düşünmeden yoksun, fiziki güce sahip kişilerdir.⁵⁸

Kölelik eski kavimlerin vazgeçilmez bir kurumu olarak değerlendirmektedir. Nitekim köle sahipleri kölelerinin üzerinde yaşam ve ölüm hakkı da dâhil olmak üzere pek çok hakka sahiptir; bu yüzden ekonomik hayatın en önemli parçası olan köleler toplumun ayrılmaz üyesidir. Tüm eski uygarlıklarda kölelik sistemlerinin benzer olmasının sebebinin de ekonomik hayat olduğu anlaşılmaktadır. İnsanlar için nasıl ki doğum ve ölüm kaçınılmazdır, uygarlıklar içinde yükselme ve çökme dönemleri kaçınılmazdır; ancak toprakta mülkiyet, ekonomi, tarım hiç değişmeden devam eder. Eski kavimlerin savaş esirlerini öldürmek yerine

⁵⁴ Değirmenci, 2006: 62.

⁵⁵ Aydın, 2013: 15.

⁵⁶ Bozkurt, 1983: 67.

⁵⁷ Bakır, 2016: 2.

⁵⁸ Aydın, 2013: 17.

tarım için kullanmalarının yanı sıra toplumsal ve ekonomik ilişkiler köleliği doğurmuştur. Eski uygarlıklarda ekonominin yanında borca karşılık kölelik de oldukça yaygın bir durum olmuştur. Ev hizmetlerinde çalışan köleler, sahiplerinin ganimeti konumunda sömürülmüşlerdir⁵⁹.

Kölelerin çalıştırılma alanları, tabi olduğu hukuk sistemleri, köleleştirme yöntemleri toplumdan topluma değişen ve içinde bulunulan döneme göre farklılık gösteren bir durum olmasına rağmen, temelde tüm toplumlar ortak olan ve değişmeyen “insan sömürüsü”dür. Tek tanrılı dinlerin benimsediği kölelik, Hint, Çin, Maya, eski Yunan, Roma gibi tek tanrılı dinlerin yayılmadığı eski uygarlıklarda da benimsenmiştir⁶⁰.

Kölelik 19. yüzyıla kadar geçen dönemde çeşitli şekillerde var olmuştur. Örneğin eski Mezopotamya’da; borç köleleri, doğuştan itibaren köle olanlar veya savaşlarda esir düşenler ve aç kalmak istemeyen barınmaya ihtiyaç duyan köleler olmak dört çeşit kölelik mevcuttu. Antik Yunanlılar ve Romalılar köleliği tanrıdan gelen doğal bir süreç olarak benimsemişler; insanların hürler ve köleler olmak üzere iki grup olarak yaratıldıklarına inanmışlardır. Toplumun yaklaşık % 30’unu oluşturan köleleri; hürlerin malı, hürler için çalışan fiziksel iş gücü olarak benimsemişlerdir. Yunanlılarda yabancılarla eşit tutulan köleler her ne kadar aile içerisinde olsalar, yasalarla güvence altına alınsalar da özünde ailenin eşyası konumundalardı. Kölelerin toplumdaki statülerine ilişkin olarak ise; kölelerin hiçbir sınıfa dâhil olamayacakları çünkü yurttaş olarak bile kabul edilmedikleri inancı hâkimdi. Köleleri yurttaş olarak dahi kabul etmeyen eski Yunan ve Roma’da köleliğin en acımasız şekliyle ortaya çıktığı söylenebilir. Türk tarihi açısından kölelik sürecine baktığımızda; kökeni Orta Asya’ya dayanan Türk toplumunun konargöçer yaşam sürmesi gereği kölelik süreci diğer kavimlerden daha farklı gelişmiştir. Savaş sonrası esir düşenlerin tutsak edilmesiyle ortaya çıkan kölelik sisteminde kölelere siyasî ve medenî hakların tanınması söz konusu olmamakla birlikte köleler, Türk toplumlarında yalnızca çobanlık yapmakta veya bir bedel karşılığında serbest bırakılmaktaydı⁶¹.

1.2.2. Orta Çağda Kölelik

Günümüzde insanın bir eşya veya birinin sahibi olarak görülmesi ne kadar onur kırıcı ve insan haklarını zedeleyici bir durum olsa da Orta Çağ bakış açısı bu fikri benimsemiş, hatta bu bakış açısına dinsel anlam yüklemiş; kilise de insanın başka bir kişinin mülkiyetini elinde bulundurmasına ve kölesi durumunda olmasına karşı çıkmamıştır. Hatta kölelere sabır

⁵⁹ Bozkurt, 1983: 66-67.

⁶⁰ Korkusuz, 2014: 14.

⁶¹ Boyacı, 2014: 42-49; Bakır, 2016: 3.

dilenirken, efendilerine de merhamet ve hayırseverlik nasihat edilmiştir. Bu noktada Augustine'nin köleliğe bakış açısının bir yenilik olduğu düşünülmüştür. Augustine'e göre köleler, savaş sonrası elde edilen ganimettir ve kişiye layık görülen bir Tanrı cezasıdır. Böylelikle köleliğin temelinde savaşların veya eşitsizliğin değil, kişilerin günahlarının bedeli olduğu görüşü ortaya atılmıştır⁶².

Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle Avrupa'da başlayan feodal sistem köleliğin niteliğini değiştirmiş; köleler serfler adıyla anılmaya başlanmıştır. Ticaretten daha çok toprağa ve araziye, efendi uşak ilişkine dönen köleler, efendilerine sıkı sıkıya bağlı, onların emirlerinden çıkmaz duruma gelmiştir⁶³.

Köleliğe dinler açısından baktığımızda farklı yaklaşımlar olduğunu görüyoruz. Hristiyan inancına göre; köleler Tanrının gazabını üzerine çektiği için köle olarak yaratılmış ve günahlarının bedelini efendilerinin zulümlerine ve eziyetlerine katlanarak ödeyebilmektedir. İslamiyet ise tam tersi bir tutum izleyerek, köleliğe yol açan durumları ve daha sonrasında köleliği aşamalı olarak kaldırmıştır. İslamiyet, diğer dinlerden farklı olarak bütün insanların Allah huzurunda eşit olduğu, köleliğin olmadığı bir toplumsal yapı benimsemiş; hatta kişilerin bilerek oruç bozma, adam öldürme gibi suçlardan köle azat etme şartıyla arınabileceklerini belirterek köle sayısını azaltmayı ve zamanla yok etmeyi hedeflemiştir. Bu nedendir ki kölelik, İslamiyet'in gelişiyile Ortadoğu'daki etkisini yitirmeye başlamış; ancak Batı merkezli bir sistem olarak varlığını devam ettirmiştir⁶⁴.

Osmanlı Devletine bakıldığında köleliğin ekonomik, sosyal ve politik alanda önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Osmanlı Devleti kurulduktan sonra Anadolu'dan ve Balkanlardan gayrimüslimlerin devşirilmesiyle kölelik başlamıştır.

15. yüzyılda ise Avrupalı maceracılar Asya, Afrika ve Amerika'da yeni deniz seyahatleri yaptıkça kölelik tarihinde yeni bir dönem başlamış ve bunu yeni kolonilerin kurulup insanların esarete tabi tutulması izlemiştir. Köleler mal olarak kabul edilmiş, açık pazarlarda satılmış ve rehin verilmiştir. Köle-efendi ilişkisi bu dönemde hâkim olmuş; bu ilişkiye göre köleler efendilerine itaat etmek zorundadır, efendiler tarafından terbiye edilir ve cezalandırılabilir. Ayrıca köleler, ağırlıklı olarak ev ve tarım işlerinde çalıştırılmaktadır⁶⁵.

Kölelik binlerce yıldır çeşitli uygarlıklarda ve çeşitli şekillerde görülmekle birlikte genel olarak hâkimiyete dayalı, şiddet odaklı ve toplum tarafından dışlanan bireylerin maruz kaldığı bir süreçtir⁶⁶. Ayrıca kölelik kelimesi; insan ve insan organlarının ticareti, çocuk

⁶² Akalın, 2009: 29-32.

⁶³ Aydın, 2013: 19.

⁶⁴ Bakır, 2016: 3-4.

⁶⁵ Aydın, 2010: 14.

⁶⁶ Güler, 2015: 24.

işçiliği, çocuk ticareti, savaşlarda çocukların kullanılması gibi pek çok insan hakları ihlalini içeren bir kavramdır. Köleliğin meşru olduğu dönemlerde insan ticareti savaşlar, akınlar vs. yöntemlerle gerçekleştirilirken günümüzde insanların kandırılması, tehdit edilmesi, baskı altına alınması, özgürlüklerinin kısıtlanması gibi yöntemlerle gerçekleştirilmekte ve yerini modern köleliğe bırakmaktadır⁶⁷.

Köleliğin yasaklanmasına ilişkin ilk uluslararası belge 1815 yılında Viyana Kongresi'nden sonra, sanayi devriminin etkisiyle sömürge yarışına giren devletlerin fikir birliğiyle köle ticaretini yasaklamak istemesiyle ortaya çıkmıştır. 1815 Viyana Kongresi'yle başlayan bu adımı 300'e yakın köleliğin kaldırılması ve yasaklanmasını hedefleyen ikili veya çok taraflı sözleşme izlemiştir. Milletler Cemiyeti bünyesinde 1926 yılında Cenevre'de kabul edilen "Kölelik Sözleşmesi" bu sözleşmelerden en önemlisidir. Evrensel İnsan Hakları Bildirisi'nden, Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi'ne, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uluslararası ve bölgesel kabul edilen insan haklarına dair tüm sözleşmelerde kölelik ve benzeri uygulamalar yasaklanmıştır⁶⁸.

1.2.3. Modern Kölelik

Kölelik, 19. ve 20. yüzyılda gelişmiş ülkelerde yasaklanmaya başlamasına rağmen; ucuz iş gücüne olan talep, ırklar arasındaki sınıf ayrımı, mafya veya kayıt dışı ekonomi uygulamaları ile günümüzde hala varlığını devam ettirmektedir. Modern kölelik olarak anılan bu durum uzun süre insan ticareti ve zorla çalıştırma kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılmıştır⁶⁹.

Günümüzde modern kölelik veya köleliğin modern biçimleri olarak anılan yeni kölelik uygulamaları zorla çalıştırma, insan ticareti, çocukların sömürülmesi gibi farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Modern köleliği geleneksel kölelik uygulamalarından ayıran nokta; köle durumunda olan kişinin yaşam koşulları, hukukî statüsü ve köleliğin uygulanma biçimleridir. Modern kölelik; gelenekselleşen kölelik gibi açık şekilde görülür değildir; kamusal alanın dışında, gizli, görünmez bir şekilde gerçekleşir. Klasik kölelikten farklı olarak kölenin hukukî değeri korunsun da mülkiyet hakkı kavramı modern kölelikte de devam etmektedir. Örneğin; insan ve organ ticareti söz konusu olduğunda kişilerin mülkiyet hakkının unsurları mağdurlar üzerinde uygulanmakta, mağdurlar vücut bütünlüğü ve kişisel hürriyetlerine karşı tehdit altında olmaktadır⁷⁰.

⁶⁷ Güler, 2015: 25.

⁶⁸ Duymaz, 2013: 2.

⁶⁹ Güler, 2015: 24.

⁷⁰ Duymaz, 2013: 3-5.

Modern köleliğin tüm biçimlerinde mağdurun sömürüye karşı savunmasızlığı söz konusudur. Sosyal, kültürel, ekonomik politikalar ve uygulamalar nedeniyle kişiler ayrımcılığa maruz kalabilmekte; cinsiyet, etnik köken, dil farklılığından doğan statüleri nedeniyle sağlık, hukuk gibi hizmetlere erişememekte ve bu sebeple sömürüye açık ve savunmasız hale gelmektedir. İnsan tacirleri de bu dezavantajlı, güvenlikten yoksun grupları kaçırmayarak sömürü mağduru konumuna getirmektedir⁷¹.

2017 Küresel Kölelik Endeksi raporuna göre; dünya üzerinde 46 milyon kişi, Türkiye’de ise 480 bin kişi modern köle durumundadır. Modern kölelik Avrupa’da kadın ve çocukların alıkonarak seks işçiliğine zorlanması; Türkiye’de ise ağırlıklı olarak çocukların zorla evlendirmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Rapora göre her 1 milyon kişiden 626’sı modern köle durumundadır ve dünya ortalamasında Türkiye 14. sırada yer almaktadır. Modern kölelik küresel tahminleri; zorla evlendirilme ve zorla çalıştırılma konularının yanı sıra, yetişkinlerin ve çocukların cinsel sömürüsü ve emek sömürüsüne odaklanmaktadır⁷².

İnsan ticareti kavramının ortaya çıkışı 20. yüzyılın başlarına denk gelmekte ve kölelik sisteminin devamını anlatmak için kullanılmaktadır. Ancak o dönemlerden günümüze kadar insan ticareti kavramı daha çok fuhuşla bağdaştırılmıştır⁷³.

80’li yıllarda seks turizmine olan talebin artması, ulaşım olanaklarında teknolojik değişimlerin görülmesi ve 90’lı yıllarda arz talep ilişkisinin güçlenmesi; insan ticaretinin ve göçmen kaçakçılığının seks ticaretiyle ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. 1989 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılması, 90’lı yılların sonuna doğru Sovyet bloğunun dağılmasıyla Eski Sovyet ülkelerindeki kadınlar, fuhuş alanında çalıştırılmak üzere Batı Avrupa’ya götürülmeye başlamıştır. Bahsedilen olaylar sonrasında ise fuhuş, bir meslek kolu olarak görülmeye başlamış ve kadınların modern köleliğin mağduru olmasına yol açmıştır⁷⁴.

1.3. İnsan Ticaretinin Nedenleri

1.3.1. Genel Olarak

20. yüzyılın sonlarında Doğu bloğunun çökmesi ve dünyanın hızla küreselleşme sürecine girmesi ile daha önce olmadığı kadar çok sayıda insan “insan ticareti mağduru” olmuştur⁷⁵. Duvarların yıkılmasıyla birlikte pek çok insan daha iyi bir yaşam kurmak

⁷¹Trafficking in Persons Report, 2016: 7.

⁷²https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf (erişim tarihi: 07.04.2018).

⁷³Korkusuz, 2014: 9.

⁷⁴Sayın, 2010: 276-278.

⁷⁵Aydoğdu, 2012: 14.

amacıyla farklı ülkelere gidip iş bulma arayışına girmiş; özellikle kadın ve çocuklar bu süreçte organize suç örgütleri tarafından insan ticaretine konu olmuşlardır⁷⁶.

İnsan ticareti; arz talep ilişkisini temel alan yüksek gelir getirisi olan bir suçtur. İnsan ticaretinin günümüzdeki artışının temelinde, hedef ülkelerde insan ticaretine konu olan iş güçlerinde istihdamın artırılmak istenmesi yani talebin olması ve insan tacirlerinin düşük risk yüksek kar elde etme isteği yatmaktadır. Teknolojinin ilerlemesi ve soğuk savaşın sona ermesiyle insan ticareti giderek hız kazanmıştır⁷⁷. İnsan ticareti; uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra dünyanın en çok kazandıran üçüncü suç türüdür.

İnsan ticareti suçunun temelinde; yoksul ve çaresiz kişilerin zengin ülkelere götürülerek sömürülmesi söz konusudur. Ekonomik nedenler başta olmak üzere kişiler, toplumsal ve ailevi baskılardan kurtularak daha iyi bir yaşam isteğiyle hareket etmekte ve bu durum kişilerin kandırılmaya açık hale gelmesine sebep olmaktadır. İnsan ticaretine sebep olan bu faktörlerin günümüze kadar çok fazla değişmeden geldiği görülmektedir⁷⁸.

ILO'nun 2017 raporuna göre; dünyada her 1000 kişiden 5,4'ü insan ticareti mağduru ve her 4 mağdurdan biri çocuktur. Dünyada zorla çalıştırılan 24,9 milyon kişinin 16 milyonu ev hizmetlerinde, 4,8 milyonu seks hizmetlerinde ve 4 milyonu devlet makamları tarafından dayatma ile çalıştırılmaktadır. Kadın ve kız çocuklarının ise bu durumdan orantısız olarak etkilendiği, seks hizmetlerinde % 99'luk, diğer sektörlerde ise yüzde %58'lik oranla, erkeklere kıyasla, daha fazla mağdur edildikleri tespit edilmiştir⁷⁹.

Bu nedenle çalışmanın ilerleyen bölümünde insan ticaretinin ortaya çıkış nedenleri, kaynak ve hedef ülke açısından ele alınarak daha ayrıntılı incelenecektir.

1.3.2. Kaynak Ülke Açısından İnsan Ticaretinin Ortaya Çıkış Nedenleri

İç savaşlar, ülkeler arasında meydana gelen çıkar çatışmaları: Savaş ve çatışma ortamları, insanların kırılganlıklarını artırmakta, insanlar belirsizlik ve tehlikeden kaçmak amacıyla göç etmekte ve savunmasız kalmaktadır⁸⁰. Ayrıca çatışmaların yaşandığı bölgelerde siyasal ve sosyal açıdan belirsizlik ortamı bulunmakta ve bu karışıklık içerisinde tacirler insanları daha kolay ikna ederek onların insan ticaretine konu olmalarına sebep olmaktadır⁸¹.

İşsizlik: Göç veren ülkelerde yaşanan ekonomik, siyasî ve sosyal olumsuzluklar mağduriyetin oluşmasındaki en büyük etkenlerdir⁸². Örneğin, Sovyetler Birliği sisteminin

⁷⁶ Tosun, 2003: 119.

⁷⁷ Öztürk ve Ardor, 2007: 82.

⁷⁸ Arslan, 2004: 28.

⁷⁹ http://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575479/lang--en/index.htm (erişim tarihi: 14.05.2018)

⁸⁰ Korkusuz, 2014: 138.

⁸¹ Öztürk ve Ardor, 2007:85.

⁸² Sever vd., 2012: 29.

çöküşünün en derin etkilerini kadınlar yaşamış; insan ticaretine zemin hazırlayan işsizlik ve yoksulluk kadınlaşmıştır⁸³.

Ekonomik etkenler, ülkeler arasında ekonomik farklılıkların fazla olması: Ekonomik zorluk yaşayan mağdurlar iş bulma veya evlilik vaadiyle kandırılarak başka ülkeye götürülmekte ve orada insan ticaretine konu olmaktadır⁸⁴. Hedef ülkeye yasa dışı giren göçmenler, yakalanma ve sınır dışı edilme korkusunun verdiği çaresizlikle, yasal olarak giriş yapanlar ise vize süresi bittiği zaman ülkelere dönecek maliyeti karşılayamamanın korkusuyla insan ticareti mağduru olma riski taşımaktadır⁸⁵.

Yoksulluk: İnsanların maddî gelirlerinin az olmasının yanında sağlık, eğitim, temiz su gibi temel hizmetlerden yoksun kalması da insan ticaretini ortaya çıkaran nedenlerden biridir⁸⁶. Çalışma hayatının zorlukları, yoğun iş temposuna rağmen düşük maaşlı olma, ayrımcılık, baskı gibi nedenler kişilerin risk alarak göç etmesine sebep olmaktadır⁸⁷. Fuhuş veya başka sektörlerde çalışmak üzere kaynak ülkeden göç eden kadınların çoğu ailesini maddî olarak desteklemek amacıyla yola çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı yoksulluk en çok kadınlar tarafından yaşanmaktadır. Toplum içerisinde kadınların kaynaklara erkekler kadar kolay erişememesi, eşit düzeyde söz sahibi olamamaları, kadın emeğinin görünmez ve değersiz kılınması kadınların yoksulluğu erkeklere oranla fazla yaşamalarına sebep olmaktadır⁸⁸. Ek olarak kriz dönemlerinde işgücü piyasasında kadınların erkeklere oranla iş bulma ihtimallerinin azalması, toplumdaki “kadının yerinin evi” olduğuna ilişkin inanç kadınlar için yoksulluğu daha fazla yaşanır kılmaktadır⁸⁹.

Aile yapısının bozulması ve aile içi şiddet: Parçalanmış aile yapıları kadınları savunmasız kılmakta ve kadınlar belirli bir yaşam standardı sağlamak için çalışmak amacıyla farklı ülkelere gitmektedir. Bu süreç kadın ve çocukların mağduriyetine sebebiyet vermektedir. Kadının evinde veya aile içerisinde şiddete maruz kalmasıyla savaşlar sırasında işkenceye maruz kalması veya işyerinde taciz ya da tecavüze maruz kalması arasında kadına yönelik şiddet açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır. Kadınların yaşadığı fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet ise insan ticareti vakalarının çoğalmasına zemin hazırlayacak niteliktedir⁹⁰.

⁸³ Kalfa, 2008: 65.

⁸⁴ Korkusuz, 2014: 135.

⁸⁵ Demirdizen, 2013: 329.

⁸⁶ Bolat, 2013: 65.

⁸⁷ Özer, 2012: 10.

⁸⁸ Kalfa, 2008: 86.

⁸⁹ S. Gül, 2005: 29.

⁹⁰ Bolat, 2013: 70.

Kolay para kazanma isteği: İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığında tacirler belirli bir sermayeye ihtiyaç duymadan yüksek gelir elde etmektedir. Bunların yanı sıra; *terör örgütlerinin faaliyetleri, politik ve etnik baskılarda* kaynak ülke açısından insan ticaretinin nedenleri arasında sayılabilir⁹¹.

1.3.3. Hedef Ülke Açısından İnsan Ticaretinin Ortaya Çıkış Nedenleri

Ucuz işgücüne duyulan ihtiyaç: Ev hizmetleri ve tarım hizmetleri gibi işlerde yabancı işçilerin kayıt dışı çalıştırılma ihtimali daha yüksektir. Kayıt dışı çalışmada yasal düzenlemeler sınırlıdır ve bu emek ucuz, harcanabilir ve istismar edilebilir olduğundan insan ticaretinin önünü açar⁹². Ülkelerin işgücü konusundaki kısıtlı uygulamaları (sigorta ücretlerinin fazlalığı gibi) kayıt dışı çalıştırmayı tetiklemekte ve ucuz iş gücüne duyulan ihtiyaç giderek artmakta, artan talebi karşılamak üzere tacirler insan ticareti faaliyetlerine hız kazandırmaktadır. Örneğin; belli kesimlerde özellikle turizm bölgelerinde sezonluk olarak yurt dışından kadınların getirilerek kayıt dışı çalıştırılmaları, cinsel olarak sömürülmeleri ve zorla fuhuşa sürüklenmeleri insan ticaretine zemin hazırlamaktadır⁹³.

Cinsel hizmet satın almaya talebin artması: Fuhuş sektörüne olan talebin tüm dünyada yaygın olduğu bilinmektedir⁹⁴. Cinsel hizmet satın alma talebinin artması insan ticaretine sebep olan en önemli etmenlerden birisidir. İnsan tacirinin yasak olan bu eyleme devam etmesinin nedeni potansiyel kârlılıktır⁹⁵. Arz talep ilişkisine dayanan cinsel hizmet satın alma eyleminde özellikle “yabancı kadınlara” olan talebin artması, değişik milletlerden kadınların farklı ülkelere götürülerek insan ticaretinin mağduru olmalarına sebep olmaktadır⁹⁶.

Sınır güvenliklerinin yeterince sağlanamaması: Uyuşturucu ve silah ticareti suçları gibi insan ticareti suçu da maddî getirisi oldukça yüksek bir suçtur. Bahsedilen suçlardan insan ticaretini ayıran en önemli nokta ise; belirli bir sermayeye ihtiyaç duyulmaması, fuhuş bağlamında özellikle kadınların tekrar tekrar para karşılığında satılması ve insan ticaretinde sınır ötesine geçirilecek kişinin “insan” olmasıdır. İnsanlar sınırlardan geçirilirken farklı şekillere sokulmakta, sınır görevlilerinin bu şekilde kandırılması sağlanmakta ve bu anlamda diğer suçlara göre insan ticareti, daha az yakalanma riski içermektedir⁹⁷. Örneğin; yurtdışından fuhuş amacıyla çalıştırılmak amacıyla getirilen mağdur turizm amaçlı gelmiş

⁹¹ Kuloğlu, 2010: 2.

⁹² Dündar ve Özer, 2017: 10.

⁹³ Öztürk ve Ardor, 2007:85

⁹⁴ Walker, 2011: 6.

⁹⁵ <https://www.avekon.org/papers/780.pdf> (erişim tarihi: 08.05.2018).

⁹⁶ Varynen, 2003: 18. aktaran: Bolat, 2013: 67.

⁹⁷ Öztürk ve Ardor, 2007: 86.

gibi ikamet iznine başvurarak ülkede yasal olarak kalabilir veya mağdurun anlaşmalı bir şekilde evlilik yapması sağlanarak ülkede kalması yasallaştırılabilir.

Bunlara ek olarak hedef ülkelerdeki kısıtlayıcı göç politikaları, eğitim seviyesi ve hukukî boşluklar hedef ülke açısından insan ticaretinin oluşumuna etki eden faktörlerdir.⁹⁸

1.4. İnsan Ticaretinin Görünümleri

1.4.1. Zorla Çalıştırılma, Hizmet Ettirilme, Kölelik ve Benzeri Uygulamalar

İnsan ticaretinin en yaygın biçimlerinden olan zorla çalıştırma modern köleliğe benzeyen bir yapıyla karşımıza çıkmaktadır. Zorla çalıştırılan kişilerin özgürlükleri kısıtlanır ve bu kişiler çalışma koşullarıyla ilgili hiçbir hak iddia edemez. Çoğunlukla yasadışı yollardan hedef ülkeye giren, ülke yetkililerine yakalanmadan çalışmak zorunda kalan risk altındaki kişiler bu suçun mağdurlarıdır. Mağdurların bulunduğu ülkelerin dilini ve kurallarını bilmemeleri çaresizliklerini artırarak, durumlarını kabul etme ve tacirlere boyun eğmelerini sağlamalarını zorunlu kılmaktadır⁹⁹. Mağdurların pasaportlarının ellerinden alınarak, uzun çalışma saatlerinde, tehdit altında çaresizlik içinde çalışmaları bu duruma örnek olarak gösterilebilir. ILO'nun 2016 yılı verilerine göre; Dünyada 24,9 zorla çalıştırma ve 15,4 zorla evlendirme dâhil olmak üzere 40,3 milyon insan modern köleliğe maruz kalmaktadır¹⁰⁰.

Zorla çalıştırma; kişiyi herhangi bir ücret ödmeden çalıştırarak kazanç sağlamak veya kişinin çaresizliğinden yararlanarak az miktarda ücret ödeyerek çalıştırılması olarak iki farklı şekilde görülmektedir. Zorla çalıştırılmaya maruz kalan kişilere cinsiyet temelinde bakıldığında; fiziksel güçten yararlanmayı gerektiren inşaat ve tarım gibi alanlarda erkeklerin çalıştırıldığı; ev işi, bakıcılık ve eğlence sektörü gibi toplumda kadınlara atfedilen işlerde kadınların çalıştırıldığı görülmektedir¹⁰¹. 2008 yılında Antalya İl Emniyet Müdürlüğü ile yapılan çalışma sonucunda; ev hizmetlerinde (ev işi, yaşlı-çocuk bakımı) çalıştırılan kişiler genellikle aracı ofisler aracılığıyla Türkiye'ye gelmekte; görece daha iyi koşullarda belirli bir maaş karşılığı çalıştırılmaktadır. Ancak evde çalıştırılan kişilerin yaşayabileceği olası mağduriyet durumları işverenin özel alanında gerçekleşeceği için söz konusu durumun gizli kalma ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle, ev işlerinde uzun saatler, para ödmeden, kilit altında çalıştırılan kişilerin bulunduğu bilinmektedir. Bu şekilde ev hizmetlerinde çalışan kişiler çoğunlukla vize süreleri bitiminde ülkelere dönmekte, yerine ülkesinden anlaştığı başka bir kişi gelmekte ve döngü bu şekilde sağlanmaktadır¹⁰². Ancak burada dikkat edilmesi

⁹⁸ Çabuk ve Çavuşoğlu, 2015: 208.

⁹⁹ Sever vd., 2012: 26.

¹⁰⁰ <http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang-en/index.htm> (erişim tarihi:13.05.2018).

¹⁰¹ Bolat, 2005: 30.

¹⁰² Ayata vd., 2008: 53.

gereken husus, kişilerin çalışma izni olmadan işverenler tarafından çalıştırılmasıdır. YUKK'nin 54. maddesi gereğince Türkiye'de çalışma izni olmadan çalışan yabancılar tespit edildiği takdirde, sınır dışı edilir¹⁰³.

Köleliğe benzer özellikleri olan ve günümüzde “modern kölelik” olarak ortaya çıkan uygulamalar; kişinin işverenin mahkûmiyeti altına girmesine ve hayatta kalabilmek için her türlü istismara katlanmak zorunda kalmasına sebep olan bir sistemdir. Bu nedenle kölelik ve benzeri uygulamalar insan ticareti suçunun oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

1.4.2. Fuhuşun İstismarı ve Diğer Amaçlı İstismar Türleri

Baskı, tehdit ve kandırma gibi yöntemlerle kadınların sıklıkla cinsel amaçlı kullanılmaları, satılmaları veya pazarlanmaları insan ticareti suçunu oluşturan en önemli etmenlerdendir. İnsan tacirleri bu tür mağduriyetlere sebep olurken farklı istismar türleri kullanmaktadır¹⁰⁴. Örneğin; mağdurların ülkelerinden getirilirken bilet, pasaport masrafları insan tacirleri tarafından karşılamakta, mağdur hedef ülkeye getirildiğinde ise borcunu ödemesi için çalışmak zorunda olduğu ve fuhuş yaparak borcunu ödeyebileceği söylenmektedir. Borçları kapanınca ülkesine dönebileceklerine ilişkin kandırılan mağdurların borçları insan tacirleri tarafından katlanarak artırılmakta ve mağdur kısır döngüden kurtulamamaktadır¹⁰⁵.

Türkiye açısından konuyu değerlendirdiğimizde özellikle Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrası oluşan yoksulluk nedeniyle yabancı kadınların Türkiye'yi tercih ettikleri ve bu kadınlara olan talebin bu döngüyü desteklediği söylenebilir. İnsan ticareti mağduru olan kadınlar kimi zaman tacirleri tarafından ülkesinden bir akrabasını getirmek için ikna etmeye zorlanmaktadır. Genellikle de bu temin süreci mağdurların en yakınındaki kişiler (akraba, kardeş gibi) tarafından yapılmaktadır. Tacirler tarafından fuhuşa sürüklenen mağdur, baskı ve şiddet yoluyla bir yakınının daha fuhuşa sürüklenerek insan ticareti mağduru olmasına sebep olmaktadır¹⁰⁶. Fuhuş amaçlı insan ticaretinde tacirlerin hedefi yurt dışında yaşamayı arzulayan bunun için önlerine çıkacak fırsatları değerlendirecek olan kadınlardır¹⁰⁷.

Türkiye'ye çalışmak amacıyla önlerine çıkan fırsatı değerlendirerek gelen yabancı kadınlar ülkemizde farklı bir kategoriye girmektedir. Başka bir anlatımla kadınların emek sömürüsü konusunda bu durumu açıkça görmek mümkündür. Yabancı kadınlara göç ettikleri ülkenin vatandaşının yapmayacağı (daha ağır, daha zor şartları olan işler gibi) işler

¹⁰³ RG: 11.04.2013-28615.

¹⁰⁴ Sever vd. 2012: 28.

¹⁰⁵ Dündar ve Özer, 2012: 17.

¹⁰⁶ B. Benlioğlu, 2014: 86.

¹⁰⁷ Sever vd., 2012: 29.

tanımlanabilir ve yabancı kadınlar ülke vatandaşlarının çalışmak istemediği düşük statülü bu işleri kabul etmek zorunda kalabilir¹⁰⁸.

1.4.3. Vücut Organlarının Alınması

İnsan ticaretinin gerçekleşme şekillerinden biri de kişilerin organlarının veya dokularının ticarete konu olmasıdır. Özellikle insan tacirleri siyasal, sosyal ve ekonomik alanda geri kalmış ülkelerde yaşayan insanların, çaresizliklerinden yararlanarak, bu kişileri organlarını satmaları için tehdit etmekte veya kandırmaktadır. Örneğin, böbrek ticareti organ ticareti türleri arasında en çok karşılaşılandır. Kimi zaman para kazanmak amacıyla gönüllü olarak böbreğini satan mağdurlar, kimi zaman hedef ülkelere götürme vaadiyle kandırılarak organları alınan mağdurlar söz konusu olabilir. Ancak mağdurların gönüllü olarak organını vermesi halinde dahi yapılan ameliyatların sağlığa uygun koşullarda olmaması nedeniyle bu durum sağlık problemlerine yol açabilmektedir¹⁰⁹.

Para karşılığı organlarını satan kişilerin bazı durumlarda paralarını tamamıyla alamadıkları da görülmektedir. Organlarını satan kişiler arasında yapılan bir araştırmaya göre; bu kişilerin % 79'unun kısa süre içinde sağlık kontrollerini dahi yaptıramayacak duruma geldikleri, % 81'inin ise bir daha asla organlarını vermeyeceklerini söyledikleri tespit edilmiştir. Bu durum kişilerin para kazanmak için ne kadar çaresiz ve zor koşullar altında olduklarını göstermesi açısından önemlidir¹¹⁰.

İnsan alınıp satılabilen bir nesne olmadığı için; insan vücudunun, organ ve dokularının ticarete konu olması yasaklanmıştır Türk hukukunda organ ticareti TCK'nin "Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar" başlığında düzenlenmiştir. TCK'nin 91, 92 ve 93. maddelerinde organ ve doku ticareti suçlarına yer verilmiştir. Nitekim TCK'nin 91. maddesinde organ ve doku ticareti suçları, 92. maddesinde kişinin zorluğa düştüğünde organ veya dokusunu satmasının suç olmadığı, bunun cezayı azaltan bir etken olduğu, 93. maddesinde ise; etkin pişmanlık halleri yer almaktadır¹¹¹.

1.4.4. Çocuk Mağdurlar

İnsan ticaretinin görünüm biçimlerinden biri de çocuk ticareti ve çocuk askerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk ticareti; evlat edinmeye aracılık etmeyi, çocukların cinsel istismarını, dilendirilmesini ve zorla çalıştırılmalarını kapsamaktadır. Çocuğa yönelik her türlü şiddet olarak tanımlanabilen çocuk istismarı dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çok sık

¹⁰⁸ Yılmaz ve Vural, 2007: 80.

¹⁰⁹ Sever vd., 2012: 30.

¹¹⁰ Pearson, 2004: 18, aktaran Bolat, 2005: 41.

¹¹¹ Hafızogulları ve Özen, 2013: 100.

karşımıza çıkmaktadır. Çocuklara karşı cinsel istismar; şiddete karşı savunmasız olan çocuktan, cinsel anlamda yararlanmanın yanında maddî kazanç elde etmeyi de kapsar. 1996 yılının Ağustos ayında Stockholm’de gerçekleştirilen Çocukların Cinsel Açından Sömürülmesine Karşı Dünya Kongresi’nde çocukların cinsel açıdan sömürülmesinin ciddi ve sonuçları ağır bir hak ihlali olduğu kabul edilmiştir. Çocuğa karşı cinsel sömürü aynı zamanda çocuğa karşı şiddetin bir göstergesidir ve günümüz köleliğiyle bağdaştırılabilir. Çocuğa yönelik cinsel sömürü fuhuş, pornografi ve çocukların cinsel sömürü yoluyla kaçırılması olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır¹¹².

Çocuk asker tanımı; Çocuk Askerlerin Kullanımını Durdurma Koalisyonu tarafından “18 yaşının altında olan, herhangi bir devletin silahlı kuvvetlerine veya siyasî örgütlerine üye olanlar çocuk asker statüsündelerdir” şeklinde yapılmıştır. Çocuklar savaş ve çatışma ortamlarında, cinsel nesne olarak veya terör örgütleri tarafından eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Genç kızlar ise savaşçılarla cinsel ilişkiye zorlanmakta veya zorla evlendirilmektedir. Çocuk askerleri; silahlı kuvvetler veya örgütler tarafından hamal, aşçı, gözcü, haberci ve cinsel köle olarak dolaylı yoldan kullanılanlar; canlı kalkan veya propaganda amaçlı kullanılanlar; doğrudan sıcak çatışmalarda kullanılanlar olmak üzere üç kategoride tanımlamak mümkündür¹¹³. Kimi zorla silah altına alınan, kimi çeteler aracılığıyla zorla orduya alınan, kimi cinsel amaçlarla kullanılmak üzere kaçırılan, kimi ise hayatta kalmanın ve ailesini korumanın bir yolu olarak gördüğü için orduya katılan mülteci çocuklar da, zorla çocuk askerler haline getirilmektedir. ILO 2016 yılında yayınladığı raporda dünya üzerinde 40,3 milyon kişinin sömürüye maruz kaldığını, bunların ¼’ünün ise çocuklar olduğunu belirtmiştir¹¹⁴.

1.5. İnsan Ticaretinin Göç, Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı ile İlişkisi

1.5.1. İnsan Ticaretinde Göç ve Kadın Olgusu

Kadınların toplum tarafından dışlandığını ve ikinci plana atıldığını tarihsel sürece baktığımızda görmek mümkündür. Kadınların cinsiyet kaynaklı maruz kaldıkları kısıtlanmalara ve haksızlıklara karşı örgütlenmeleri kadın hareketlerinin temelini oluşturur. Kadın hareketlerinin başladığı 17. ve 18. yüzyıllarda feminist düşüncelerde şekillenmeye başlamıştır. Özellikle 18. yüzyılda üst sınıf kadınların bir araya geldiği, siyasî ve entelektüel tartışmaların yapıldığı alanlar kadın hareketlerinin başlangıcı kabul edilse de alt sınıf kadınların çok kötü şartlarda çalıştırılması, bazılarının göç ederek bazılarının ise fuhuş

¹¹² Polat, 2007: 209.

¹¹³ Polat ve Güldoğan, 2010: 105.

¹¹⁴ <http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm> (erişim tarihi: 13.05.2018).

yaparak hayatlarını devam ettirmeye çalışması, hatta Amerika'ya göç eden siyahî kadınların köleleştirilmesi kadınların ikinci plana itilmesine örnek gösterilmiştir¹¹⁵.

Feminizm, kadınların özgürleşmesi, kamusal ve özel alanda ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel ve toplumsal olarak erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan bir anlayıştır. Feminist düşüncenin öncüsü olan Mary Wollstonecraft kadınların toplumsal olarak erkeklere bağımlı olmaktan kaynaklı eşitsizliğe uğradığını; kültür, eğitim gibi toplumsal engellerin kalkmasıyla kadınların özgürleşeceklerini ancak cinsiyet eşitliğinin gerçekleşebilmesi için ise toplumsal hareket olması gerektiğini savunmuştur. Wollstonecraft'ın öncülüğünde gelişen birinci dalga feminizm hareketi; 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ve eğitimde fırsat eşitliği, oy kullanma gibi temel haklar konusunda kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olduğunu savunmuştur. İkinci dalga feminizm hareketi kadınların erkeklerle eşit gibi görünsede toplumsal normların uygulanması açısından aralarında fark olduğunu, esasen ataerkil toplum düzeninin hakîm olduğunu savunmuştur. Bu dönemde kadın hareketi, toplumsal eşitsizliğin ev-aile içinde devam ettiğini, ataerkil toplum yapısının cinsiyetçi sömürüyü arttırdığını ve kadının kendi bedeni üzerinde söz sahibi olduğunu, erkek bedeninin kontrolünden çıkması gerektiğini vurgulamıştır. İkinci dalga feminizm hareketiyle cinsiyet rolleri temelinde toplumsal değişimlere ilgi duyulmaya başlanmıştır. Üçüncü dalga feminizm hareketi ise daha çok kadına şiddet, cinsellik, kadının güçlendirilmesi gibi alanlara odaklanmıştır. Her kadının farklı sorunları olduğunu bireysel bakış açısıyla yaklaşılması gerektiğini savunmuştur¹¹⁶. Ortaya çıkan bu farklı akımlar kadınlar arasında siyasal, ekonomik ve toplumsal olarak bölünmelere yol açmış ve feminizmin türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu çalışma insan ticareti mağduru kadınları esas aldığı için insan ticareti suçunun temelinde yatan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ataerkil toplum ve cinselliğe vurgu yapan radikal feminizmle arasındaki bağlantının kurulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Radikal feministler sınıf, ırk, etnik köken ayrımı gözetmeden kadınların sırf kadın oldukları için erkek baskısına maruz kaldıklarını, kadınların ezilmesinin ve sömürülmesinin temelinde ataerkil yapı olduğunu savunmuşlardır¹¹⁷.

1960'lı yılların ortalarında cinsiyet temelli toplumsal değişimlere ilgi duyulmaya başlanmıştır. Daha önceki tarihlerde ise aile temelinde göçe odaklanmış ve gelir getiren erkeğin göçü incelenmiştir. 1970'lere kadar kadınlar göç olgusunda edilgen olarak ele alınmış; göç erkek tarafından karar verilen ve kadının erkeği takip ettiği bir durum olarak

¹¹⁵ Sevim, 2005: 30-32.

¹¹⁶ Taş, 2016: 166-172.

¹¹⁷ Berktaş vd., 2013: 9.

değerlendirilmiştir. Bu durum kadının görünmezliğinin ve ikincilliğinin göç alanına da yansımış olduğunu göstermektedir. İlk kez 1975 yılında BM Kadınlar Üzerine Dünya Konferansı'nda göç sürecinde cinsiyetçi ayrımdan uzaklaşılarak kadın göçünün erkekten ayrı ele alınması gerektiğine değinilmiştir. Erken dönem feminist göç çalışmalarında kadınlar, göç sürecinin mağduru ve cinsel şiddet mağdurları olarak temsil edilirken 1980'lerdeki göç çalışmalarında kadınların göç ettikleri ülkelerdeki deneyimlerine, işgücü piyasasına katkılarına odaklanılmıştır. 1990'lı yıllarda ise kadınlar, göçün mağduru yerine ana aktörü olarak ele alınmaya başlamıştır. Son dönemlerdeki çalışmalar, kadınların göç ettikleri gelişmiş ülkelerdeki artan kadın işgücüne odaklanmış ve ev hizmetleri gibi nedenlerle kadınların göçün ana aktörü olduğuna yer vermiştir¹¹⁸.

Göç edilen yerler, göç etmeye yol açan sebepler dikkate alındığında kadın ve erkeğin göç etme biçimlerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılığın temelinde ayrıldıkları ve göç ettikleri ülkelerin toplumsal cinsiyete bağlı koşulları yer almaktadır. Sosyal eşitsizliğin sürdürülmesinin sebebi olan toplumsal cinsiyet koşulları göçmen kadını evlilik, eğitim, iş hayatı, sosyal ilişkiler ve aile gibi birçok konuda etkilemektedir. Özellikle göç ettikleri ülkelerde göçmen kadın olarak etiketlenmeleri, fuhuşla eşleştirilmeleri, suçlama ve önyargıya maruz kalmaları sıklıkla yaşanmaktadır. Bu durum, kadınları toplumsal cinsiyete yönelik şiddetle karşı karşıya getirmekte ve kadınların insan ticareti suçunun mağduru olma riskini artırmaktadır¹¹⁹.

Kadınların göçün öznesi olması durumu yeni bir olgu olmamakla birlikte özellikle son 50 yıldır adaletsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlik, az gelişmiş ülkelerde yaşanan çatışmalar gibi sebeplerle kadınlar hayatlarını kazanmak, iş bulabilmek, çocuk bakmak gibi amaçlarla göç etmeye başlamıştır. Günümüzde sınır ötesi göçün yarısından çoğunu ise kadınlar oluşturmaktadırlar. Giderek artan kadın göçü, “göçün kadınsallaşması” kavramını ortaya çıkarmıştır. Göçün kadınsallaşmasının temelinde ekonomik nedenler yatmakta ve kadın göçü en çok emek göçü şeklinde görülmekte olup toplumsal cinsiyetle yakından ilişkili bir süreçtir. Bu ilişkiye bakıldığında; göç alan ülkelerde ev hizmetlerinde çalıştırılacak olan kişilere duyulan talebin önemli olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde çalışan nüfusun ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi işleri devredecek başka bir kadına olan ihtiyacı bunun yanı sıra eğlence ve cinsel hizmet, fuhuş sektöründe göçmen kadına olan talep kadın göçünü tetiklemiştir¹²⁰.

Sovyetler Birliği sisteminin çöküş ortamında yaşanan ekonomik ve sosyal çalkantılar aile sistemlerini etkilemiş, boşanma oranları ve işsizlik artmış; bu durum kadınların daha iyi

¹¹⁸ Şeker ve Uçan, 2016: 205.

¹¹⁹ Duman, 2015: 71.

¹²⁰ Berktaş vd., 2011: 118-119.

bir yaşam ve aileleri için gelir elde etme amacıyla göç etmesine sebep olmuştur. Bu şekilde kadın göçünün kitlesel olarak yayıldığı söylenebilir.

Toplumsal cinsiyet algısını göçün kadınsallaşması kavramından ayrı düşünmek mümkün değildir. Kadınların göç ettikleri ülkelerde iş ararken veya çalışırken aynı şartlarda olan erkeklere kıyasla daha fazla engelle ve ayrımcılıkla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Örneğin; günümüzde toplumsal cinsiyet temelli eğitim çalışmalarının artmasına rağmen insan ticareti mağduru kadınlar fahişelikle damgalanabilmektedir. Göç ettikleri ülkelere kadınlar, genellikle düşük ücretli, çalışma saatleri yüksek ve düşük statülü işlerde çalıştırılmakta ve çoğu zaman arkalarında ailelerini ve çocuklarını bırakmaktadır. Bu durumda da geride kalan özellikle çocuklar için ciddi mağduriyetler yaşanmaktadır. Bununla birlikte eğlence ve seks sektörü, göç eden kadınların istihdam edildiği en yoğun alanlardan biridir. İsteyerek veya istemeyerek fuhuş sektörüne itilen kadınlar genellikle bakım hizmetlerinde çalıştırılma vaadiyle kandırılmaktadır. İnsan tacirlerinin sömürüsüne maruz kalan kadınlar iş haklarından yoksun, şiddet ve riskli sağlık koşulları altında insan ticaretinin mağduru olmakta; fuhuş sektöründe çalıştığı için dışlanmakta veya damgalanmaktadır¹²¹. Bahsedilen bu sebeplerle insan ticareti suçunun temelinde kadın göçüne vurgu yapılmasının önemi büyüktür.

1.5.2. İnsan Ticareti ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Bu çalışmada insan ticareti kavramı kadın temelinde incelendiğinden insan ticareti suçunun oluşmasında önemli rol oynayan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile insan ticareti arasındaki ilişkisinin incelenmesi kaçınılmazdır.

Kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı göçün her türlü sosyal, toplumsal ve ekonomik etkilerini derinden yaşamaktadır. Ataerkil toplumlarda kadınların erkekler tarafından denetlenmesi, kadınların ise toplumda kabul görmek ve kendilerini korumak için erkeklere bağımlı davranışlar sergilemeleri söz konusudur¹²². Bu tarz toplumlarda kadınlara atfedilen ev işleri, çocuk bakımı, bahçe işleri sorumluluğu, yetersiz eğitim gibi nedenler kadınların giderek yoksullaşmasına ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile başa çıkmak için göç etmelerine sebep olmaktadır¹²³. Kadınların göç etme nedenlerinin başında ataerkil toplum düzeni, erkek şiddeti, ülkelerinde düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları ve eşit olmayan istihdam imkânları, özellikle savaş ve çatışmaların olduğu bölgelerde maruz kalınan cinsel şiddet gelmektedir¹²⁴.

¹²¹ Duman, 2015: 70-75.

¹²² Şeker ve Uçan, 2016: 204.

¹²³ Özbek ve Köşk, 2018: 49-50.

¹²⁴ Buz, 2007: 40.

Kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı göç bağlamında erkeklerden farklı olarak ele alınmalıdır. Bazı iş kollarındaki düşük ücret, fazla çalışma saatleri, özellikle göçmen kadınlarla ilişkilendirilen seks işçiliği, eğlence sektöründeki istihdam göç eden kadınlara olan talebi artırdığından kadınların işgücü piyasasında sömürülme risklerini de artırmaktadır. Bu riskin artışı kadınların insan ticaretine konu olma durumunu da tetiklemektedir¹²⁵. Cinsiyete dayalı iş bölümü nedeniyle ev hizmetlerinin kadının görevi olarak görülmesi ve erkekler tarafından paylaşılmaması gelişmiş ülkelerde hizmet sektörü haline gelen ev ve bakım hizmetlerinde göçmen kadınların istihdamını artırmaktadır. Ek olarak, internet teknolojisi ile birlikte giderek gelişen cinsellik algısı, cinselliğin kolay ulaşılabilen ve tüketilebilen bir araç haline gelmesi fuhuş sektörünün gelişmesine bununla birlikte bu sektörde göçmen kadına olan talebin artmasına sebep olmuştur. Göçmen olmalarından dolayı aşağılanan ve önyargılara maruz kalan kadınlar insan ticaretinin konusu olma riski ile karşı karşıya kalmaktadır¹²⁶.

Kadınların ülkelerinde eşleri tarafından terk edilmeleri veya evin geçimini sağlayan pozisyonda olmaları, boşanma veya evlenememelerinden dolayı toplumsal cinsiyete özgü önyargılara maruz kalmaları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı göçün sebeplerindendir¹²⁷.

Kadınların insan ticaretine konu olmaları daha çok toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde ataerkil toplum düzeniyle açıklanmış olsa da değinilmesi gereken kritik unsurlardan biri ise erkek temelli cinsellik anlayışıdır. Küreselleşme ile birlikte internet teknolojisinin gelişmesi, fuhuş faaliyetlerinin internet üzerinden daha kolay yürütülmesi, farklı ülkelerden farklı kişilerle iletişime geçilebilmesi cinsel hizmet talebine olan artışı tetiklemiş ve özellikle yabancı kadınlara fuhuş sektöründe talep artmıştır. Artan talep ve kadınların daha iyi bir yaşama kavuşma isteği kolay para kazanılabilen ve kolay ulaşılabilen fuhuş sektörüne girmelerine yol açmaktadır. Fuhuş satın alan erkekler veya insan tacirleri; kadın bedenine karşı şiddet aracı olarak cinselliği kullanmakta ve kadınları savunmasız bırakmaktadır. Yabancı kadınların erkekler tarafından cinsellikte fantezi unsuru olarak kullanılmaları, yabancı kadının bedeni üzerinde her türlü hakka sahip oldukları inancı, sömürüye maruz kalınan ülkenin dilini ve kurallarını bilmemelerinden kaynaklı kadınların savunmasız yabancı olarak etiketlenmesi ve dışlanması kadınların sömürülmelerine yol açmaktadır¹²⁸. Burada sorulması gereken soru, yabancı kadınların fuhuş sektöründen neden bu denli fazla tercih

¹²⁵ Şeker ve Uçan, 2016: 207.

¹²⁶ Ü. Ulutaş ve Kalfa, 2009: 3.

¹²⁷ Coskun, 2016: 102.

¹²⁸ Ulutaş ve Kalfa, 2009: 16.

edildiğidir. Cinsellikte erkeğin kadın üzerinde hakimiyet kurması ve güç gösterisi, kadınların pornografinin unsuru olarak görülmesi, ataerkil toplum düzeninin etkisiyle erkeğin cinsellikte baskın kadının ise itaatkar olması, kadının haz duygusunun ve cinsel anlayışının yok sayılması, bunların yanı sıra yabancı kadınların daha savunmasız algılanmaları fuhuş sektöründe yabancı kadınlara olan talebi artırmaktadır¹²⁹. Yabancı kadınların müşteriler tarafından daha çok tercih edilmeleri ve insan tacirlerine daha fazla gelir getirmeleri, göçmen oldukları ve dil bilmedikleri için damgalanmaları, sömürüye açık olmaları fuhuş sektöründe yabancı kadınlara olan talebi artırmaktadır¹³⁰.

Bunlara ek olarak, kız çocuklarının eğitim imkânlarına ulaşamadığı veya eksik eğitim aldığı, toplum baskısının fazla olduğu ülkelerde çocuklar otoriteye ve ataerkil toplum düzenine bağımlı hale gelmekte, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmalarında kaynaklı ise daha çok emek harcanılan işleri yapmakta ve daha fazla para kazanmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumlarda daha iyi bir yaşam isteği ile riskli davranışlarda bulunma ihtimali arttığından kadınların ve çocukların insan ticaretine konu olma ihtimali de artmaktadır¹³¹.

1.6. Uluslararası Düzenlemeler

1.6.1. Genel Olarak

İnsan ticaretinin uluslararası bir sorun olarak kabul edilmesi 21. yüzyılda mümkün olmuştur. Nitekim bu yüzyılda insan ticaretinin farklı boyutları olduğu ve dünya genelinde giderek artış gösterdiği özellikle bu artışın kadın ve çocukların zorla çalıştırılması vakalarında görüldüğü fark edilmiş ve bu sebeple uluslararası çalışmalar hız kazanmıştır¹³².

İnsan ticareti gibi uluslararası nitelik taşıyan suçlarla mücadele etmek amacıyla ülkeler arasında iş birliği yapılmasının gerekli olduğu anlaşılmış ve bu durum, ulusal belgelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Devletlerin insan ticaretiyle mücadele edebilmek için öncelikle yasal alt yapıyı oluşturmaları gerektiğinden uluslararası belgelerin düzenlenmesinin önemi büyük olmuştur.

İnsan ticaretinin uluslararası bir suç olduğu düşünüldüğünde; suçun önlenmesine yönelik ilk belgeler “Beyaz Kadın Ticareti Sözleşmeleri”dir. Ancak insan ticareti yalnızca kadın ticareti değil günümüzde organ ve doku ticareti, çocuk ticareti gibi çok farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır¹³³. Değişen insan ticareti türlerini önlemek ve insan ticaretiyle mücadele edebilmek için 1990’lı yılların sonunda BM öncülüğünde hükümetler, Sivil Toplum

¹²⁹ Sakman, 2012: 5.

¹³⁰ Ü. Ulutaş ve Kalfa, 2009: 24.

¹³¹ Dündar ve Özer, 2017: 10.

¹³² Beycan, 2014: 27

¹³³ Bkz.: Sf. 16-19.

Kuruluşları (STK) ve örgütler bir araya gelmiş ve önemli bir adım olarak “Palermo Protokolü” nı kabul etmişlerdir¹³⁴.

İnsan ticaretinin önlenmesini amaçlayan uluslararası alanda atılan ilk adım 1904 ve 1910 tarihlerinde Avrupa ülkelerinin katılımıyla imzalanan beyaz kadın ticaretinin önlenmesine ilişkin sözleşmelerdir. 1904 yılında imzalanan “Beyaz Kadın Sözleşmesi”¹³⁵ kolluk kuvvetlerinin suçla mücadelede alması gereken tedbirlere değinirken, 1910 yılında imzalanan “Beyaz Kadın Sözleşmesi”¹³⁶ insan ticaretinin kavramsal unsurlarına ilk değinen belge olması bakımından önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra 1921 yılında “Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme”¹³⁷, 1933 yılında “Tüm Yaşlarda Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme”¹³⁸ ve 1949 yılında BM İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme”¹³⁹ imzalanmıştır. İnsan ticaretini tanımlamaya yönelik atılan en önemli adım ise; yukarıda bahsedilen sözleşmelerin sonuncusu niteliğinde olan “Palermo Protokolü” dür. Beyaz kadın ticaretinin önlenmesine ilişkin bu Sözleşmeler dışında, insan ticaretini insan hakları odaklı ele alan bir diğer uluslararası belge “AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi”¹⁴⁰ AK tarafından 2005 yılında hazırlanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde insan ticaretiyle ilgili uluslararası düzenlemeler BM, AK ve AB’deki düzenlemeler çerçevesinde incelenecektir.

1.6.2. Birleşmiş Milletler Düzenlemeleri

1.6.2.1. Kölelik ve Köle Ticaretinin Yasaklanmasına İlişkin Sözleşmeler

19. yüzyılın başından itibaren her türlü köleliğin kaldırılması ve köle ticaretinin önlenmesine ilişkin çaba sarf edilmiştir. 1814 ve 1815 Paris Anlaşmaları, 1815 Viyana Kongresi Bildirgesi, 1822 Verona Bildirgesi, kölelik ve köle ticaretinin taraf devletlerce yasaklanması ve önlenmesini öngörmüştür. 1831 ve 1833 Fransa ve İngiltere Anlaşmaları, 1841 Londra Anlaşması, 1862 Washington Anlaşması, 1855 Berlin Konferansı Genel Belgesi ve 1890 Brüksel Konferansı Genel Belgesi gibi 19. yüzyılda kabul edilen belgeler köle ticareti ve köleliğin yasaklanmasına ilişkin hükümlere yer vermektedir. 1922 yılında Milletler Cemiyeti bünyesinde dünyada kölelik uygulamalarının incelenmesi için bir komisyon

¹³⁴ Kızılsümer, 2007: 116.

¹³⁵ Sözleşmenin tam metni için bkz: Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri, 2010: 1367.

¹³⁶ Sözleşmenin tam metni için bkz: Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri, 2010: 1375.

¹³⁷ Sözleşmenin tam metni için bkz: Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri, 2010: 1398.

¹³⁸ Sözleşmenin tam metni için bkz: Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri, 2010: 1407.

¹³⁹ http://www.insanhaklarisavunuculari.org/ihlal/files/ticaret/insan_ticaretinin_yasaklanmas_szlemesi.pdf (erişim tarihi: 17.05.2018).

¹⁴⁰ RG: 30.01.2016-6667.

kurulmuş ve 25 Eylül 1926 tarihinde “Köleliğe Karşı Sözleşme¹⁴¹” imzalanmış, bu sayede kölelik ve köle ticaretinin tanımı yapılmıştır. 7 Eylül 1956 tarihinde ise “Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme”¹⁴² ile köle ticareti yasağı daha da genişletilmiştir.

1926 yılında Cenevre’de kabul edilen bu sözleşme ve bu sözleşmenin 1953 yılında değiştirilen metnine göre; “kölelik, üzerinde mülkiyet hakkına bağlı, yetkilerin kısmen ya da toplu olarak kullanıldığı bir kişinin durumunu” ifade etmektedir. Bu sözleşme köleliğe benzer bazı uygulamaları içermediği için genişletilerek; kölelik, 7 Eylül 1956 tarihli “Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme” ile yeniden tanımlanmıştır. Genişletilmiş bu tanıma göre kölelik;

“bir kimsenin kendi veya denetimi altında olduğu kişinin hizmetini borcuna karşılık yerine getirmek durumunda olması; yasa, töre veya sözleşmeyle başkasına ait toprak üzerinde yaşamak veya çalışmak ve bu kişiye ücretli ya da ücretsiz hizmet etmek durumunda bulunması; bir kadının reddetme hakkı olmadan bir kişi ya da gruba para ya da bir mal karşılığı verilmesi, evlendirilmesi, kocasının ölümüyle kadının miras yoluyla başkasına aktarılması; çocuğun, anne babası veya vasisi olduğu kişi tarafından emeğinin sömürülmesi amacıyla bir başkasına verilmesi”

uygulamalarını kapsamaktadır¹⁴³.

1.6.2.2. Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi

18 Mayıs 1904 tarihinde Paris’te yapılan konferansta kabul edilen Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi, insan ticaretine ilişkin ilk uluslararası belge niteliğindedir. Türkiye 24 Temmuz 1923 Lozan Anlaşması’nın 100. maddesi gereği sözleşmeyi onaylama yükümlülüğünü kabul etmiştir¹⁴⁴. Bu sözleşmenin özelliği bazı tedbirlere yer vermiş olmasıdır. Sözleşme; mağdur kadınların ülkelerine geri dönmek istemeleri halinde seyahat masraflarının devletlerin sorumluluğu altına olduğunu vurgulamakta ve insan ticaretiyle ilgili bilgilerin koordinasyonundan sorumlu bir makam kurulmasını öngörmektedir¹⁴⁵. Bu sözleşmenin asıl hedefi, insan ticareti suçunun cezalandırılmasından çok mağdurların haklarını korumak olduğundan insan ticaretiyle mücadelede etkili bir belge olamamıştır¹⁴⁶.

¹⁴¹ Sözleşmenin tam metni için bkz: Ulusal Üstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri, 2010: 1427

¹⁴² RG: 06.01.1964-11599.

¹⁴³ Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 17-18.

¹⁴⁴ Aydın, 2013: 35.

¹⁴⁵ Kadın Dayanışma Vakfı, 2010: 22.

¹⁴⁶ Arslan, 2004: 29.

Sözleşme taraf devletlere, yabancı ülkelerde kadın ve kızların iş bulmasını sağlayan kurumların denetlenmesi görevini yüklemektedir¹⁴⁷.

Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi'ne ek olarak, 4 Mayıs 1910 tarihinde de “Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi” kabul edilmiştir. Sözleşme insan ticareti suçunun kavramsal unsurlarına ilk defa yer vermesi açısından önemlidir. Sözleşmenin amacı; beyaz kadın ticareti olarak bilinen insan ticaretinin kaldırılması için uygun adımların atılmasıdır. Ayrıca sözleşmede; yaşı küçük kız ve kadınların rızaları olsa bile başkalarının cinsel arzularını tatmin etmek için kandırılmaları, tedarik edilmeleri veya sevk edilmelerinin suç olduğu kabul edilmiş ve belli yaştan üstündeki kadınların rızası cebirle, tehditle, hileyle, nüfuzun kötüye kullanılmasıyla elde edilmişse bu rızanın geçerli olmayacağı hükme bağlanmıştır. Bahsi geçen suçun unsurları farklı ülkelerde gerçekleşmiş olsa bile cezalandırılması taraf devletlerin yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir¹⁴⁸.

1.6.2.3. Kadın ve Çocuk Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi

I. Dünya Savaşı'nın ardından 1920 yılında Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla; cemiyetin çağrısı üzerine Uluslararası Konferans toplanmış ve 30 Eylül 1921 tarihli Kadın ve Çocuk Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi Cenevre'de imzalanmıştır¹⁴⁹. Sözleşmeyle taraf devletlere, kadın ticaretine maruz kalanları tespit etmek için uygun tedbirleri alma sorumluluğu getirilmiştir. Ek olarak sözleşmenin en önemli özelliği insan ticaretinin konusunun sadece kadınları değil, kız ve erkek çocukları da kapsayacak şekilde genişletilmesidir¹⁵⁰. Sözleşmede ilk kez 1910 yılında kabul edilen Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi'nde yer alan insan ticaretinin kavramsal unsurları aynen kabul edilmiş; ancak bu sözleşmeden farklı olarak insan ticareti mağdurunun kapsamı kadınlar yanında, kız ve erkek çocuklar olarak düzenlenmiştir. Türkiye'nin ise 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması'nın 100. maddesi gereği sözleşmeyi onaylaması yükümlülüğü bulunmakta olup Türkiye tarafından 15 Nisan 1937 tarihinde onaylanmıştır¹⁵¹.

1.6.2.4. Tüm Yaşlarda Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme

1904, 1910 ve 1921 yılında kabul edilen sözleşmelerin ardından kadın ticaretini tamamıyla kaldırmayı amaçlayan Tüm Yaşlarda Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme 1933 yılında imzalanmış ve diğer sözleşmelere göre kapsamı genişletilmiştir.

¹⁴⁷ Aydın, 2013: 36.

¹⁴⁸ Aydın, 2013: 37.

¹⁴⁹ RG: 28.05.1949- 7218.

¹⁵⁰ IOM, 2016: 91.

¹⁵¹ Aydın, 2013: 37.

Bu sözleşmeyle suç eylemlerinin cezalandırılması için yasal düzenlemeleri yeterli olmayan ülkelerin eksiklerinin giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁵². Tüm Yaşlarda Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanması Dair Sözleşme, kendinden önceki sözleşmelerin tamamlayıcısı niteliğindedir. Sözleşmeyle söz konusu ticarete sebep olan kişiler suçu başka ülkelerde işleseler dahi cezalandırılacaklardır¹⁵³.

1.6.2.5. İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme

Beyaz Kadın Ticaretinin Önlenmesine İlişkin Sözleşmelerin sonuncusu niteliğini taşıyan 1949 yılında kabul edilen BM İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme, kendisinden önce hazırlanan sözleşmelerin önemli hükümlerini bir araya getirmesi açısından önem taşımaktadır. Milletler Cemiyeti 1937 yılında bahsedilen sözleşmelerin kapsamını genişleten bir tasarı hazırlamış ve 2 Aralık 1949 tarihinde sözleşme kabul edilmiştir. Sözleşmenin ilk iki maddesinde; bir insanı rızası olsa dahi fuhuş için temin eden, kandıran, bir başkasının fuhuş yapmasını, insanın rızası dâhilinde de olsa istismar eden herkesin cezalandırılması ve genelev sahibi olan, işleten, fuhuş amacıyla birine yer temin eden kişilerin cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir¹⁵⁴.

Bu sözleşmeyle taraf devletler, fuhuş amaçlı insan ticareti ile uğraşanların ve bunu destekleyenlerin kovuşturulması ve cezalandırılması yükümlülüğünü kabul etmiş; kişinin rızası olsa dahi fuhuş amaçlı tedarik edilmesini, kandırılmasını veya buna müsaade edilmesini yasaklanmıştır¹⁵⁵.

Bu sözleşmede de insan ticaretinin sınırlı bir tanımı yapılmıştır. Sözleşmenin 1. maddesinde başkalarının arzularını tatmin etmek amacıyla; bir insan rızası dâhilinde de olsa fuhuş için temin eden, kandıran veya ayartan, bir başka insanın fuhuş yapmasını (bu insanın rızası dâhilinde de olsa) istismar eden herkesi cezalandırmayı kabul etmektedir. Bu tanımla insan ticareti, fuhuştan öteye geçememiştir. Sözleşmede suçun oluşabilmesi için mağdurun rızası aranmamış; fiziksel olarak mağdurun temin edilmesi suçun unsuru olarak belirlenmiştir. Ancak sözleşmede, taraf devletlerin sözleşmeden doğan yükümlülükleri yerine getirmediği ve insan ticaretine karşılık denetim mekanizmasının kurulmadığı anlaşılmıştır¹⁵⁶.

¹⁵² Kadın Dayanışma Vakfı, 2010: 22.

¹⁵³ Aydın, 2013: 39.

¹⁵⁴ Sözleşmenin tam metni için bkz: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx> (erişim tarihi: 10.05.2018).

¹⁵⁵ Korkusuz, 2014: 41.

¹⁵⁶ Inglis, 2001:60-62. Aktaran Kızılsümer, :116.

1.6.2.6. Çocuk Hakları Sözleşmesi¹⁵⁷

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde New York'ta kabul edilen ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye tarafından 27 Ocak 1995 tarihinde kabul etmiştir. Sözleşmenin 1. maddesinde 18 yaşın altındaki herkes çocuk olarak tanımlanmıştır. Sözleşmenin 34. maddesiyle taraf devletler tarafından çocuğun her türlü cinsel istismar ve sömürüden korunması gerektiği belirtilmiş; aynı maddenin (a) bendinde, çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılmasını veya zorlanmasını; (b) bendinde, çocukların fuhuş yada diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini; (c) bendinde ise çocukların pornografik nitelikli gösterilere ve malzemelere konu olarak sömürülmesini engellemek için tarafların gerekli her türlü önlemi alması gerektiği belirtilmiştir. Sözleşmenin 35. maddesinde ise, taraf devletler her ne koşulda olursa olsun çocukların kaçırılmalarını, satılmalarını ve fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde gereken tüm önlemleri almakla yükümlüdür.

1.6.2.7. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyarî Protokol¹⁵⁸

BM Genel Kurulunun 25 Mayıs 2000 tarih ve A/RES/54/263 sayılı kararıyla kabul edilen Protokol, Türkiye tarafından 8 Eylül 2000 tarihinde imzalanmıştır. Protokol Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin amaçlarını gerçekleştirebilmek için uluslararası alanda artan çocuk pornografisi, çocuk satışı ve çocuk fahişeliği konusunda çocukları güvence altına almayı hedeflemiş ve bu konuda alınacak önlemlere yer vermiştir¹⁵⁹.

Protokolün 1. maddesine göre, taraf devletler çocuk satışı, çocuk fahişeliğini ve çocuk pornografisini yasaklamalıdır. Buna ek olarak bu konuya ilişkin alınması gereken önleyici tedbirler de Protokolde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Protokolün 3. maddesinde ise, hangi yollarla olursa olsun çocuğun cinsel istismarı, organlarının kar amacıyla alınması ve zorla çalıştırılması faaliyetlerinin ülke içinde veya dışında olmasına, ferdi yada örgütlü olmasına bakılmaksızın cezalandırılması gereği düzenlenmiştir.

Değerlendirme

BM sözleşmeleri genel olarak insan hakları bağlamında insan ticareti mağdurlarının haklarını korumaya odaklanmış; insan ticareti suçu işleyenlerin cezalandırılmasına odaklanmamıştır. İnsan ticareti yalnızca kadınların değil erkek ve çocuklarında maruz kaldığı

¹⁵⁷ RG: 27.01.1995- 22184.

¹⁵⁸ RG: 09.05.2002- 24755.

¹⁵⁹ Türk Hukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 76

bir suç türü olmakla birlikte yalnızca fuhuşu değil ev hizmetleri, zorla çalıştırılma, zorla evlendirilme, çocukların ticareti, çocukların dilendirilmesi suçlarını da kapsamaktadır. İnsan ticaretinin bu kadar geniş sınırları olması bu suçla mücadelede daha geniş kapsamlı belgelere ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur. Bu nedenle insanlığı tehdit eden ve insan hakları ihlaline yol açan “insan ticareti” suçu mağdurlarını korumak ve suçlularını cezalandırmak amacıyla BM çalışmalara başlamıştır. BM nezdinde hazırlanan ve taraf devletlerce kabul edilen “insan ticareti” konusunda çok kapsamlı bir tanımlama ve mücadeleye yer veren “Palermo Protokolü”dür.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında Palermo Protokolü’nün hükümleri ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

1.6.2.8. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü)

İnsanlığı tehdit eden ve sonuçları insanlık için oldukça ağır olan örgütlü suçlarla mücadelede temel kaynak Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesidir. Bu belgede sınıraşan örgütlü suçlara ilişkin tanımlar yapılmış ve bu suçlarla mücadeleye ilişkin esaslar belirlenmiştir. Ancak Sözleşmenin hazırlık aşamasında bazı suçlara ilişkin ayrı protokoller hazırlanması düşüncesi ortaya çıkmıştır. İnsan ticaretinin önlenmesi konusunda ilk girişimde bulunan ülke, insan ticareti konusunu özellikle küçüklerin ticareti olarak ele alan ve konunun yalnızca insan hakları ihlali değil, aynı zamanda sınıraşan örgütlü suçlar kapsamında ele alınması gerektiğini belirten, Arjantin olmuştur. Arjantin’in bu adımı BM Suçluluğun Önlenmesi ve Cezaî Adalet Komisyonu’nda ele alınmış; Avrupa’da insan ticareti alanında çalışmalar hız kazanmış ve sınıraşan suçlarla mücadelede ortak bir görüş oluşturulması düşüncesi doğmuştur. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi’nin hazırlanışı sırasında belli suçlar için komiteler kurulması ve ayrı protokoller hazırlanması görüşü ağır basmış ve insan ticareti konusunda çalışmalar yapmak üzere bir ad hoc komite kurulmasına karar verilmiştir¹⁶⁰.

Bu komiteler tarafından insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı alanında “Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol” ile “Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol” olmak üzere iki farklı protokol

¹⁶⁰ Gallagher, 2001: 981-983. Aktaran Kızılsümer, 119.

hazırlanmıştır. Bu sayede devletler arasında suça ilişkin ortak bir tanım ve cezalandırma yöntemi belirlenmesi önem arz etmiştir. Bu kapsamda uluslararası bağlamda ilk önemli gelişme, BM tarafından insan ticaretinin cinsiyet gözetmeksizin çeşitli boyutlarla (zorla çalıştırma, cinsel istismar, organların ticareti) ele alınması ve Sınırşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesini ve bu sözleşmenin eki Palermo Protokolü'nün taraf devletlerce imzalanması olmuştur.

Özellikle kadın ve çocuk ticaretini önlemek ve mücadele etmek için atılacak adımları, kaynak-geçiş ve hedef ülkelerde insan tacirlerinin cezalandırılmalarını, bu suçun mağdurlarının uluslararası düzeyde tanınan insan hakları çerçevesinde korunması dâhil, önlemleri içeren kapsamlı bir uluslararası yaklaşıma ihtiyaç duyulmasında dolayı Palermo Protokolü 15 Kasım 2000 tarihinde kabul edilmiş; 12-15 Aralık 2000 tarihlerinde İtalya'nın Palermo kentinde ve sonrasında 12 Aralık 2002 tarihinde New York'taki BM Genel Merkezi'nde bütün devletlerin imzasına açılmıştır. Palermo Protokolü'ne taraf olan 173 devlet bulunmaktadır¹⁶¹.

Türkiye, Palermo'da imzaya açılan “Sınırşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi”ni ve bu sözleşmenin eki olan “Palermo Protokol”ünü 13 Aralık 2000 tarihinde imzalamıştır. Söz konusu sözleşme ve protokolün TBMM’ce onaylanması, 30.01.2003 tarihli 4800 ve 4804 sayılı kanunlarla uygun bulunmuştur¹⁶².

Palermo Protokolü incelendiğinde; protokolün 2. maddesinde amacına yer verildiği görülmüştür. Bu maddeye göre Protokolün amacı; kadın ve çocuklara özel önem vererek insan ticaretini önlemek, insan ticaretiyle mücadele etmek, insan hakları temelinde suçun mağdurlarını korumak, onlara yardım etmek ve bu amaçları gerçekleştirebilmek için taraf devletler arasındaki iş birliğini geliştirmektir.

Protokol, kadın ve çocuklara özel önem vererek yalnızca insan ticaretiyle mücadelede ceza tedbirleri değil, devletlerarasındaki işbirliğini geliştirmeyi ve mağdurların korunması için önlemler düzenlemesini amaçlamaktadır¹⁶³.

Palermo Protokol’ünün 3. maddesinde, insan ticareti şu şekilde tanımlanmaktadır:

a-“İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun

¹⁶¹ <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/signatures.html> (erişim tarihi: 10.05.2018).

¹⁶² RG: 04.02.2003-25015

¹⁶³ Kızılsümer, 2007: 121.

istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.

b- İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.

c-Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması “insan ticareti” olarak kabul edilecektir.

d-On sekiz yaşının altındaki herkes “çocuk” kabul edilecektir.”

Palermo Protokolünde yer alan bu kapsamlı tanım, 16.05.2005 tarihli AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi’nin¹⁶⁴ 4. maddesinin (a) bendinde de aynen benimsenmiştir.

Tarihsel sürece baktığımızda; 1904 ve 1910 yıllarında “Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme”, 1921 yılında “Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme”, 1933 yılında “Tüm Yaşlarda Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme” ve 1949 yılında “BM İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme” ler incelendiğinde insan ticareti ve fuhuş kavramları dikkati çekmekte ve Palermo Protokolü bu Sözleşmelerin sonuncusu niteliği taşımaktadır¹⁶⁵. İnsan ticareti bu bahsedilen dönemlerde sadece kadın ticareti ve cinsel istismar olarak ele alındığı için insan ticaretinin tanımının sınırlı kaldığı görülmektedir.¹⁶⁶

20 maddeden oluşan Palermo Protokolü incelendiğinde; taraf devletlerden, insan ticaretini suç olarak düzenlemeleri ve insan ticaretiyle mücadele konusunda çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmaları, bu konuda mücadele ederken STK’leri desteklemeleri talep edilmektedir. Ayrıca protokolde devletlere mağdurların; eğitim, çalışma, sağlık, ikamet izni gibi hakları konusunda uygulamalar ve insan tacirlerinin yargılanması ve cezalandırılması konusunda önemli sorumluluklar yüklenmektedir.

Palermo Protokolü’nün 3. maddesinde insan ticareti suçunun unsurlarının; tanımında yer alan eylem (kişileri ülkeye sokmak, ülke dışına çıkarmak, tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek, sevk etmek, barındırmak), araç (tehdit, baskı, cebir, şiddet, nüfuzu kötüye kullanmak, kişiler üzerinden denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanmak) ve amaç (zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak, esarete tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak) fiillerin bir arada bulunması gerektiği;

¹⁶⁴ RG: 07.04.2016-29677.

¹⁶⁵ K.Yücekul, 2011: 45.

¹⁶⁶ Beycan, 2014: 14.

suçun oluşumunda mağdurun rızasının geçersiz olduğu ve mağdurun çocuk olması durumunda suçun unsurlarını oluşturan yöntemlerin aranmayacağı belirtilmiştir.

Palermo Protokolü'nün 5. maddesinde taraf devletlere, insan ticareti suçunun tanımında yer alan eylemleri kendi hukuk sistemlerinde suç saymaları ve cezalandırmaları, gerekli yasal ve diğer önlemleri almaları sorumluluğu getirilmiştir.

Palermo Protokolü'nün 6. maddesinde insan ticareti mağdurlarına yönelik yardım ve koruma tedbirleri düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; taraf devletlerin yargılama sürecinde insan ticareti mağdurlarının özel hayatlarını ve kimlik bilgilerini koruması; kendi iç hukuk ve idarî sistemlerinde insan ticareti mağdurları lehine olanaklar sağlamaları; uygun durumlarda STK ile, diğer kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliği içinde özellikle suçun mağdurlarının fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmelerini sağlamak için önlemler almaları gerektiği vurgulanmıştır. Ek olarak, bütün bu önlemleri alırken taraf devletlerin mağdurun fiziki güvenliğini, yaşını, cinsiyetini, uygun barınma, eğitim ve bakım dâhil özellikle de çocukların özel ihtiyaçlarını göz önüne almaları ve kendi iç hukuk sistemlerinde insan ticareti mağdurlarına gördükleri zarar için tazminat alma hakkı sağlamaları gerekmektedir. Bu madde ile insan ticaretiyle mücadelede kurumlar arasındaki işbirliğinin önemine vurgu yapılması dikkati çekmektedir. Palermo Protokolü'nün 7. maddesinde mağdurların giriş yaptıkları ülkedeki statüleri, 8. maddesinde mağdurların kendi ülkelerine güvenli geri dönüşü, 9. maddesinde insan ticaretinin önlenmesine ilişkin alınacak tedbirler, 11. maddesinde sınır kontrollerinin artırılması için alınacak önlemler, 12. maddesinde de seyahat belgelerinin güvenliği, kontrolü ilişkin hükümlerin yer aldığı görülmektedir.

İnsan ticaretiyle mücadelede en önemli noktalardan birinin önleme çalışmaları olduğu kabul edilmektedir. Bu husus, Palermo Protokolü'nün 9. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; taraf devletler insan ticaretini önlemek ve mücadele etmek, aynı zamanda insan ticareti mağdurlarını özellikle de kadın ve çocukların yeniden mağduriyet yaşamaması için önlemler almak durumundadır. Bu önleme ve mücadele çalışmaları için taraf devletler; sosyal ve ekonomik girişimlerde bulunma, STK ile bağlantı kurma, yoksulluk, az gelişmişlik, fırsat eşitsizliği gibi konuları gidermek için çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir. Ek olarak, özellikle de kadın ve çocuklar olmak üzere kişilerin istismarının artmasına engel olacak eğitici, sosyal ve kültürel alanlarda önlemler alma sorumluluklarının taraf devletlere verildiği görülmektedir¹⁶⁷.

Palermo Protokolü taraf devletler için bağlayıcı olma özelliği bakımından önem taşımaktadır. Protokolün en büyük katkılarından biri, “insan ticareti”ni, fuhuşun dışında

¹⁶⁷Kabul tarihi: 30.01.2003-Kanun No:4804. Sözleşmenin ayrıntılı metni için bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4804.html> (15.03.2018).

kişinin rızası olmayan tüm eylemleri (zorla çalıştırma, hizmet ettirme, emek sömürüsü, organların alınması vb.) kapsayacak şekilde tanımlamasıdır. Böylelikle insan ticaretinin farklı türleri olduğu kabul edilmiş ve bu şekilde insan ticaretinin türleriyle mücadele edilebileceği vurgulanmıştır. Ayrıca protokolde yapılan insan ticareti tanımıyla suçun yalnızca sınırlar ötesinde değil, sınırlar içinde de işlenebileceği anlaşılmaktadır¹⁶⁸.

Palermo Protokolü imzalanıncaya kadar kadınların ve çocukların sömürülmesiyle mücadele etmek için çeşitli sözleşmeler düzenlenmiş; ancak en kapsamlı ve ortak tanım Palermo Protokolüyle yapılmıştır. Ortak bir tanım yapılması suçla mücadelede ülkeler arasındaki uygulamaların benzer olması açısından önemlidir. Protokolün önemli bir diğer katkısı ise “göçmen emek sömürüsü” nün, insan ticaretinin bir türü olarak ele alınmış ve bu hususa vurgu yapılmış olmasıdır¹⁶⁹.

1.6.3. Avrupa Konseyi Düzenlemeleri

AK'nin amacı; insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak; bu konuda üyeler arasında iş birliğini geliştirmektir. İnsan hakları konusunda ortak bir anlayış geliştirmek amacıyla AK'ye üye devletler; özgürlüğe saygı ve hukukun üstünlüğü konularında ortak bir miras oluşturmak için bir araya gelerek, Evrensel Bildiri'de yer alan bazı hakları ortak güvenceye bağlamak amacıyla önemli bir adım atmışlardır. Böylelikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ortaya çıkmıştır¹⁷⁰.

1.6.3.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi¹⁷¹ (AIHS); 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanmış ve 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 4 Kasım 1950 tarihinde imzalamış ve 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı Kanun ile onaylamıştır.

Sözleşmenin amacı; insan haklarının korunması ve geliştirilmesidir. Sözleşmenin 4. maddesi aşağıdaki ifadelerle kölelik, kulluk ve zorla çalıştırmayı yasaklamakta ve hangi durumların zorla çalıştırma ya da angarya sayılmayacağını tanımlamaktadır. Bu maddeye göre;

- “1. Hiç kimse köle ya da kul durumunda tutulamaz.
2. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz.
3. Aşağıdaki haller, bu madde anlamında “zorla çalıştırma ya da zorunlu çalışma” sayılmaz:

¹⁶⁸ Kızılsümer, 2007: 121-122.

¹⁶⁹ Yurtcan, 2016: 314.

¹⁷⁰ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (erişim tarihi: 10.05.2018).

¹⁷¹ RG:19.03.1954: 8662.

- a- Bu Sözleşme'nin 5. maddesinde öngörülen koşullara uygun olarak tutulu bulunan bir kimseden, tutulu bulunduğu sırada veya şartlı tahliyeden yararlandığı süre içinde olağan olarak yapması istenilen bir iş;
- b- Askeri nitelikli herhangi bir hizmet veya vicdanî reddin meşru sayıldığı ülkelerde, vicdanî reddi seçen kişilere zorunlu askerlik hizmeti yerine gördürülebilecek başkaca bir hizmet;
- c- Toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz veya afet hallerinde gerekli görülen her hizmet;
- d- Olağan yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışma veya hizmet.”

AIHS, 1948 yılında insan ticaretinden açıkça bahsetmeyen BM Genel Kurulu'nda kabul edilen “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”nden esinlenerek oluşturulduğu için ‘insan ticareti’ kavramını açıkça düzenlemediği görülmektedir¹⁷².

1.6.3.2. Cinsel Sömürü Amacıyla İnsan Ticaretine Karşı Eylem Konulu 19 Mayıs 2000 tarih ve Rec (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı

Rec (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı Bakanlar Komitesi tarafından 19 Mayıs 2000 tarihli Delegation Komitesi'nin 710. oturumunda kabul edilmiştir. Avrupa'da son yıllarda cinsel sömürü amacıyla insan ticaretiyle bağlantılı faaliyetlerde artış görüldüğü, bu tür getirisi yüksek faaliyetlerin organize suç örgütleriyle bağlantısı olduğu, cinsel sömürü amacıyla insan ticaretinin ulusal sınırların çok ötesine geçtiği, bu sebeple bu tür faaliyetlerle mücadele etmek ve mağdurları korumak için Avrupa çapında bir strateji geliştirmek ve AK'ye üye ülkelerin konuyla ilgili mevzuatının birbirleriyle uyumlu hale gelmesini ve bu stratejilerin her yerde aynı biçimde uygulanmasını sağlamak amacıyla bu Tavsiye Kararı düzenlenmiştir. Rec (2000) 11 Sayılı Tavsiye Kararı'nın ekinde ise insan ticaretinin tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre; cinsel sömürü amacıyla özellikle tehdit, şiddet, nüfuzun kötüye kullanılması, kişilerin çaresizliğinden yararlanılması gibi araçlarla ilgilinin rızası olsa dahi yasal yada yasadışı olarak bir yerden bir yere götürülmeleri insan ticareti suçunu oluşturur. Bu tanımdan yola çıkılarak, üye devletlere insan ticaretinin önüne geçilmesi için alınması gereken sosyal, kültürel, ekonomik önlemlerin ve mağdurların korunması, faillerin cezalandırılması konusunda alınması gereken tedbirler belirtilmiştir¹⁷³.

Rec (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı ile çocukların, gençlerin ve kadınların daha korunmasız olduğuna dikkat çekilerek bu kişilerin haklarını ve özgürlüklerini koruma konusunda, insan ticaretine karşı alınacak önlemlerde özel önem gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı karar ile insan ticareti suçunu işleyenlerin cezalandırılmaları, seks turizmi gibi insan ticareti eylemlerini tetikleyecek her türlü faaliyetin önlenmesi için çalışmalar

¹⁷² Avrupa Antlaşmaları Serisi, No. 5: 3.

¹⁷³ Tavsiye Kararının ayrıntılı metni için bkz: <http://kadininstatusu.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/uluslararasi-belgeler> (erişim tarihi: 08.04.2018).

yapılması da üye devletlere verilen önemli yükümlülüklerdendir. Ayrıca kararda Palermo Protokolü'nde olduğu gibi insan ticareti organize suçluluk olarak tanımlanmış; üye devletlerin insan ticareti konusunda kendilerini geliştirebilmeleri için uzmanlaşmış araştırma birimleri oluşturmaları, özellikle insan hakları ve çocuk hakları konusunda eğitim faaliyetlerine önem verilmesi talep edilmiştir¹⁷⁴.

1.6.3.3. Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin 30.04.2002 tarih ve Rec (2002)/5 Sayılı Tavsiye Kararı

Rec (2002)/5 Tavsiye Kararı Bakanlar Komitesi tarafından 30 Nisan 2002 tarihinde Delegeler Komitesi'nin 794. oturumunda kabul edilmiştir. Bu "Tavsiye Kararı ve Eki"nde kadına yönelik şiddetin tanımı yapılmış; şiddetin önlenmesi, kadınların temel hak ve özgürlüklerinin korunabilmesi için üye devletler tarafından alınması gereken tedbirlere yer verilmiş, failerin etkin şekilde takip edilmesi ve cezalandırılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır¹⁷⁵. Bu tanıma ek olarak; cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla kadın ticareti, seks turizmi, cinsel kölelik, cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla insan ticareti, kadına yönelik şiddetin tanımına eklenmiştir. Ayrıca kararda kadına karşı şiddetin önlenmesi ve şiddet mağduru kadınların korunması için resmî ve sivil kurumlar arasında işbirliği yapılması gerekliliği düzenlenmiştir¹⁷⁶.

1.6.3.4. Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına İlişkin Rec (2001)/16 Sayılı Tavsiye Kararı

Bakanlar Komitesi tarafından 31 Ekim 2001 tarihinde Delegeler Komitesi'nin 771. oturumunda kabul edilen Rec (2001)/16¹⁷⁷ Sayılı Tavsiye Kararında; çocuğun cinsel istismar, şiddet ve sömürüden uzak bir yaşam sürmesine yardım etmek, çocuğun fiziksel, ahlakî ve ruhsal yönden gelişimini desteklemek, çocukların deneyimlerini ve bakış açılarını göz önüne alarak cinsel istismarla mücadele için politikalar, uygulamalar geliştirmek ve önlemler almak amaçlanmıştır. Buna ek olarak, çocuk, cinsel istismar, çocuk fuhuşu ve çocuk ticaretinin tanımlarına da yer verilmiştir¹⁷⁸. Tavsiye Kararında özellikle muhakeme sürecinde çocuğun dikkatle dinlenmesi, çocuğa destek olunması, failerin cezalandırılması, gerekli durumlarda

¹⁷⁴ K. Yücekul, 2011: 109.

¹⁷⁵ Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 79.

¹⁷⁶ Sayın, 2010: 380.

¹⁷⁷ Bkz.: https://updoc.site/download/cinsel-smr-amacyla-insan-ticareti-avrupa-konseyi_pdf

(erişim tarihi: 11.05.2018)

¹⁷⁸ K. Yücekul, 2011: 114.

tedavilerinin sağlanması, çocuk istismarının, çocuk fuhuşunun, çocuk ticaretinin suç sayılması ve uygun cezalar düzenlenmesi gibi ceza hukukuna ilişkin hükümlere de yer verilmiştir¹⁷⁹.

1.6.3.5. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi

Sözleşme, AK tarafından hazırlanan ve daha önce açıklamaya çalıştığımız Tavsiye Kararlarının bir sonucu olan bir uzlaşma metnidir. Bu sözleşme, 16-17 Mayıs 2005 tarihlerinde Varşova’da imzaya açılmış, 1 Şubat 2008 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesini 19 Mart 2009 tarihinde Strasburg’da imzalamıştır ve 21 Mart 2016 tarihinde Bakanlar Kurulu kararınca onaylanması uygun görülmüştür¹⁸⁰.

Sözleşmenin 1. maddesi amacını düzenlemektedir. Bu maddeye göre; insan ticareti mağdurlarının haklarını korumak, mağdurların ve tanıkların desteklenmeleri ve korunmaları için yasal bir çerçeve oluşturmak, insan ticaretiyle mücadelede uluslararası iş birliğini güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini güvence altına alarak önlemek ve müdahale etmek Sözleşmenin amacını oluşturmaktadır¹⁸¹.

Sözleşmenin 4. maddesinde ise insan ticaretinin tanımı yapılmıştır. Buna göre;

“a- "İnsan ticareti", kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidiyle veya diğer zorlama biçimleriyle, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma veya kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetimi olan kişilerin rızasını elde etmek için kazanç veya çıkar sağlanması yoluyla kişilerin istismar amaçlı tedarik edilmesi, nakli, sevk edilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerir;

b-İşbu maddenin (a) bendinde belirtilen istismar maksadıyla yine (a) bendinde sayılan araçlar kullanıldığı takdirde "insan ticareti" mağdurunun rızası geçersizdir.

c- Çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması, işbu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, "insan ticareti" olarak kabul edilir;

d- "Çocuk" 18 yaşın altındaki herhangi bir kişi anlamına gelir;

e-"Mağdur" işbu maddede tanımlandığı biçimde insan ticaretine maruz kalan herhangi bir gerçek kişi anlamına gelir.”

¹⁷⁹ Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 80.

¹⁸⁰ Sözleşmenin tam metni için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160407-16.pdf> (erişim tarihi: 10.05.2018).

¹⁸¹ Avrupa Konseyi Anlaşmalar Serisi No. 197: 3.

Görüldüğü üzere sözleşmede, Palermo Protokolünde yer alan tanım benimsenmiştir. Bu nedenle AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ‘insan ticaretine yaptığı vurguyla’ önemli bir belge olarak değerlendirilmektedir¹⁸².

Sözleşmenin en önemli özelliği; insan ticaretini insan haklarını ihlal eden, insan onurunu ve bütünlüğünü zedeleyen, bu nedenle de mağdurların daha fazla korunması gerektiğini belirten uluslararası bağlayıcılığı olan ilk belge olmasıdır. 47 maddeden oluşan Sözleşme, insan ticaretinin önlenmesi, insan ticareti mağdurlarının haklarının korunması ve insan tacirlerinin kovuşturulması olarak üç ana başlıkta toplanmıştır¹⁸³. Sözleşmede mağdurların tespiti konusunda uzman kişilerin çalıştırılması, mağdurların fiziksel, psikolojik ve sosyal alanlarda desteklenmeleri, mağdur tespiti yapılan kişilere en az otuz günlük düşünme ve iyileşme süresi verilmesi ve belirli koşullar altında mağdurlara ikamet izni verilmesi gibi konular düzenlenmiştir. Sözleşmeye göre, mağdur tespiti yapılan kişilere hiçbir şart aranmadan otuz günlük dinlenme süresi verilmesi zorunlu olmakla birlikte, mağdurlara yetkililerle iş birliği yaptıkları takdirde veya koşullar gerektirdiğinde yenilenebilir ikamet izni verilmesi gereği de düzenlenmiştir. Bu sözleşmede farklı olan bir diğer husus ise; mağdurların sunduğu hizmetlerden, kişinin mağdur olduğunu bildiği halde yararlananların cezalandırılmasına ilişkin düzenlemedir. Ayrıca sözleşmenin 2. maddesinde belirtildiği şekliyle; insan ticareti suçunda organize suçluluk ve sınıraşan suç niteliğinin bulunması zorunlu unsur değildir. Başka bir anlatımla, insan ticareti suçu ulusal sınırlar içerisinde işlenmiş olsada sözleşme kapsamına girmektedir.

Sözleşme, genel olarak değerlendirildiğinde; mağdurlara verilmesi gereken tazminatı detaylı olarak düzenlemesi, taraf devletlerin insan ticaretinin önlenmesi konusunda alması gereken tedbirlere ayrıntılarıyla yer vermesi, bu konuda eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri, talebi azaltıcı önlemler, sınır önlemleri, belge güvenliği, uluslararası iş birliği, sosyal ve ekonomik girişimleri içermesi ve STK gibi mağdurlara destek veren kuruluşlarla işbirliğinin önemini vurgulaması açısından insan ticareti konusunda en önemli “uluslararası belgelerden” biri olma özelliğini taşımaktadır.

AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi’nin VII. Bölümünde “İzleme Mekanizması” başlığında taraf devletlerin sözleşme hükümlerine uyup uymadığının denetlenmesi için uzman bir grup kurulması gereği vurgulanmış; sözleşmenin 36. maddesine göre kurulan “İnsan Ticaretine Karşı Mücadele Uzman Grubu (GRETA)” sözleşmenin taraf devletler tarafından hayata geçirilmesini ve uygulanmasını denetlemekle görevlendirilmiştir. En az 10 en çok 15 kişiden oluşan, cinsiyet dağılımının eşit yapıldığı ve çok disiplinli bir

¹⁸² Avrupa Konseyi Anlaşmalar Serisi No. 197: 4.

¹⁸³ <http://goc.gov.tr> (erişim tarihi: 28.03.2018)

yaklaşımı ele alan grup bağımsızdır. İnsan ticaretiyle mücadele, mağdurların korunması ve mağdurlara destek alanında uzman olan bu kişiler, vatandaşı olduğu ülkenin üyesi olarak değil bireysel olarak grupta yer almaktadır. İlk raporunu 2006 yılında yayınlayan GRETA ülkelere mağdurların korunması ve mağdurlara destek alanında eksikliklerin giderilmesi için tavsiyelerde bulunur ve devletlerin karşılaştıkları güçlüklerle çözüm bulmaya çalışır¹⁸⁴.

Değerlendirme

AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ve Palermo Protokolü, insan ticareti suçunu kabul etmeleri ve cezalandırmaları hususunda taraf devletlere yükümlülükler getirmiştir. Bu anlamda iki uluslararası belgenin benzerlik gösterdiği görülmektedir, ancak AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, insan ticaretini “suçun ötesinde” bir yaklaşımla ele alması bakımından Palermo Protokolü’nden ayrılmaktadır. Bu sözleşme mağdurların korunması açısından daha ayrıntılı düzenlemeler içermektedir. Örneğin, Palermo Protokolü’nde uygun hallerde mağdurlara ikamet izninin verilmesini taraf devletler “düşünecektir” ifadesi yer almaktayken AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi’nde mağdurlara hiçbir koşul aranmaksızın 30 günlük düşünme süresi verilmesini ve koşullar gerektiğinde yada mağdurlar yetkililerle işbirliği yaptığında bu sürenin uzatılabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca, AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi insan ticaretine daha çok insan hakları odaklı yaklaşırken Palermo Protokolü suç odaklı bir yaklaşımı benimsemiştir.

1.6.4. Avrupa Birliği Düzenlemeleri

1.6.4.1. Genel Olarak

AB’nde insan ticareti ile ilgili çalışmalar, 1990 yılının başında Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından başlamıştır. Sovyetler Birliği’nden ayrılan ülke vatandaşları, bu siyasî gerilimin, yoksulluk ve işsizliğin etkisiyle başka ülkelere çalışmak amacıyla gitmeye başlamış; bu sebeple insan tacirleri tarafından insan ticaretinin konusu olma ihtimalleri artmıştır. 1990’lı yıllardan sonra insan ticareti suçunun giderek artması Avrupa ülkelerini insan ticaretiyle mücadele konusunda harekete geçirmiş; bu kapsamda AK, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve AB tarafından insan ticaretiyle mücadelede işbirliğinin artırılması ve yeni politikaların üretilmesi gerektiği düşüncesi ortaya atılmıştır¹⁸⁵.

İnsan haklarına saygı, demokrasi ve hukukun üstünlüğü AB’nin temelini oluşturmaktadır. AB siyasî, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar üzerine odaklanmış;

¹⁸⁴ Katıman, 2014:131-132.

¹⁸⁵ Beycan, 2014: 27.

azınlıkların ve özellikle kadın ve çocuk haklarına özel önem vermiştir. AB’de temel haklara ilk olarak Maastricht¹⁸⁶ Antlaşması ile insan hakları kavramı eklenmiş; Amsterdam¹⁸⁷, Lizbon¹⁸⁸ Antlaşmaları ve Temel Haklar Şartı¹⁸⁹ ile bu kavram giderek güçlendirilmiştir¹⁹⁰.

AB’nin insan ticareti alanında başlayan çalışması Amsterdam Antlaşmasıyla hız kazanmış ve Çerçeve Kararlar AB hukuk sistemine dahil edilmiştir. AB’de insan ticaretiyle mücadele çalışmalarının hız kazanmasının en önemli sebebi; 7 Ocak 2010 tarihli Rantsev kararıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Rantsev-Kıbrıs ve Rusya davasında¹⁹¹ verdiği kararla çok önemli bir adım atmıştır. Bu kararla insan ticaretinin bir insan hakkı ihlali olduğu hatırlatılmış ve taraf devletlere insan ticaretiyle mücadele konusunda sorumluluklar yüklenmiştir.

1.6.4.2. Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Anlaşma, Amsterdam ve Lizbon Anlaşmaları

AB’nin İşleyişi Hakkında Anlaşma’nın V. Bölümü “Birliğin Dış Eylemine İlişkin Genel Hükümler ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına İlişkin Özel Hükümler” başlığını taşımakta ve demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, özgürlük, güvenlik ve adalet; sınır

¹⁸⁶1997 yılında imzalanan Maasticht Antlaşmasının 29. maddesinde, insan ticareti suçu, terörizm, silah ve uyuşturucu kaçakçılığıyla birlikte yer almış, suçun önlenmesinde üye ülkelerin işbirliğinin önemi vurgulanmıştır. Aydın, 2013: 53. Bkz.:https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/AB/Maastricht_Anla%C5%9Fmasi.pdf (erişim tarihi: 09.05.2018). OJ: 29.07.1992-C191.

¹⁸⁷ Amsterdam Antlaşması 1 Mayıs 1999’da yürürlüğe girmiştir. Anlaşma ile ‘AB’nin temellerini oluşturan özgürlük, demokrasi, hukuk devleti ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygı ilkelerine bağlı her Avrupa Devleti’nin üyelik için başvurabileceği’ belirtilmiştir. OJ: 10.11.1997-C340.

¹⁸⁸ 14 Aralık 2007 tarihinde AB’ ye üye 27 devlet tarafından imzalanan Lizbon Antlaşması, insan haklarının korunması özellikle de çocuk haklarının korunmasıyla ilgili hükümleri bir araya toplanmış ve bu konuda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Lizbon Antlaşmasıyla “insan ticaretinin” açık bir tanımı yapılmıştır. OJ: 17.12.2007-C306.

¹⁸⁹ 7 Aralık 2000 tarihinde AB Temel Haklar Şartının 5. maddesinde “köleliğin ve zorla çalıştırmanın yasaklanmasına” dair esasları içermektedir. Bu maddeye göre; hiç kimse zorla köle olarak tutulamaz, zorla çalıştırılmaz ve insan kaçakçılığı yasaktır. 32. madde de ise; çocuk işçiliğin yasaklanması ve çalışan gençlerin korunması yer almaktadır. Tam metin için bkz: <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708> (erişim tarihi: 12.05.2018).

¹⁹⁰ Efe, 2010: 64.

¹⁹¹ Adı geçen davada başvuranın kızı iş bulma vaadiyle kandırılarak Rusyadan Kıbrıs’a götürülmüş, zorla fuhuş yaptırılarak çalıştırılmış ve bir süre sonra Kıbrıs’ta ölü bulunmuştur. Başvuran; kızının sağ olduğu sırada Kıbrıs polisi tarafından yeterince korunmadığı, kızının ölümüyle ilgili koşullar hakkında yeterince soruşturma yapılmadığı ve Kıbrıs makamları tarafından kızına kötü muamele yapılmasından ve kızının ölümünden sorumlu olanların cezalandırılmaları için gerekli adımların atılmadığı, Sözleşme’nin 2, 3, 4, 5 ve 8. maddelerinin ihlalinden şikayetçi olmuştur ayrıca kızını insan ticareti riskine karşı korumak için tedbirler almadıkları, kızının insan ticareti mağduru olduğu iddiasını ve daha sonra ölümünü soruşturmadıkları gerekçesiyle Rus makamlarından, Sözleşme’nin 3 ve 4. maddelerinin ihlalinden şikayetçi olmuştur. Son olarak başvuran, Kıbrıs’ta yapılan ölüm soruşturmasıyla ilgili olarak mahkemeye başvurma imkânı bulunmadığı gerekçesiyle Sözleşme’nin 6. maddesinin ihlalinden şikayetçi olmuştur. AİHM, insan ticaretine karşı etkili önlemler almadığı, başvuranın kızını insan ticaretinden koruyamadığı ve insan ticareti mağduru olabileceği yönünde kuvvetli şüpheler bulunmasına karşı ölümünden sonra gerekli soruşturmaları yapmadığı için Kıbrıs’ın, insan ticareti iddialarını yeterince araştırmadığı için de Rusya’nın AİHS’nin 4. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir. Ayrıntılı karar metni için bkz: http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/aihm_kararlari/3RANTSEV-KIBRISveRUSYA.pdf (erişim tarihi: 08.08.2018).

kontrolleri, iltica ve göç konusundaki politikalar, hukuk konularında adli işbirliği, cezaî konularda adli işbirliği ve polis işbirliğine ilişkin esasları düzenlemektedir. Anlaşma'nın 79. maddesinde özellikle kadın ve çocuk ticareti olmak üzere, insan ticaretinin önlenmesi ve insan ticaretiyle mücadele alanında daha sıkı politikalar geliştirilmesi gerektiği yer almaktadır. Anlaşma'nın 83. maddesinde ise suç alanları terörizm, insan ticareti ve kadınlarla çocukların cinsel istismarı, yasa dışı uyuşturucu ticareti, yasa dışı silah ticareti, kara para aklama, yolsuzluk, ödeme araçları sahteciliği, bilişim suçları ve örgütlü suçlar olarak düzenlenmiştir¹⁹².

1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ve 13 Aralık 2007 tarihinde kabul edilip 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması ile insan ticareti suçunun tanımında değişiklikler yapılmıştır. Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle bağlayıcı nitelik kazanan AB Temel Haklar Şartı'nın 5. maddesi de insan ticaretini açıkça yasaklamıştır¹⁹³.

Amsterdam Anlaşması'yla AB'ye üye devletlere, demokrasi ve insan haklarına ilişkin politika geliştirme ve buna uygun denetim yetkisi verilmesi ayrıca, birliğe üye devletlerin vatandaşları arasında uyruk, din, engel, yasa ve cinsel tercihlere dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır¹⁹⁴.

Lizbon Anlaşması ile AB'nin karar alma süreçlerinin etkililiğinin ve demokratik hesap verilebilirliğinin geliştirilmesi ve sayısı gittikçe artan birliğin işleyişine yönelik yasal bir alt yapı getirilmesi hedeflenmiştir. Lizbon Anlaşmasıyla Amsterdam Anlaşması'nda kabul edilen AB'nin üç sütunlu, "özgürlük, güvenlik ve adalet" alanı tek başlık altında toplanmıştır¹⁹⁵.

1.6.4.3. İnsan Ticareti ile Mücadeleye İlişkin 2002/629/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı

İnsan ticaretine ilişkin en önemli düzenlemelerden birisi 19 Temmuz 2002 tarihinde AB'nde oy birliği ile kabul edilen İnsan Ticareti ile Mücadeleye İlişkin 2002/629/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararıdır. Bu karar, Palermo Protokolü'nün AB'ye yansımasıdır. Bu Çerçeve Karar'da Palermo Protokolü'ne paralel insan ticareti tanımı yapılmış; insan ticaretinin geniş bir kapsamda ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca kararda, insan ticaretinin temel insan hakları ihlali ve insan onurunu zedeleyen bir suç türü olduğuda belirtilmiştir.¹⁹⁶

¹⁹² Anlaşmanın tam metni için bkz: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> (erişim tarihi: 13.05.2018).

¹⁹³ Beycan, 2014 :29.

¹⁹⁴ Efe, 2010: 60.

¹⁹⁵ Yakut, 2010: 171-173.

¹⁹⁶ IOM, 2016: 103.

2002/629/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı, insan ticareti konusunda cezaî düzenlemelerde minimum standart getirmesi açısından önemlidir. Kararın kabul edilmesinin ardından birçok üye ülke kendi mevzuatlarını çerçeve karara göre düzenlemiştir. Bu Kararla insan ticaretinin sömürü, sevk etme ve tedarik etme gibi değişik şekilleri cezalandırılmış ve bu konuda AB ülkeleri farklı görüşler benimsemiştir. Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Macaristan gibi ülkeler kararda yer alan yöntemi benimseyerek insan ticaretini tüm araç ve amaçları kapsayacak şekilde tek madde altında ele almışlardır. Bazı ülkeler ise suçu tek maddede toplamayarak suçun değişik görünümelerini farklı maddelerde ele almıştır: Örneğin, Litvanya’da kişinin sevk edilmesi, cinsel amaçlı sömürülmesi farklı maddelerde düzenlenmiştir. Üçüncü grupta bulunan ülkeler ise, insan ticaretini amacına göre farklılaştırmaktadır: Örneğin Almanya’da iş gücünün istismarı veya cinsel istismar iki ayrı maddede düzenlenmiş; İrlanda, Estonya, Slovakya gibi ülkelere ise çocuk ticareti ayrı maddelerde düzenlenmiştir¹⁹⁷.

1.6.4.4. İnsan Ticareti Mağduru veya Yasadışı Göçü Kolaylaştıran Eylemlere Maruz Kalan ve Yetkili Makamlarla İşbirliği Yapan Üçüncü Ülke Vatandaşlarına Verilen İkamet İzni Hakkında 2004/81/AT sayılı Direktif

AB’de insan ticareti alanında yapılan düzenlemelerden bir diğeri ise yetkili makamlarla işbirliği yapan insan ticareti mağdurlarına verilen ikamet iznini düzenleyen 29 Nisan 2004 tarihli ve 2004/81/AT sayılı direktiftir¹⁹⁸. Direktifte insan ticareti mağdurları ve kaçak göçmenlerin yetkililerle işbirliği yapması talep edilir ve mağdura yaşadıklarının etkisinden kurtulması düşünme süresi verilir. Direktifin 7. maddesinde ikamet izni verilmeden önce yapılması gerekenlere ver verilmiş; buna göre üye devletlere, maddî durumu iyi olmayan insan ticareti mağdurlarının asgarî yaşam standartlarını sağlama, tercümanlık hizmeti ve psikolojik tedavide dâhil olmak üzere mağdurun acil tıbbî yardıma erişimini sağlama yükümlüğü getirilmiştir. Ayrıca direktif’in 8. maddesinde ikamet izni hususu düzenlenmiş; maddeye göre düşünme süresi sonunda yetkililerle işbirliği yapmayı kabul eden mağdurlara adlî kovuşturma ve yargılama için en az altı ay süreli ikamet izni verilmesi uygun görülmüştür.

¹⁹⁷ Değirmenci, 2006: 67-68.

¹⁹⁸ OJ: 06.08.2004- L261.

1.6.4.5. İnsan Ticareti ile Mücadelede ve İnsan Ticaretinin Önlenmesinde En İyi Uygulamalara, Standartlara ve Usullere Yönelik AB Planı¹⁹⁹

İnsan Ticareti ile Mücadelede ve İnsan Ticaretinin Önlenmesinde En İyi Uygulamalara, Standartlara ve Usullere Yönelik AB Planı 2005 yılında kabul edilmiştir. Planın amacı, AB ülkelerinin insan ticaretiyle mücadele yöntemlerini güçlendirme, sömürünün her çeşidini engelleme, mağdurların korunmasını, desteklenmesini ve rehabilite edilmelerini ve AB ülkelerinin insan ticareti konusunda mağdur odaklı bir yaklaşım sergilemelerini sağlamaktır. Plana göre AB ülkeleri; mağdurların insan haklarının korunmasını sağlayacak, insan ticaretini erken tespit edebilmek amacıyla mekanizmalar geliştirecek, ulusal politikaları koordine edecek ve mağdurlara uygun şekilde davranmayı sağlayacak, resmî bir koordinasyon sistemi kuracak, özellikle kadın ve çocuk mağdurların korunmasını sağlayacak önleyici projeler geliştirecek ve insan ticaretiyle mücadelede çocuk haklarını göz önünde bulunduracaktır.

1.6.4.6. İnsan Ticaretine Karşı Birliğin Dış İlişkilerinin Güçlendirilmesi Hakkında Eylem Odaklı Belge²⁰⁰

19 Kasım 2009 tarihinde AB tarafından “İnsan Ticaretine Karşı Birliğin Dış İlişkilerinin Güçlendirilmesi Hakkında Eylem Odaklı Belge” kabul edilmiştir. Söz konusu belgenin amacı insan ticaretiyle mücadele ve insan ticaretinin önlenmesine ilişkin işbirliğinin geliştirilmesidir. Bu belgeyle AB üyesi ülkelerin Palermo Protokolü ve AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesini onaylamaları için üçüncü ülkeleri harekete geçirmesinin önemi vurgulanmıştır. AB’nin; ILO, IOM, Uluslararası Göç Politikalarını Geliştirme Merkezi (ICMPD), BM, AGİT gibi insan ticaretiyle mücadele alanında çalışan uluslararası kuruluşların üçüncü ülkelerle işbirliği faaliyetlerine dâhil olmasının insan ticaretiyle mücadelede önemli olduğu; ayrıca insan ticaretiyle etkili mücadelede işbirliği içerisinde, kapsamlı ve çok disiplinli yaklaşımın önemi belirtilmiştir. Ayrıca AB’nin polis teşkilatı (EUROPOL), yargısal iş birliği birimi (EUROJUST) ve AB Üyesi Ülkelerin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliğinin Yönetiminden Sorumlu Avrupa Ajansı (FRONTEX)’in insan ticareti ile mücadele alanında üye devletler ve üçüncü ülkelerle işbirliğini güçlendirmesinin önemi de belgede vurgulanmıştır.

¹⁹⁹ European Commission, EU Plan on Best Practices Standards and Procedures for Combating and Preventing Trafficking in Human Beings, 2005.

²⁰⁰ Council of the European Union, Action Oriented Paper on Strengthening the EU External Dimension on Action against Trafficking in Human Beings, 2009.

1.6.4.7. Stockholm Programı

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Avrupa'daki, insan ticareti mağdurlarının çoğunluğunun AB vatandaşı olduğunun anlaşılması üzerine, AB üyesi devletler; insan ticareti ile mücadele politikasının kapsamını genişletmiş ve konuya daha fazla ilgi göstermişlerdir.

Stockholm Programı AB'nin 2010-2014 yılları arasında adalet, özgürlük ve güvenlik alanında daha hızlı ve etkili bir şekilde karar alınmasını sağlayacağını öngörmektedir ve bu Programda insan ticareti konusu yeniden gündeme alınmıştır²⁰¹.

Lizbon Anlaşması sonrası AB'nin insan ticaretiyle mücadelesini güçlendiren iki önemli belge ise 2011 yılında kabul edilen “İnsan Ticareti ile Mücadele, İnsan Ticaretinin Önlenmesi ve Mağdurlarının Korunması Hakkında 2011/36/AB sayılı direktif²⁰² ve bu direktifi tamamlayıcı nitelikte olan 2012-2016 yıllarına ilişkin “AB Stratejisi” dir. 2011/36/AB sayılı direktifte insan ticaretinin tanımına “zorla dilendirme” ve “zorla suç işlettirilme” dâhil edilmiştir. Tanımın bu şekilde genişletilmesi AB'nin insan ticareti sorununa verdiği önemi yansıtmaktadır. Direktifte insan ticaretinin önlenmesi ve uygulanmasına, ceza hukukuna ve mağdurların korunmasına ilişkin maddeler yer almaktadır. Direktifle üye devletler insan ticareti mağdurlarının hukukî danışmanlığını gecikmeksizin sağlamak zorundadır. Aynı zamanda suçluların cezalandırılmaları ve mağdurların korunması konusunda ortak hareket etmek amaçlanmıştır. 2011/36/AB sayılı direktif, AB ülkeleri için insan ticareti suçu konusunda ortak bir tanımın yapılması ve insan ticareti mağdurlarına koşulsuz yardım sağlaması hususunda AB ülkelerinin izleyeceği geniş kapsamlı bir yol ortaya koyması bakımından son derece önemli kabul edilmektedir. Bu Direktifle AB ülkeleri insan ticareti konusunda çok önemli bir gelişme kaydetmiştir. İnsan Ticaretinin Sona Erdirilmesine İlişkin AB Stratejisi (2012-2016) ile insan ticaretinin önlenmesine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Mağdurların tespiti, korunması, mağdurlara yardım ve insan tacirlerine yönelik soruşturulmaların artırılması için çalışmalar yapmak bu stratejinin öncelikli hedefidir²⁰³.

²⁰¹ https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=4180&id=4209 (erişim tarihi: 12.05.2018).

²⁰² European Union, Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings and Protecting its Victims, and Replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, Brussels, 15.04.2011.

²⁰³ Beycan, 2014: 37-40.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE BAZI ÜLKE ÖRNEKLERİNDE İNSAN TİCARETİ VE KADIN

2.1. Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Başlıca Düzenlemeler

2.1.1. Genel Olarak

İnsan ticareti suçu, hem kişiye hem devlete karşı işlenen çok boyutlu bir suçtur. İnsan ticareti suçunda toplumun bir üyesi olan insana verilen zarar, devletin hukuk düzenini de bozmakta, bu nedenle toplumda bu suçtan zarar görmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde insan ticareti suçunun zorunlu mağduru devlettir. Suçun asıl mağduru ise; zorla çalıştırılan veya hizmet ettirilen, esarete veya benzeri uygulamalara maruz kalan, vücut organlarının verilmesini sağlamak için tehdit, baskı, şiddet veya cebir kullanılarak üzerinde baskı kurulan, çaresizliğinden yararlanılarak kaçırılan, bir yerden başka bir yere götürülen, barındırılan veya sevk edilen kişilerdir²⁰⁴.

İnsan ticareti suçuyla mücadele; aynı zamanda kurumlar arası işbirliğini gerektiren bir süreçtir. “İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmeliğin”²⁰⁵ 5. maddesinde insan ticaretini önleme, suçla mücadele etme, koordinasyon ve kurumlar arası işbirliğinin sağlanmasına ilişkin “komisyon” oluşturulması gerekliliği düzenlenmektedir. Bu maddeye göre oluşturulacak olan komisyon; bakanlık müsteşarı veya görevlendireceği müsteşar yardımcısının başkanlığında Yargıtay Başkanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı temsilcisi, Adalet, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler, AB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Milli Eğitim, Kültür ve Turizm, Dışişleri, Sağlık, Gümrük ve Ticaret Bakanlıkları ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Türkiye Barolar Birliği’nin üst düzey temsilcileri ve Genel Müdürlük temsilcilerinden oluşur. Ancak uygulamada; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Barolar ve STK, Uluslararası Kuruluşlar (örneğin, IOM) ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) işbirliği içerisinde çalışır. GİGM Taşra teşkilatlanmasında ise belirtilen kurumların il müdürlükleriyle koordinasyon ve işbirliği sağlanmaktadır.

İnsan ticaretiyle mücadelede en kritik mesele resmî, sivil ve uluslararası kuruluşlarla koordineli ve işbirliği içerisinde çalışmaktır. Bu noktada; Türkiye açısından ‘insan ticareti’

²⁰⁴ Arslan, vd. 2006: 29.

²⁰⁵ RG: 17.03.2016-29656. Bundan böyle çalışmada Yönetmelik olarak anılacaktır.

alanındaki en önemli gelişmelerden biri; 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı tarafından insan ticareti ile mücadele konusunda ilgili tüm kurum ve kuruluşların arasında işbirliğini sağlamak amacıyla İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Görev Gücü (UGG) kurulmasıdır²⁰⁶.

Konuyla ilgili tüm kamu kurumları, ilgili bakanlıklar, kolluk kuvvetleri, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar UGG içerisinde yer almaktadır. UGG kapsamında, “İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı” hazırlanmış olup; Eylem Planı’nın birincisi 6 Mart 2003 tarihinde ikincisi ise 18 Haziran 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ayrıca UGG kapsamında Ulusal Yönlendirme Mekanizması oluşturularak insan ticareti mağdurlarıyla ilgili doğrudan çalışan kurumların sistematiği belirlenmiştir. Bu ulusal yönlendirme mekanizması sayesinde insan ticareti mağdurlarına ulaşıldığı ilk andan itibaren mağdurun ülkesinde dönünceye kadar geçen süreçte kurumların çalışma sınırları belirlenmiştir. Kurumlar için belirtilen bu sınırlar, insan ticareti mağduru tespiti ve sonrasındaki sürecin daha verimli işlemesi açısından oldukça önem arz etmektedir²⁰⁷.

İnsan ticareti ile mücadelede ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğinin önemi vurgulandıktan sonra, çalışmanın bu bölümünde Türk hukukunda insan ticaretine ilişkin başlıca düzenlemelere yer verilecektir.

2.1.2. 1982 Anayasası

1982 Anayasası²⁰⁸ temel hak ve özgürlükleri düzenlemesi açısından insan ticareti suçu için önemli ve temel kaynak niteliğindedir. Anayasanın “Kişinin Dokunulmazlığı, Maddî ve Manevî Varlığı” başlığını taşıyan 17. maddesine göre,

“Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını sürdürme hakkına sahiptir”. Tıbbî zorunluluklar ve kanuni haller dışında kimsenin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabî tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabî tutulamaz”.

Görüldüğü üzere; anayasadaki bu hüküm karşısında kişi onuruyla bağdaşmayan bir eylem olan insan ticareti anayasaya aykırılık teşkil etmektedir.

Anayasanın zorla çalıştırma yasağını düzenleyen 18. maddesinde ise, “Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve angarya yasaktır” hükmü ile insan ticaretine konu bazı eylemlerin anayasaya aykırı olduğu görülmektedir.

“Özel Hayatın Gizliliği” başlığını taşıyan anayasanın 20. maddesine göre ise, “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve

²⁰⁶ <http://www.mfa.gov.tr> (erişim tarihi: 01.04.2018).

²⁰⁷ Erdemir ve Çabuk, 2017: 12.

²⁰⁸ RG: 09.11.1982-17863.

aile hayatının gizliliğine dokunulamaz”. Böylelikle özel hayatın gizliliği anayasa ile güvence altına alınmıştır. Özel hayatın gizliliği cinsel yaşam özgürlüğünü de kapsadığı için, insan ticareti bağlamında değerlendirildiğinde kişilerin özel hayatı ve cinsel özgürlüğü anayasa tarafından korunmaktadır²⁰⁹.

Son olarak, “Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı” başlıklı anayasanın 50. maddesinde, “Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm insan ticareti bağlamında değerlendirildiğinde, anayasada iş gücü istismarının engellendiği görülmektedir.

2.1.3. Kanunlar

2.1.3.1. Türk Ceza Kanunu

Türkiye’de insan ticareti ve mağdurlarıyla ilgili çalışmalar 2000 yılında imzalanan Palermo Protokolü süreci ile başlamış; bu kapsamda insan ticaretiyle mücadele, mağdurların desteklenmesi ve tacirlerin yargılanması konularında yeni düzenlemeler kabul edilmiştir²¹⁰.

İnsan ticareti suçu Türk hukukunda ilk olarak 1 Mart 1926 tarihinde kabul edilen 765 sayılı eTCK’nin²¹¹ 201/b maddesinde düzenlenmiş; bu düzenlemeyle “Palermo Protokolü”nün gereğinin yerine getirilmesi amaçlanmıştır.

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni TCK’nin²¹² 80. maddesi ile insan ticareti suçu yeniden ele alınmış ve bu suçu işleyenler için öngörülen cezalar artırılmıştır. 19 Aralık 2006 tarihinde yapılan son düzenleme ile de insan ticaretinin tanımına “zorla fuhuş yaptırmak” ve “ülkeye sokan, ülkeden çıkaran” ibareleri eklenmiştir. 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun²¹³ ile insan ticareti suçunu işleyenlere ağır yaptırımlar öngörülmüştür. Bu düzenlemelerle TCK’deki insan ticareti suçu Palermo Protokolü’ne tam uyumlu hale gelmiştir.

1926, 2005, 2006 ve 2011 yıllarındaki düzenlemelere baktığımızda; Türkiye Büyük Millet Meclisinin TCK’de insan ticareti ve kaçakçılığını suç olarak tanımlayan iki değişikliği kabul ettiği görülmektedir. TCK’ye eklenen 201/b maddesi ile insan ticareti suçu tanımlanarak Türkiye’nin de taraf olduğu Palermo Protokolü’nün gereğinin yerine getirilmesi amaçlanmıştır. Nitekim bu maddede insan ticaretine ilişkin suç:

²⁰⁹ Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 53

²¹⁰ Erdemir ve Çabuk, 2017: 11.

²¹¹ RG: 13.03.1926-320.

²¹² RG: 12.10.2004-25611.

²¹³ RG: 09.08.2011-24841.

“a-Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

b- Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır.

c- On sekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

d- Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.” şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıda belirtilen tanıma ek olarak daha önce belirtildiği üzere yeni 5237 sayılı TCK’nin “İnsan Ticareti” başlığını taşıyan 80. maddesinde insan ticareti suçu tanımına “zorla fuhuş yaptırmak” ve “ülkeye sokan, ülkeden çıkaran” ibareleri eklenmiştir. Bu maddeye göre insan ticareti suçu TCK’de aşağıdaki gibi yer almaktadır:

“1- (Değişik: 6.12.2006-5560/3 md.) Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.

2- Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir.

3- On sekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

4- Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.”

TCK bakımından bir fiilin suç teşkil etmesi; temel olarak suç tanımındaki maddî ve manevî unsurun varlığını gerektirir²¹⁴.

²¹⁴ İnsan ticareti suçunun maddî unsurları “fail”, “mağdur” ve “eylem” olmak üzere üçe ayrılmaktadır. *Fail*; insan ticaretine maruz kalan kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, başka bir yere götüren, sevk eden ve barındıran kişidir. İnsan ticareti suçunun failleri yabancı veya Türk vatandaşı, kadın, erkek, çocuk herhangi bir kişi olabilir. Ancak istatistikî verilere bakıldığında; suçun mağdurlarının ağırlık olarak kadınlar olduğu görülmektedir. *Eylem*; insan ticareti suçunun “seçimlik hareketli” kısmını oluşturmakta ve insan

İnsan ticareti suçunun manevî unsuru özel kast olmakla birlikte; fail bilerek ve isteyerek yukarıda belirtilen eylem, araç ve amaç fiilleri gerçekleştirmelidir²¹⁵. Fail tarafından mağdurun zorla çalıştırılması, fuhuş yaptırılması, esarete tabi tutulması, hizmet ettirilmesi ve vücut organlarının verilmesi amacıyla belirtilen fiillerin gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir²¹⁶.

2.1.3.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı YUKK²¹⁷ 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiştir. Kanunun amacı; yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'de koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Ek olarak, Kanun İçişleri Bakanlığına bağlı GİGM'nin kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını da düzenlemektedir.

YUKK'nin 48, 49, 55, 108 ve 123. maddeleri insan ticareti ile mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hükümleri içermektedir.

YUKK'nin 48. maddesi; insan ticareti mağdurlarına verilecek ikamet izni türünü tanımlamıştır. Bu maddeye göre;

ticareti suçunun oluşması için yeterli olmamakta bunun yanında araç ve asıl (amaç) fiillerinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Araç fiiller ; Tehdit: Bireyin serbest karar alabilme ve bu kararlar doğrultusunda hareket edebilme özgürlüğünün engellenerek kişinin psikolojik olarak direncini kırarak, iradesini etkisiz hale getirmektir. Baskı: Mağdurların sahip olduğu özgürlüklerinin ve haklarının sınırlandırılması ve zor altında tutulmasıdır. Cebir veya şiddet: Her ikisi de kişiler üzerinde kuvvet kullanma, bir kişinin isteğinin aksine bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlanmasıdır. Her ikisinde de maddi kuvvet söz konusudur.

Nüfuzu kötüye kullanmak: Mağdur üzerinde söz sahibi olan, mağdura söz geçirme gücü olan kimseler nüfuz sahibi olarak adlandırılabilirler. İnsan ticareti bağlamında bakıldığında; mağdurla tacir arasında nüfuz etkisi söz konusudur ve fuhuş yaptırmak, esarete tabi kılmak gibi yollarla bu etki kötüye kullanılmaktadır. Kandırmak: Göç bağlamında yalnızca sahte ya da yanlış bilgi değil aynı zamanda göçmenin bilgi eksikliğinden çıkar sağlayarak kasıtlı olarak suistimal edilmesini de ifade eder. Kişiler üzerindeki denetim olanaklarından yararlanmak: Mağdurların bulunduğu şartlar itibarıyla; fail veya mağdur üzerinde hak iddia eden kişiler tarafından hak ve yetkinin sağladığı fırsatların kullanılması yoluyla mağdurun insan ticareti suçunu oluşturacak eylemlere razı gelmesidir. Kişilerin çaresizliğinden yararlanma: Kişilerin baş edemedikleri maddi veya manevî sorunlarından fırsat elde ederek kişiler üzerinden çıkar sağlamaktır. İnsan ticareti bağlamında baktığımızda; mağdurlar ailevi, ekonomik, sağlık vb. sebeplerle çaresizlik içinde ülkeye getirilerek mağdur edilmektedirler. Bahsedilen araç fiillerin kullanılarak, mağdur üzerinde asıl (amaç) fiillerin işlenmesiyle insan ticareti suçu gerçekleşmektedir. Asıl (amaç) fiiller; ülkeye sokma veya ülkeden çıkarma: Mağdurların sınırlardan geçirilerek Türkiye'nin topraklarına sokulması veya buralardan mağdurun başka ülke topraklarına sokulmasıdır. Tedarik Etme: Mağdurun araç fiillerle araştırılarak tespit edilmesi, bulunması ve tedarik edilmesidir. Kaçırma: Mağdurun bulunduğu yerden başka bir yere götürülmesi ve failin kontrolü altına girmesidir. Bir yerden diğer yere götürmek: Mağdurun fail ya da faille çalışan bir kişi tarafından çıkarlar doğrultusunda bir yerden başka bir yere ulaştırılmasıdır. Sevk etmek: Malların ya da insanların bir taşıyıcı vasıtasıyla bir yerden başka bir yere hareketini ifade eder. İnsan ticareti suçunda baktığımızda sevk etmek; mağdurun tek başına bir yerden başka bir yere gönderilmesidir. Barındırmak: Mağdurun bir yere yerleştirilmesi, yaşaması için gerekli koşulların oluşturulması, konaklama, beslenme vb. ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Özbek vd., 2011: 81-88.

²¹⁵ Değirmenci, 2006: 86.

²¹⁶ Özbek vd., 2011: 89.

²¹⁷ RG: 11.04.2013-28615.

“insan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe olan yabancılara, yaşadıklarının etkilerinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri için valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir ve bu ikamet izinlerinde diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz”.

Kanunun 49. maddesinde ise insan ticareti mağdurlarına verilen ikamet izinlerinin uzatılması ve iptaline ilişkin düzenleme yapıldığı görülmektedir. Bu maddeye göre,

“İnsan ticareti mağduruna veya kuvvetli mağdur şüphesi olan yabancıya verilen ikamet izni mağdurun güvenliği, sağlığı veya özel durumu nedeniyle en fazla altışar aylık sürelerle uzatılabilir ve bu süreler kesinlikle toplamda üç yılı geçemez. Ayrıca mağdur olan veya kuvvetli mağdur şüphesi bulunan yabancılardan, kendi girişimleriyle suçun failleriyle yeniden bağlantı kurdukları belirlenirse ikamet izinleri iptal edilir”.

YUKK’nin 55. maddesinde ise sınır dışı etme müessesesi düzenlenmektedir. Bu maddeye göre, “mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları” hakkında sınır dışı etme kararı alınmayacaklar kişilerin kapsamında değerlendirilmektedir.

YUKK’nin 108. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde ise “İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı” adında hizmet birimi kurulması gerektiği düzenlenmiştir. İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığının başlıca görevleri; “insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, bu alanda yapılacak olan projeleri yürütmek ve insan ticareti mağdurlarına yönelik yardım hatlarını kurmak ve işletmek veya işlettirmek” olarak belirlenmiştir.

2.1.3.3. Harçlar Kanunu

2 Temmuz 1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunun²¹⁸ 88. maddesinin 1. fıkrasına “uzun dönem ikamet izni bulunanlar ve insan ticareti suçunun mağduru olanlar” ibareleri eklenmiş; böylelikle insan ticareti mağduru ikamet izni düzenlenen yabancılara harçtan muaf tutulmuştur.²¹⁹

2.1.3.4. Uluslararası İş Gücü Kanunu

Uluslararası İş Gücü Kanunu²²⁰; uluslararası işgücüne ilişkin politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ile yabancılara verilecek çalışma izni ve çalışma izni muafiyetlerine dair iş ve işlemlerde izlenecek usul ve esasları, yetki ve sorumlulukları ve uluslararası işgücü alanındaki hak ve yükümlülükleri düzenlemektir.

²¹⁸ RG: 17.07.1964-11756.

²¹⁹ RG. 12.06.2009-27256.

²²⁰ RG. 13.08.2016-29800.

28 Temmuz 2016 tarihinde kabul edilen 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanununun 4. Bölümünün 16. maddesinde “çalışma izninin istisnai olarak verilebileceği yabancılar” başlığı altında “mağdur destek sürecinden yararlanan insan ticareti mağdurları” na yer verilmiştir. Bu madde uyarınca “insan ticareti mağdurlarının” çalışma izni başvurularında istisnalar uygulanabileceği kabul edilmiştir.

2.1.3.5. Türk Vatandaşlığı Kanunu

11.02.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (eTVK)²²¹ 5. maddesinde evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, Türk vatandaşı ile evlenen yabancı kadın neredeyse otomatik olarak Türk vatandaşlığı kazanabilmekteydi. Bu sebeple özellikle Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra vatandaşlık kazanımının kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla 2003²²² yılında kanunda değişiklik yapılmış ve bu değişiklikle 29.05.2009 tarihli 5901 sayılı yeni Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun (TVK)²²³ 16. maddesine aynen yansımıştır. Yeni düzenleme ile;

“Türk vatandaşı ile evlenme doğrudan Türk vatandaşlığı kazandırmaz. Evlenme suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilmek için koşulların gerçekleşmesi gerekir. Bu koşullar şunlardır: Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olmak ve evliliğin devam etmesi, aile birliği içinde yaşamak, evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmamak ve millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamaktır. Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir. Başvuru sahiplerinden aile birliği içinde yaşama, evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama şartları aranır”.

TVK’nin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’in²²⁴ 28. maddesine göre, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı hakkında İl Emniyet Müdürlüğü tarafından soruşturma yapılır. Bu kapsamda yabancının; “aile birliği içinde yaşayıp yaşamadığı, evlilik birliğiyle bağdaşmayacak şekilde fuhuş yapmak veya fuhuşa aracılık etmek gibi faaliyetlerde olup olmadığı, millî güvenlik ve kamu düzenini tehdit edecek bir durumunun olup olmadığı” araştırılır. Böylelikle yabancı kadınların yasal görünüm altında fuhuşa sürüklenmesi engellenecektir. İnsan ticareti ile mücadele açısından değerlendirildiğinde bu düzenlemenin büyük önem arz ettiği kanısındayız.

²²¹ RG: 22.02.1964-11638.

²²² Öztürk, 2017: 24; Ayrıca evlenme yoluyla kazanılan Türk vatandaşlığı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: Nomer, 2015: 104.; Erdem, 2013: 140-141.

²²³ RG:12.06.2009-27256.

²²⁴ RG: 06.04.2010-27544.

2.1.4. Yönetmelikler ve Bakanlar Kurulu Kararı

2.1.4.1. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik

6458 sayılı YUKK'ye ek olarak yayımlanan Yönetmelik Türk vatandaşı ve yabancı gözetmeksizin insan ticareti mağdurlarının haklarını korumayı, yabancı mağdurlara ikamet izni verilmesi ve mağdurlara sunulacak destek hizmetlerine ilişkin usul ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır.

Yönetmelik hükümleri çerçevesinde insan ticareti mağdurları tanımlama süreci ve verilecek destek hizmetlerine çalışmanın “Mağdur Kadınlara Sağlanan İmkânlar” başlığı altında ayrıntılı olarak yer verilecektir. Ancak Yönetmeliğin 31. maddesinde belirtilen “mağdurun temel ihtiyacını karşılayacak şekilde, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu²²⁵ gereğince ve GİGM'nin talebiyle mağdurun ikamet ettiği ildeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından mağdura maddî destek sağlanması”; 32. maddesinde belirtilen “mağdurun ayakta tedaviye yönelik ilaç ihtiyacının ikamet ettiği ildeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından karşılanması”; 33. maddesinde belirtilen “mağdurların iş gücüne erişimini sağlamak adına meslekî becerilerini geliştirmeye yönelik Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ve Halk Eğitim Merkezleri gibi kurum ve kuruluşların mağdurlara destek olmaları” hükümleri insan ticareti mağdurlarının mağduriyet sürecinden sonra günlük hayata uyum sağlayabilmelerini kolaylaştırması açısından önem arz etmektedir.

2.1.4.2. Karayolu Taşıma Yönetmeliği

10 Temmuz 2003 tarihinde kabul edilen 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu²²⁶ çerçevesinde hazırlanan Karayolu Taşıma Yönetmelik'in²²⁷ 4. maddesi gereğince, insan ticareti suçu nedeniyle yargı organları tarafından verilmiş ve kesinleşmiş mahkeme kararı bulunan yetki belge sahiplerinin belgelerinin iptal edilmesi söz konusudur. Bir başka deyişle; kaçakçılık, dolandırıcılık, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kaçak insan taşımacılığı gibi suçların işlenmesi ve mahkûmiyet kararının kesinleşmesi halinde bu araçlarla ilgili yetki belgelerinin iptal edileceği belirtilmiştir.

Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nde yer alan bu düzenlemelerin; kişilerin ülke sınırları arasındaki naklini önleyici ve caydırıcı etkileri düşünüldüğünde insan ticareti ve göçmen kaçakçılığını önleme konusunda önem arz ettiği görülmektedir.

²²⁵ RG: 14.04.1986-19134.

²²⁶ RG:19.07.2003-25173.

²²⁷ RG. 25.02.2004-25384.

2.1.4.3. İnsan Ticareti Mağdurlarının Ücretsiz Tedavisine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı

5 Aralık 2003 tarihli ve 2003/6565 sayılı İnsan Ticareti Mağdurlarının Ücretsiz Tedavisine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı kararınca, 8 Ocak 2002 tarihli ve 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanu'nun²²⁸ 1. maddesinin birinci fıkrası gereğince, insan ticareti mağduru olduğu tespit edilen ve sağlık giderlerini karşılama gücü olmayan hastaların resmî sağlık kurum ve kuruluşlarınca sunulan sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanması amaçlanmıştır. Böylelikle bu madde ile insan ticareti mağdurlarının sağlık tedavisi alanında yeniden mağduriyet yaşamalarının önüne geçilmesi hedeflenmektedir²²⁹.

2.2. Türkiye’de İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar

2.2.1. Genel Olarak

İnsan ticareti suçu söz konusu olduğunda ilk akla gelen grup kadın ve çocuklardır. Bu bağlamda insan ticareti suçunun cinsiyet ve yaşa dayalı bir olgu olduğu söylenebilir²³⁰. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği başta olmak üzere ilk bölümde insan ticaretine sebep olan etmenlere yer verilmiş ve en çok kadınların suça konu olmalarından bahsedilmiştir. Bu noktada; kadın ve insan ticareti arasındaki ilişkiye yer vermekte fayda görmekteyiz.

Sovyetler Birliği’nin çöküşü sırasında yaşanan ekonomik ve sosyal çalkantılar aile sistemlerini etkilemiş, boşanma oranları ve işsizlik artmış; bu durum kadınların daha iyi bir yaşam ve aileleri için gelir elde etme amacıyla göç etmesine sebep olmuştur. Bu şekilde kadın göçünün kitlesel olarak yayıldığı söylenebilir. Bu süreçte Türkiye’ye özellikle coğrafi konumu nedeniyle Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen kadınların sayısı artmıştır. Ailesinin geçimini sağlamak amacıyla göç eden kadınlar çoğunlukla fuhuş yaparak ve ev hizmetlerinde çalışarak para kazanmayı hedeflemişlerdir. Bu sebeple kadın göçü Türkiye’de ağırlıklı olarak fuhuş ve yaşlı-çocuk bakıcılığı sektöründe yoğunlaşmıştır. Ancak kadınların göç alanında görünürlüğünün artmasıyla insan ticaretine konu olma oranlarının da arttığı söylenebilir. Özellikle ev hizmetlerinde çalışma ve farklı uyruktan biriyle daha iyi yaşam standartlarına ulaşmak üzere evlilik yapma amacıyla başka bir ülkeye götürülmeye ikna edilen kadınların kandırılma durumuna sıklıkla rastlanmaktadır. Kadınların ağırlıklı olarak mağdur, erkeklerin tacir olduğu insan ticareti sürecini cinsiyet temelli değerlendirmek gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde kadınlara ülkelerinde yapılan haksızlıklar kadınları göç etmeye

²²⁸ RG: 19.02.2002: 24645

²²⁹ Türk Hukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, 2009: 59

²³⁰ Öztürk ve Ardor, 2007: 82.

yöneltmektedir. Erkeklerin ise kadının üzerinde her türlü hakka sahip olduğu inancı bu durumu pekiştirmektedir²³¹. Ataerkil toplumlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde kadının evin geçimini sağlamasının beklenmesi, kadınları göç ederek fuhuş veya ev hizmetlerinde çalışmaya itmiştir²³². Kadını yaşamın her alanında savunmasız duruma düşüren ataerkil anlayış cinselliği de cinsiyetleştirmekte ve erkek talebinin karşılandığı fuhuş sektöründe kadına yönelik şiddeti meşrulaştırmaktadır²³³.

Türkiye’de insan ticareti çoğunlukla kadın ve çocukların cinsel istismarı şeklinde gerçekleşmekte, değişen siyasî ve sosyal yapıyla birlikte son dönemlerde Suriye’den getirilen küçük yaştaki çocukların para karşılığı satılması şeklinde de olduğu da görülmektedir. Türkiye’de bugüne kadar tespit edilen kadın, çocuk veya erkek insan ticareti mağdurlarının ortak özellikleri; bekâr ve küçük yaştaki kızlar, boşanmış ve çocuklu kadınlar, ekonomik problemleri olan kırsal kökenli, eğitim seviyesi düşük, aile içi şiddete maruz kalmış, problemli aileye sahip, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi sınırlı kişiler olduğu görülmektedir²³⁴.

Türkiye coğrafi konumu gereği geçiş yollarının ve göç rotalarının merkezindedir. Bu sebeple ülkemiz Asya, Ortadoğu ve Afrika Kıtası ülkelerinden pek çok sığınmacı ya da göçmenin hem hedef hem geçiş ülkesi konumundadır. Bu konumundan dolayı da Türkiye, insan ticareti sorununun en önemli aktörlerinden biri özelliği taşımaktadır²³⁵.

2.2.2. Türkiye’de ve Antalya İli Örneği’nde İnsan Ticareti Mağduru Kadınlara Yönelik Çalışmalar

Türkiye 2000’li yıllarda insan ticareti mağduru tespit çalışmalarına başlanmış ve ilk istatistiklerin paylaşıldığı 2003 yılından 2007 yılına kadar Rusya, Moldova, Ukrayna ve Orta Asya ülkelerinden para kazanmak amacıyla getirilen kadınların, insan tacirleri tarafından zorla fuhuş yaptırılarak insan ticareti mağduru oldukları tespit edilmiştir. 2007 yılından sonra ise Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan’dan gelen kadın mağdurların sayılarında artış görülmektedir. Ayrıca, son dönemlerde Suriye’den kaçarak gelen kadınlar arasında da insan ticareti mağdurlar tespit edilmeye başlanmıştır²³⁶.

Konuya ilişkin yapılan araştırmalar, insan tacirlerinin mağdurları rastgele seçmediğini, mağdurların ve insan tacirlerinin belirli özelliklere sahip olduklarını

²³¹ Yılmaz, 2019: 387-391.

²³² Ü. Ulutaş ve Kalfa, 2009:15.

²³³ Bakar, 2010: 36.

²³⁴ Çabuk ve Çavuşoğlu., 2015: 208.

²³⁵ Kolukırık, 2014: 39.

²³⁶ İKGV, 2017: 20.

göstermektedir. Ocak 2004-Haziran 2007 yılları arasında Türkiye’de tespit edilen 429 vakayı kapsayan insan ticareti mağdurlarının mülakat verileri değerlendirilerek bir çalışma yapılmış; mağdur kadınların genç, bekâr, az eğitilmiş, gelir düzeyi düşük ve insan ticareti hakkında bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Ek olarak mağdur kadınlarla ilk teması kuran tacirlerin mağdurların kaynak ülkesine göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Mağdur kadınların kendi ülkelerinden getirildiği durumlarda; insan tacirlerinin genellikle kadın, mağdurlarla aynı uyruktan ve mağdurların tanıdığı kişiler oldukları, mağdurların Türkiye’den temin edildiği durumlarda ise insan tacirlerinin genellikle erkek, mağdurlarla farklı uyruktan ve mağdurların tanımadığı kişiler oldukları tespit edilmiştir²³⁷.

Türkiye’de halihazırda GİGM tarafından doğrudan işletilen bir adet sığınmaevi (10 kişi kapasiteli) ve yine GİGM ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan protokol kapsamında bir adet sığınmaevi (12 kişi kapasiteli) insan ticareti mağdurlarına hizmet vermektedir. Bu sığınmaevlerinin hizmete açılması öncesinde ise Türkiye’de insan ticareti alanında hizmet veren üç STK bulunmaktaydı. Bunlardan ilki; İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV)’dir. 1988 yılında kurulmuş olan vakfın amacı, insan kaynağına ilişkin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeyi olumsuz yönde etkileyen sağlık, eğitim ve istihdamla ilgili sorunların çözümüne katkıda bulunmaktır. Vakıf tarafından 2003 yılında “İnsan Ticareti ile Mücadele Programı” geliştirilerek insan ticareti ile mücadele konusunda ilk çalışmalar başlamıştır. Bu program kapsamında toplumun ve konuyla ilgili devlet görevlilerinin, kolluk kuvvetlerinin, yargı mensuplarının, sağlık hizmeti sunucularının insan ticareti konusunda bilgilendirilmesi için eğitimler düzenlenmiş; bilgilendirici meteryaller geliştirilmiş ve insan ticareti mağdurlarına destek sağlanmıştır. İKGV tarafından 2004 yılında Türkiye’nin insan ticareti mağdurlarına destek veren ilk sığınmaevi açılmıştır. İnsan ticareti mağdurlarına tercüme, barınma, tıbbî, psikolojik ve hukukî destek sağlanan sığınmaevinde Rusça ve Türkçe konuşan personel, mağdurların sığınmaevinde kaldığı süre boyunca onlara refakat etmiştir. Ancak sığınmaevi günümüzde faaliyet göstermemektedir. İKGV’nin mağdur destek programından 2004-2011 yıllarında yararlanan mağdurlarla yapılan çalışmada; 2008 yılına kadar olan dönemde insan ticareti mağdurlarının daha çok Moldova, Ukrayna ve Rusya’dan geldiği, 2008 yılında sonra ise çoğunluğunun Orta Asya ülkelerinin vatandaşları olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mağdur edilen kadınların birçoğunun ev işlerinde çalıştırılmak üzere getirildikleri, fuhuşa zorlandıkları ve kadınların bazılarının hiç tanımadıkları kişiler tarafından bazılarının ise tanıdıkları, akrabaları, arkadaşları tarafından kandırılarak getirildikleri

²³⁷ Akbaş ve Hamarat, 2014: 65.

belirtilmiştir²³⁸. Bunlardan ikincisi; Kadın Dayanışma Vakfı (Ankara)'dır. 1993 yılında kurulan, kadın dayanışması yoluyla kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele etmeyi amaçlayan bir Vakıf, 2005 yılında “İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Görev Gücü”ne katılarak insan ticareti ile mücadele alanında çalışmalara başlamış ve İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, IOM ve Ankara Büyükşehir Belediyesi ile işbirliği yaparak insan ticaretine maruz kalan kadınlara yönelik bir sığınmaevi açmıştır. 12 kadın ve çocuğun kalabileceği şekilde düzenlenmiş olan sığınmaevi 2016 yılında faaliyetlerine son vermiştir. Sığınmaevinde faaliyet verdiği 2005-2016 yılları arasında 286 kadın, 9 çocuk ve 2 bebeğe hizmet verilmiştir. Anadili Rusça ve Romence olan tercümanların bulunduğu sığınmaevinde insan ticareti mağduru kadınlara sağlık, sosyal, hukukî ve psikolojik destek sağlanmıştır. Ek olarak, Vakıf kadın ticareti konusunda farkındalık yaratmak amacıyla ilgili resmî ve sivil kurumlara bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmuştur²³⁹. Son olarak Antalya ili özelinde değerlendirildiğinde; Aile Danışmanları Derneği (AİLEDER), bireyi ve aileyi psikolojik ve sosyal yönden güçlendirmek, Türkiye’de aile danışmanlığı hizmetinin yaygınlaştırılmasına destek vermek ve aile danışmanlığı hizmetini yürütecek meslek elemanlarının gelişimine katkı sağlamak amacıyla 2008 yılında kurulmuştur. AİLEDER tarafından İçişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı ile protokol yapılarak 2009 yılında Antalya’da Türkiye’nin ilk istasyon tipi sığınmaevi açılmıştır. Ancak halihazırda sığınmaevi işletilmemektedir. AİLEDER’in mağdur destek programı kapsamında Aralık 2009 - Mayıs 2014 tarihlerini kapsayan Antalya’da tanımlanan 32 insan ticareti mağduruyla yaptıkları çalışmada; kadın mağdurların büyük çoğunluğunun Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan’dan geldikleri tespit edilmiştir²⁴⁰. Tespit edilen kadın mağdurların ortak özellikleri diğer araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Nitekim kadın mağdurların çoğunlukla yoksul, kırsal kesimden gelen, eğitim seviyesi düşük kişiler olduğu görülmektedir. Aile bireylerinden birinin veya bir kaçının kaybedilmiş olması, aile içi şiddete maruz kalınması, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimleri sınırlı olması da ortak özellikler arasında sayılabilmektedir.

IOM verilerine göre, 2015 yılında Türkiye’deki insan ticareti mağdurlarının çoğunun Özbekistan veya Kırgızistan’dan geldiği ve son on yıl içinde İçişleri Bakanlığı tarafından 1.300’den fazla insan ticareti mağdurunun tespit edildiği, bunların % 98’inin fuhuş yapmaya veya diğer istismar şekillerine zorlanan kadınlar olduğu belirtilmiştir²⁴¹.

²³⁸ <http://www.ikgv.org/> (erişim tarihi: 25.06.2019).

²³⁹ <http://kadindayanismavakfi.org.tr> (erişim tarihi: 25.06.2019).

²⁴⁰ Çabuk, 2014: 25.

²⁴¹ <http://www.turkey.iom.int/tr/> (erişim tarihi: 08.05.2018).

2.2.2.1. Türkiye’de ve Antalya İli Örneği’nde İnsan Ticaretine İlişkin Veriler

Çalışmanın bu bölümünde insan ticareti mağdurlarına yönelik istatistikler 2005-2013 (GİGM kurulmadan önce) ile 2014-2017 ve genel bir değerlendirme yapmak amacıyla 2005-2017 yılları arasındaki veriler olmak üzere üç grupta incelenecektir.

Tablo 2.1 İnsan Ticareti Mağduru Sayıları (2005-2013)

Yıl	İnsan Ticareti Mağduru Sayısı
2005	256
2006	246
2007	148
2008	120
2009	102
2010	58
2011	82
2012	55
2013	21

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

Tablodan anlaşılabacağı üzere 2005 ve 2013 yılları arasında tanımlanan insan ticareti mağdurları sayısında dalgalanmalar görülmektedir. Kolluk kuvvetlerince yapılan operasyonların sayısının farklılaşması ve insan ticareti alanında çalışan eğitimli personelin (savcı, hakim, polis, jandarma vb.) rotasyon yoluyla farklı görev yerlerine dağılması mağdur tespit sayısındaki dalgalanmaların kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Tablo 2.2 İnsan Ticareti Mağdurlarının İstismar Şekilleri (2005-2013)

Yıl	Cinsel İstismar	İşgücü İstismarı	Dilencilik	Toplam
2005	244	12		256
2006	239	7		246
2007	140	8		148
2008	111	8	1	120
2009	98	4		102
2010	57	1		58
2011	80	2		82
2012	54	1		55
2013	21			21
Toplam	1044	43	1	1088

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

Türkiye’de en yaygın görülen istismar türü cinsel sömürüdür. Tabloda görüldüğü üzere 2005-2013 yılları arasında tanımlanan 1088 insan ticareti mağdurunun 1044’ü başka bir anlatımla yaklaşık %95,9’u cinsel istismar amacıyla insan ticaretine maruz kalırken, %3,9’u

işgücü istismarına, 1 mağdur ise zorla dilendirilmeye maruz kalmıştır. Ancak son yıllarda değişen siyasî, toplumsal ve ekonomik koşullar göç hareketlerinin artışına sebep olmakta ve insan ticaretinde işgücü istismarına maruz kalan mağdurların sayısında artış görülmektedir. Tablo'dan da anlaşılacağı üzere 2013 yılında mağdur sayılarında ciddi bir azalma görülmektedir. Yabancıların iş ve işlemlerinin Emniyet birimlerinden Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne devredilmesi ve devir sürecinde yaşanan aksamalar sonucunda mağdur sayılarında azalma görüldüğü değerlendirilmektedir.

Tablo 2.3 İnsan Ticareti Mağdurlarının Uyrukları (2005-2013)

Uyruk	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
Moldova	66	75	53	22	7	4	1	1		229
Ukrayna	78	35	9	7	5	3		2		139
Özbekistan	10	18	9	30	25	12	20	6	2	132
Türkmenistan	6	7	13	25	18	8	30	18	5	130
Kırgızistan	22	27	16	7	16	4	9	16	6	123
Rusya	26	45	20	7	7	4	3	3		115
Azerbaycan	13	22	7	6	11	15	9	2	1	86
Gürcistan	7	9	12	7	8	3	3	3	1	53
Fas				1		2	4		2	9
Suriye							1		2	3
Diğer	28	8	9	8	5	3	2	4	2	69
Toplam	256	246	148	120	102	58	82	55	21	1088

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

Tabloya bakıldığında 2013 yılına kadar tanımlanan insan ticareti mağdurlarının genellikle eski Doğu bloğu ülke vatandaşlarından oluştuğu görülmektedir. Sovyetler Birliğinin çöküşünün ardından yaşanan siyasî, toplumsal ve ekonomik değişimler bölgede yaşayan ülke vatandaşlarının daha iyi bir yaşam isteğiyle göç etmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda ülkeler bazında bakıldığında insan ticareti mağduru sayısındaki dalgalanmaların kaynağının bahsedilen çöküş ve belirsizlik süreci olduğu söylenebilir.

Tablo 2.4 İnsan Ticareti Mağdurlarının Yaş Profili (2005-2013)

Yaş	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
(-) 18	32	24	8	12	1	3	5	1		86
18-25	114	108	95	49	47	19	27	24	15	498
26-35	96	103	35	46	46	28	34	23	6	417
36 (+)	14	11	10	13	8	8	16	7		87
Toplam	256	246	148	120	102	58	82	55	21	1088

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

Tablodan da anlaşılacağı üzere 2005 ve 2013 yılları arasında tanımlanan insan ticareti mağdurları 18-25 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Türkiye'ye gelen mağdurların özellikle

Orta Asya ülkelerinden gelenlerin erken yaşta evlendirilmeleri, ataerkil toplumsal düzene erken yaşta maruz kalmaları bu durumun sebebi olarak gösterilebilir.

Tablo 2.5 İnsan Ticareti Mağdurlarının İllere Göre Dağılımı (2005-2013)

İl	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
İstanbul	55	28	44	42	48	13	31	14	1	276
Antalya	55	75	43	20	6	9	6	5	7	226
Ankara	38	24	5	6	6	10	23	11	4	127
İzmir	14	29	14	7	4	5				73
Trabzon	7	24	5	12	9	2	3	1		63
Aydın	13	3	4	2	12	1		1		36
Muğla	2	11		12	1	1	3	2	3	35
Artvin	9	3	3	3	2		4	8	1	33
Mersin	20	4	3	1		1			1	30
Iğdır	9	3	1	1		2			1	17
Diğer	34	42	26	14	14	14	12	13	3	172
Toplam	256	246	148	120	102	58	82	55	21	1088

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

2005 ve 2013 yılları arasında tanımlanan insan ticareti mağdurlarının illere göre dağılımı incelendiğinde turizm ve eğlence sektörünün yoğun oldu şehirler dikkati çekmektedir. Tablodan anlaşılabacağı üzere bahse konu yıllar arasında en fazla insan ticareti mağduru Antalya ilinde tanımlanmıştır. Antalya'nın turizmin merkezi bir şehir olması, çok sayıda yabancı uyruklu kişinin turizm sezonunda iş bulmak amacıyla gelmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle insan ticareti vakalarının Antalya ilinde fazla görüldüğü söylenebilir.

Tablo 2.6 İnsan Ticareti Mağduru Sayısı (2014-2017)

Yıl	Mağdur Sayısı
2014	50
2015	108
2016	181
2017	303
Toplam	642

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

Tablo incelendiğinde 2014 yılından sonra insan ticareti mağduru tespit sayısında kayda değer artış görülmektedir. 2014 yılında GİGM'nin aktif hale gelmesi, yayımlanan Yönetmelik ile mağdur tespit süreçlerinin iyileştirilmesi ve kurumlar arası işbirliğinin artırılması mağdur sayısındaki kayda değer artışın sebebi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 2.7 İnsan Ticareti Mağdurlarının İstismar Şekilleri (2014-2017)

Yıl	Cinsel İstismar	İşgücü İstismarı	Dilencilik	Toplam
2014	43	7		50
2015	88	19	1	108
2016	143	30	8	181
2017	186	52	65	303
Toplam	460	108	74	642

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

Tablodan anlaşılabacağı üzere 2014 ve 2017 yılları arasında ülkemizde cinsel istismar amaçlı insan ticareti biçimine sıklıkla rastlanmıştır. Bu çalışmanın genelinde kadınların cinsel istismar amacıyla insan ticaretine konu olmalarından bahsedilmiş olup tabloda yer alan verilerde bu durumu destekler niteliktedir. Belirtilen yıllar arasında tanımlanan 642 insan ticareti mağdurundan 460'ı (% 71,7) cinsel istismar maksatlı insan ticaretine maruz kalan kadınlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte bu dönemde 2005-2013 dönemine kıyasla işgücü sömürüsü amacıyla insan ticareti mağduru sayısında ciddi oranda artış yaşanmıştır. 2005-2013 arasında 43 kişinin (% 3,95), 2014-2017 yılları arasında ise 108 kişinin (% 16,8) işgücü istismarından kaynaklı insan ticareti mağduru olduğu tespit edilmiştir. Yine bu dönemde 74 kişi (% 11,5) zorla dilendirme mağduru olarak tespit edilmiştir. Özellikle 2016 yılından itibaren işgücü sömürüsü ve zorla dilendirme maksatlı insan ticareti mağdur tespit sayısının artması nedeniyle tanımlanan erkek mağdur sayısında da artış yaşandığı görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Türkiye'de istismar şekilleri bakımından dünyadakine benzer bir eğilimin olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 2.8 İnsan Ticareti Mağdurlarının Uyrukları (2014-2017)

Uyruk	2014	2015	2016	2017	Toplam
Suriye	4	9	36	86	135
Kırgızistan	17	17	33	31	98
Özbekistan	8	34	16	19	77
Fas	2	6	10	25	43
Gürcistan	4		23	11	38
Moldova	4	5	8	20	37
Ukrayna	4	4	7	16	31
Rusya	1	3	6	16	26
Azerbaycan	2	4	4	11	21
Türkmenistan		3	3	11	17
Diğer	4	23	35	57	119
Toplam	50	108	181	303	642

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

İnsan ticareti mağdurlarının uyruk bazında dağılımına bakıldığında ise; 2011 yılında Suriye’de meydana gelen siyasî olayların ve çatışmaların etkisi ile Suriye uyruklu mağdurların sayısında artış olduğu görülmektedir. Suriye uyruklu yabancılar 135 kişiyle (% 21) tanımlanan insan ticareti mağdurları içerisinde en yüksek grubu oluşturmuştur. İkinci sırada Kırgız (98 kişi, % 15,3), üçüncü sırada ise Özbek (77 kişi, % 12) uyruklu yabancılar yer almaktadır.

Tablo 2.9 İnsan Ticareti Mağdurlarının Yaş Profili (2014-2017)

Yaş	2014	2015	2016	2017	Toplam
(-) 18	2	26	29	98	155
18-25	27	35	63	124	249
26-35	17	40	76	61	194
36 (+)	4	7	13	20	44
Toplam	50	108	181	303	642

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

2014-2017 yılları arasında tanımlanan insan ticareti mağdurlarının yaş aralığına bakıldığında; 2005-2013 yılları arasındaki duruma benzer şekilde 18-35 yaş aralığında (443 kişi, % 69) yoğunluk olduğu görülmektedir. Ayrıca belirtilen yıllar arasında tanımlanan çocuk mağdur sayısında (155 kişi, % 21,1) ciddi bir artış olduğu dikkati çekmektedir. Suriye uyruklu yabancıların yaşanan siyasî olaylardan dolayı, karışıklık ortamından kaçarak Türkiye’ye göç etmeleri çocuk mağdurların sayısındaki artışta etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 2.10 İnsan Ticareti Mağdurlarının İllere Göre Dağılımı (2014-2017)

İl	2014	2015	2016	2017	Toplam
Antalya	11	12	45	66	134
İstanbul	12	49	21	48	130
Ankara	1	7	21	28	57
İzmir	1	11	15	20	47
Hatay	3	1	8	24	36
Mersin	1		15	18	33
Şanlıurfa	1		10	22	33
Bursa	8	1	12	8	29
Adana		4	16	8	28
Kırklareli	5	1	4	10	20
Diğer	7	22	14	51	94
Toplam	50	108	181	303	642

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

İnsan ticareti mağdurlarının tespit edildiği illere bakıldığında; yabancı nüfusun daha fazla olduğu Antalya (134 kişi) ve İstanbul (130 kişi) illeri ilk sıralarda gelmektedir. Son

yıllarda Hatay (36 kişi), Mersin (33 kişi) ve Şanlıurfa (33 kişi) gibi illerde tanımlanan insan ticareti mağdur sayısında da artış yaşandığı görülmektedir. Bu artışta Suriye uyruklu yabancıların bu illerde yoğun olarak bulunmalarının etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 2.11 İnsan Ticareti Mağdurlarının Cinsiyet Dağılımı (2014-2017)

Cinsiyet	2014	2015	2016	2017	Toplam
Erkek	1	19	18	91	129
Kadın	49	89	163	212	513
Toplam	50	108	181	303	642

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

Tablodan anlaşılabacağı üzere 2014-2017 yılları arasında tanımlanan insan ticareti mağdurlarının %79,9'unu kadınlar oluşturmaktadır. Bu veriler, çalışmanın genelinde bahsedilen kadınların insan ticareti suçuna erkeklerden daha fazla maruz kaldıkları bilgisini destekler niteliktedir.

Tablo 2.12 İnsan Ticareti Mağdurlarının Uyruk Bazında İstismar Şekilleri (2014-2017)

Uyruk	Cinsel İstismar	İşgücü İstismarı	Zorla Dilendirme	Toplam
Suriye	54	7	74	135
Kırgızistan	98			98
Özbekistan	76	2		78
Fas	25	18		43
Afganistan		43		43
Moldova	37			37
Ukrayna	28	3		31
Rusya	26			26
Azerbaycan	20	1		21
Türkmenistan	16			16
Diğer	80	34		114
Toplam	460	108	74	642

Kaynak: Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yılı Raporu

2014-2017 yılları arasında insan ticareti mağdurlarının uyruk bazında dağılımı incelendiğinde; zorla dilendirme mağduru kişilerin sayısının (74 kişi) önceki yıllara kıyasla hızlı bir şekilde artması dikkati çekmiştir. Tanımlanan zorla dilendirme mağdurlarının tümü Suriye uyrukludur. İşgücü istismarı mağdurlarının büyük çoğunluğu ise Afgan ve Fas uyruklu yabancılardan oluşmaktadır.

Tablo 2.13 Türkiye Geneline ve Antalya İli Özelinde İnsan Ticareti Mağduru Sayıları (2018)

	İnsan Ticareti Mağduru Sayısı		
Türkiye	134		
Antalya	32	Kadın	Erkek
		18	14

Kaynak: GİGM

GİGM'nin istatistikî verilerine göre; 2018 yılında 134 insan ticareti mağduru tespit edilmiş ve 67 insan ticareti mağduru sığınma evlerinde kalarak sunulan imkânlardan faydalanmıştır. Antalya ili özelinde ise 2018 yılında tanımlanan 32 insan ticareti mağdurunun 18'i kadın, 14'ü erkektir. Ancak mağdurların ülke, yaş gibi bilgileri gizlilik esası temel alındığından paylaşılmamaktadır.

2.2.2.2. Vaka Örneği²⁴²

Lora (18 Yaş-Balkan ülkesi vatandaşı), üç kardeşe sahip, 14 yaşındayken anne ve babası ayrılmış, Lora babasıyla, diğer iki kardeşi annesiyle kalmıştır. Büyük kardeşi ise başka bir şehirde yaşamaktadır. Lora 6-7 ay bu kardeşinin yanında kalmıştır. Babasının işsiz kalması sonucu ekonomik sorunlar yaşamışlardır.

Ekonomik zorluk yaşadıkları dönemde Lora çalışmak için iş aramaktayken sınıf arkadaşının annesi BB (Lora'yla aynı ülke vatandaşı) ile tanışır. BB Türkiye'de yaşadığını, Türk vatandaşı biriyle evli olduğunu, Türkiye'de küçük bir marketleri olduğunu, markette çalışacak birine ihtiyaçlarını olduğunu, markette çalışmak isterse iyi bir ücret vereceklerini söylemiştir. Lora BB'nin söylediklerini düşünüp iyi bir fikir olduğuna karar vermiş ve durumu babasına anlatmıştır. Sınıf arkadaşının annesi olması sebebiyle güvenebileceğini düşünerek Türkiye'de çalışmaya karar vermiştir. Ağustos 2012 tarihinde BB ile birlikte Türkiye'ye turizm bölgelerinden birine gelmişler, BB, Lora'yı çevresine yeğeni olarak tanıştırmıştır.

Tacirler dört kişidir: BB ve CC evli, DD ve FF ise bekâr erkeklerdir. BB, ilk eşinden ayrıldıktan sonra iki çocuğunu anne ve babasına bırakarak 7 yıl önce çalışmak amacıyla Türkiye'ye gelmiş; CC'nin yanında fuhuş yaparak para kazanmaya başlamış ve daha sonra CC ile evlenmiş, bu evliliğinden de bir çocuğu olmuştur. Evlendikten sonra BB ve CC birlikte başka kadınları fuhuş sektöründe çalıştırıp para kazanmaya başlamışlardır. Yanında çalıştırdıkları kadınlar daha çok BB ile aynı ülke vatandaşıdır. Kadınları BB bulmakta ve

²⁴²İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Sosyal Hizmet kitabından aynen aktarılmıştır. Mağdurun gizliliğinin korunması amacıyla kimlik bilgileri değiştirilerek yayınlanmıştır. Beydili vd., 2014: 88-92.

fuhuş için iki ev kullanmaktadır. Lora sömürülmeye başlandığı ilk süreci şu şekilde anlatmaktadır:

“Türkiye’ye geldiğimizde bir hafta hiç dışarıya çıkarılmadım. Bu süre boyunca BB evde benimle birlikte kaldı. Bir haftanın sonunda markette çalışmaya başlamak istediğimi söyledim. BB, bana “bizim marketimiz yok, sen erkeklerle birlikte olacaksın (seks yapacaksın) ve para kazanacaksın” dedi. Ben buna karşı çıktım, ne yapacağımı şaşırdım. Hiç böyle bir şey düşünmemiştim. Markette çalışmaya gelmişim, bu aklıma bile gelmezdi. Ancak BB ve eşi CC bana, “sen bizim dediklerimizi, bu işi yapmazsan memleketindeki ailene “senin Türkiye’de fuhuş yaptığını söyleriz” diye tehdit ettiler. Bu arada bana fiziksel şiddet uyguladılar ve aynı gün beni müşteriye gönderdiler. Yaklaşık iki ay sonra benimle aynı ülke vatandaşı Silva geldi. İki hafta kadar sonra Silva’yı da benim gibi erkeklerle birlikte olması için zorla müşteriye gönderdiler. Biz Silva’yla burada tanıştık ve bu kötü olaylardan dolayı yakın arkadaş olduk. BB, pasaportlarımızı bizden alarak fotokopisini bize verdi. Pasaportumuz hep BB’nin çantasındaydı. Bunu biliyorduk ancak bir şey yapamıyorduk.

BB müşterilerin memnun olması için, bizi daha iyi pazarlayabilmek için bize müşterilerin beğeneceği kıyafetler aldı, saçlarımızı boyattı. BB bizim kılık kıyafet ve saçlarımızla ilgilenirken CC de müşteri buluyor, müşterilere bizi genellikle DD götürüp getiriyordu. Aynı anda iki ayrı yere gitmemiz gerektiğinde ise FF götürüyordu. Bizi müşterilere teslim ediyor sonrasında da almaya geliyorlardı. Müşteriler bazen kendi arabasında bizimle birlikte oluyor, bazen de kendi evlerine götürüyorlardı. Çoğu zaman da otellere, pansiyonlara götürüyorlardı. Bazen de müşterilerin istediği otel ya da pansiyonlara götürüyorlardı. Bir günde ortalama 4-5 kez, 1, 2, 3 saat veya gecelik olarak müşteriye gönderiliyorduk. Ancak müşteriler her defasında birden çok kez cinsel ilişki istediği için bir günde ortalama 10-15 kez birlikte olmak zorunda kalıyorduk. Müşteriye gönderildiğimizde saatlik 150 TL, iki saatlik 250 TL, üç saatlik 300 TL, gecelik ise 400-500 TL bazen de daha fazla ücret alıyorlardı. Paraları müşteriden çoğu zaman DD bazen de FF alıp BB’ye veriyordu.

Müşterilere çoğu zaman tek başımıza gönderiliyorduk ancak bazen birden fazla erkekle aynı anda beraber olmak üzere birimiz, bazen de bir erkeğin birden fazla kadınla birlikte olması için ikimiz gönderiliyorduk. Müşterilerin istediği şeyleri yapmadığımızda ve bizi BB’ye şikayet ettiklerinde müşteriyi memnun etmediğimiz için her defasında BB tarafından dövülüyorduk. Menstruasyon (regl) dönemlerimizde bile, müşterilere bunu belli etmemek için, ıslak mendil katlayıp vajinamıza yerleştirip erkeklerle birlikte olmaya zorlanıyorduk. Hem erkekler kondom kullanmadıklarından, hem gebe kalmamamız ve hastalanmamız için ayda bir kez iğne yapıyorlardı. Müşteriler daha çok ince zayıf kızları tercih ediyor diye günde bir öğün yemek veriyorlardı. Çoğu zaman aç bırakılıyorduk. Birimiz 7, diğeri 25 kilo verdik.

Köle gibi kullanılıyorduk ve bize hiç para verilmiyordu. BB her ay ailemize sadece 100 dolar para gönderiyordu. Ailemizde markette çalıştığımızı (az para gönderildiği için) temiz para kazandığımızı düşünerek memnun oluyordu.

Bu şekilde Aralık ayına kadar çalıştırıldık. BB’nin memleketindeki oğlunun doğum günü vardı ve bizi de yanına alarak götürdü. Gitmeden önce ailelerimize Türkiye’de her şeyin normal olduğunu ve düzgün işlerde çalıştığımızı söylememizi istedi. Aksi halde gerçekleri anlatacağını ve ailemize zarar vereceğini söyledi. BB yolculuğumuz sırasında vermiş olduğu pasaportlarımızı, memlekete gittiğimizde geri aldı.

Orada da BB'nin evinde kaldık ve ailelerimize hiçbir şey söylemedik. Çünkü BB'nin ailelerimize zarar verebilecek çok akrabası vardı. Ocak ayında üçümüz yine Türkiye'de aynı yere geldik. Geldikten sonra BB bize daha çok şiddet uygulamaya ve bizi daha kötü biçimde çalıştırmaya başladı.

Bunun üzerine biz kaçmaya karar verdik. Müşterilerin verdiği bahşışleri sakladık ve 800 TL biriktirdik. Bir akşam SS isimli müşteriden yardım istedik. Müşteri de bizi otobüs bileti aldı. Biz sabaha karşı BB'nin çantasından pasaportlarımızı gizlice aldık, otobüse bindik ve kaçmak üzere başka bir şehire gittik ama BB'nin beş adamı (biri DD ve ikisi polis kıyafetli) bizi alarak önce bir otele götördüler. Otelde BB'de vardı. Daha sonra bizi de alarak aynı yere hep birlikte geri geldik. Birkaç gün geçtikten sonra ilk fırsatta 155 polisi aradık, yardım istedik, eve iki polis geldi. BB birimiz için gelinim, diğerimiz için de yeğenim dedi. Polisler yeterince ilgili olmadı ve gittiler. BB ikimizi de dövdü, ölümle tehdit etti ve birkaç gün içinde başka bir eve taşındık.

Lora ilk fırsatta memlekette olan babasını aradı, durumu anlattı. Babası da kısa süre sonra Lora'yı arayarak 112 acil yardım hattını aramasını söyledi. İlk fırsatta 112 acil yardım hattını arayarak durumumuzu anlattık, bu defa polisler bulunduğumuz eve gelerek bizi kurtardı.

Başta BB olmak üzere, CC bizim maddi durumumuzun yetersizliğinden ve düzgün bir aile yapımızın olmamasından yararlanarak bizi ve ailemizi kandırdı. Türkiye'ye geldikten sonra baskı, korku ve şiddet uygulayarak erkeklere fuhuş yaptırmak üzere bizi pazarladılar. Ailemizi kandırmaya devam ettiler. Yaşımızın küçük olması, bu ülkenin dilini ve kurallarını bilmiyor olmamız, BB ve eşinin her yerde adamlarının olması, sürekli baskı altında tutulmamız, hiç yalnız bırakılmamamız nedeniyle daha önce hiçbir şeye cesaret edemedik."

Lora ve Silva 15 gün süreyle bulundukları şehirde hizmet veren sığınmaevinde kalmışlardır. İnsan tacirlerinden şikayetçi oldukları için, tacirler insan ticareti suçundan yargılanmaya başlamışlardır. Suçlu bulunurlarsa her bir tacir her iki mağdur için ayrı ayrı olmak üzere; en az 8 en fazla 12 yıl hapis cezası alacaklardır. Bu nedenle BB ifadelerini değiştirmeleri için, Lora ve Silva'ya baskı yapmak istemiş, onlara ulaşmak için büyük çaba göstermiştir. Silva'nın cep telefonuna mesajlar yollamış, 46 çağrı bırakmıştır. Ayrıca mağdurların ailelerini arayarak, Lora ve Silva'nın ifadelerini değiştirmelerini istemişlerdir. Aksidurumda onları Türkiye'deyken bulup öldüreceğini söylemişlerdir. BB'nin memleketindeki akrabaları Lora ve Silva'nın ailelerine giderek tehdit etmişlerdir.

Mağdurların vatandaşı oldukları ülkenin büyükelçiliğiyle görüşülmüş; Türkiye'den uçağa bininceye kadar kendilerine Türk polisi eşlik etmiş; uçaktan indiklerinde de kendi ülke polisi mağdurları karşılamıştır. Lora ve Silva ailelerine teslim edilmiş ve ülkelerinde tekrar suç duyurusunda bulunmuşlardır.

Bu vaka; mağdurların hak ve özgürlüklerinin nasıl kısıtlandığı, ne çeşit sömürüye maruz kaldıkları, insan tacirlerinin hangi yöntemleri kullandıklarının anlaşılması için bir örnek olarak kullanılmıştır. Özellikle TCK'nin 80. maddesinde insan ticaretinin belirtilen eylem, araç ve amaç fiillerini içermesi bakımından önemli bir örnek olduğu söylenebilir.

2.2.3. İnsan Ticareti Mağduru Tespit Aşamaları

Mağdur tespit süreci, insan ticaretinde istismarın sona erdirilmesi ve etkilerinin aşamalı bir şekilde azaltılması açısından son derece önemli bir konudur. Başarılı şekilde yürütülen mağdur tespit süreci, bir yandan mağdurların güvence altına alınmasını diğer yandan insan tacirlerinin cezalandırılmalarını sağlamaktadır. Mağdur tespit sürecinde zorlayıcı iki unsurla karşılaşılabilir. Bunlardan ilki, mağdurların tacirleri tarafından baskı altına alınmış, tehdit edilmiş ve korkutulmuş olabilecekleri için, yaşadıklarını özgür iradeleriyle anlatamamalarıdır. İkincisi ise, gerçekten mağdur olmayan kişilerin devletin mağdurlara sunduğu imkânlardan yararlanabilmek için mağdur rolü yapmasıdır.

Mağdur tespit sürecinde titiz davranmanın önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Başarılı bir süreç yönetilemez ise, gerçek mağdurlar gözden kaçabilir ve devletin insan ticareti mağdurlarına sunduğu imkânlardan hakkı olmasına rağmen mağdurlar yararlanamayabilir²⁴³.

Yönetmelik'in III. bölümü çerçevesinde mağdur tanımlama ve mağdurlara ikamet izni verilmesi konuları düzenlenmiştir.

Buna göre, mağdur olduğunu beyan eden veya insan ticareti suçundan haberdar olan kişilerin durumu yazılı, sözlü veya elektronik olarak, acil yardım ya da ihbar hattına, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluğa²⁴⁴ bildirmesiyle süreç başlamaktadır. Kolluk yapılan operasyonlarda kişilerin zorla çalıştırılması, fuhuşa konu olmaları, zorla evlendirmeleri, zorla hizmet ettirmeleri, organ ve dokularından yararlanılması, çocuk işçiliği, çocukların suç unsuru olarak kullanılmaları, çocukların dilendirilmesi, evlatlık verilmesi gibi insan ticareti mağduru olma yönünde kuvvetli şüphe bulunan durumlarda İl Göç İdaresi Müdürlükleriyle irtibata geçmektedir. Fuhuşla mücadele sırasında yapılan operasyonlarla tespit edilen insan ticareti mağduru olarak değerlendirilebilecek kişilerin kamu sağlığı açısından tehdit oluşturabilecek hastalık taşıma riski olduğundan bu kişilerin işlemleri öncelikli olarak tamamlanmaktadır. Kolluk tarafından yapılan görüşmeler sırasında mağdur şüphesi yüksek olan kişilerden 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 234. maddesi kapsamında olanlara baro tarafından avukat gönderilir ve yine bu kişilere genel adli muayene raporu alınarak ilgili belgelerle birlikte mağdurun İl Göç İdaresi Müdürlüklerine sevki kolluk tarafından gerçekleştirilir.

İl Müdürlüklerinde kurulan “İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Grup Başkanlıkları” mağdur işlemlerini yürütmektedir. Mağdur şüphesi bulunan kişiler kolluk kuvvetiyle ilgili işlemleri bittikten sonra öncelikle İl Göç İdaresi Müdürlüklerine bağlı Geri Gönderme Merkezlerine getirilmekte ve burada uzman personeller (psikolog/sosyal çalışmacı/sosyolog ve il göç uzmanı/il göç uzman yardımcısı) tarafından ayrıntılı mülakata

²⁴³ Sever vd., 2012: 33.

²⁴⁴ Burada kolluk olarak belirtilen jandarma, polis, sahil güvenlik ve gümrük muhafaza görevlileridir.

alınmaktadır. Müdürlük personeli tarafından yapılan ayrıntılı mülakat ve değerlendirme sonucunda kişinin mağdur olup olmadığı yönünde rapor yazılır ve mağdur olduğu yönünde rapor yazılan kişinin kayıt işlemi yapılır. Buradaki önemli hususlardan biri ise mağdur olan kişiye kendi dilinde veya anlayacağı dilde sunulacak destek hizmetlerinin ve sahip olduğu hakların anlatılmasıdır. Mağdur olduğu veya olabileceği yönünde şüphe bulunan kişiler tanımlama sürecinde sınır dışı işlemine tabi tutulmazlar.

2.2.3.1. İnsan Ticareti Mağduru Kadınlarla Mülakat

Mağdur tespit sürecinin en önemli aşaması insan ticareti mağduruyla yapılan mülakattır. Doğru gözlemlerle, hassas bir şekilde ve ayrıntılı olarak yapılan mülakatlar mağdurların doğru bir şekilde tespit edilmesini sağlamaktadır. İnsan ticareti mağdurlarının doğru tespiti şu nedenlerden dolayı önemlidir:

- 1- İnsan ticareti mağdurlarının ihtiyaç duyduğu yardım ve koruma, farklı kategorilerdeki insanların ihtiyaç duyduğu yardım ve korumadan farklıdır.
- 2- İnsan ticareti mağdurlarının normal koşullarda kaçak ya da düzensiz göçmenlerde görülmeyen acil fiziksel, cinsel ve psikolojik desteğe ihtiyaçları olabilir.
- 3- İnsan ticareti mağdurları ve onlara yardımcı olan hizmet kuruluşu personeli risk grubu altında olabileceğinden güvenlik önlemleri farklı olmaktadır.
- 4- Varış ülkelerinin birçoğunda insan ticareti mağdurları kaçak göçmen muamelesi görmekte, gerekli işlemler yapılmadan hızlı bir şekilde sınır dışı edilmektedirler.
- 5- İnsan tacirlerinin sivil toplum kuruluşlarının destek ve yardım programlarına girerek kendilerinden şikayetçi olan veya kaçan mağdurların yerini tespit etmelerine ilişkin şüpheler olabilir.

İnsan ticareti mağdurlarıyla yapılan mülakat sırasında, mağdurlara duyarlı ve insan haklarına saygılı bir şekilde yaklaşmak gerekmektedir. İnsan ticareti mağdurları maruz kaldıkları travmatik olayların etkisiyle temas halinde bulundukları insanlara karşı güvensiz ve temkinli yaklaşmaktadırlar. Bu yüzden mağdurlar mülakat sırasında görevlilere saldırgan, şüpheli ve düşmanca görünebilmektedir. Mağdur hatırlamadığı veya hatırlamak istemeyeceği şeyleri anlatmaya zorlanmamalı, sorulan soruları cevaplamaya hazır olduğu zaman yaşadıklarını anlatması için teşvik edilmelidir.

Bunun dışında öncelikle, mağdurla görüşmenin yapılacağı mekâna dikkat edilmesi gerekmektedir. Görüşme yapılan ortamının ses geçirmeyen, havadar, mağdurun dikkatinin dağılmayacağı bir oda olması gerekmektedir. İnsan tacirleri, mağdurların genellikle dar ve kapalı alanlarda kalmalarını sağladıkları için dar ortamlar mağdurların yaşadıklarını

hatırlamalarına ve beden bütünlüğünün sarsılacağı düşüncesine sebep olmaktadır. Bu noktada en önemli husus, görüşme sırasında başkalarının odaya girip çıkmamasıdır. Bu durum mağduriyet sırasında çok sayıda kişiyle muhatap olmak zorunda kalan mağdurların görüşmeyi yapan kişiyle güven ilişkisini sarsabilmektedir²⁴⁵.

İlk mülakat sırasında mağdurlar; kolluk kuvvetlerinden, insan tacirlerinden korkuyor ve onlara karşı güvensizlik duyuyor olabilir; hatta yaşadıkları travma nedeniyle veya insan tacirleri tarafından uyuşturucu veya alkol verilmesi sebebiyle yaşadıklarını tam olarak hatırlayamayabilirler. Bu nedenle öncelikle mağdura fiziksel bir rahatsızlığının olup olmadığı sorulmalıdır. Çünkü bazı durumlarda mağdurlar yaşadıklarının etkisiyle korkarak insan tacirleri tarafından vücutlarına verilen zararları gizlemek isteyebilir. Mağdura mülakatın neden yapıldığı hakkında bilgi vermek veya elde edilen bilgilerin gizli kalacağı konusunda güvence vermek mülakat görevlisi ile mağdur arasındaki güven ilişkisinin kurulması bakımından gereklidir. Mülakat sürecinde mağdurun kimlik bilgilerinden başlayarak, hedef ülkeye nasıl getirildiği, tacirlerle kimler aracılığıyla iletişim kurduğu, hangi koşullarda barındırıldığı ve çalıştırıldığı, kolluk kuvvetine nasıl ulaştığına ilişkin ayrıntılı sorular sorulmakta; görüşme boyunca mağdurun beden hareketleri de gözlemlenmektedir²⁴⁶.

Yönetmelik'in 17. maddesinde mağdurun içinde bulunduğu psikolojik durum göz önünde bulundurularak müdürlük uzman personeli²⁴⁷ tarafından mağdurun bulunduğu yerde mülakat yapılacağı ve kişinin mağdur olup olmadığı yönünde karar verileceği düzenlenmiştir.

İnsan ticareti mağdurları mülakat sırasında toplumsal yapı, kültür, inanç ve alışkanlıklar çerçevesinde farklı tepkiler gösterebilir. Bu tepkiler şu şekilde özetlenebilir:

Utanma²⁴⁸: Mağdurların çoğu cinsel istismara, hatta istemedikleri cinsel ilişki biçimlerine maruz kaldıklarından, insanlık dışı bu davranışları anlatırken utanabilmekte ve mağduriyetlerini anlatmada güçlük yaşamaktadır.

Kendini suçlama: Mağdurların çoğu yaşadıkları olaylardan sonra kendilerini suçlamakta, “keşke dikkatli olsaydım, neden inandım, keşke gelmeseydim” gibi söylemlerde bulunmaktadır.

Tehdit: İnsan tacirleri mağdurların kaynak ülkede içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durumları çok iyi bilmekte bu sebeple mağdurları aileleri hakkında tehdit edebilmektedir.

Tacirlerin istediklerini yapmamaları ve mağdurların tacirlerden şikayetçi olmaları durumunda

²⁴⁵ Güngör ve Çavuşoğlu, 2015: 213.

²⁴⁶ IOM, 2008: 40-50.

²⁴⁷ Yönetmeliğin 3. maddesine göre uzman personel; il göç uzmanı, il göç uzman yardımcısı, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog gibi alanda çalışan personeli ifade etmektedir.

²⁴⁸ “Memlekete varsam utaniyorum. Annemle konuştum, “gel kızım gel” dedi. Utaniyorum. Çocuk bakıp para kazanıp memleketimde ev alacaktım. Bizim memlekette Türkiye’deydim dersiniz biliyorlar. Müşterilere sabahlık gidiyordun demi, çocuk bakmıyordun diyorlar”. (24 yaş- Orta Asya ülkesi) İKGV, 2012: 22.

mağdur kendisinin veya aile bireylerinin can güvenliğinden endişe ettiği için gerçekleri anlatmakta çekimser kalabilir.

Kolluk kuvvetlerinden korkma: Mağdurlar yasadışı yollarla ülkeye girmiş, izinsiz çalışmış, vize süresi geçmiş veya fuhuş yapmak, uyuşturucu kullanmak gibi kanuna aykırı faaliyetlerde bulunmuş ve tacirleri tarafından sınır dışı edilmeye tehdit edilmiş olabileceği için yaşadıklarını anlatmaktan korkabilirler²⁴⁹.

Güvensizlik: Mağdur ülkesinden getirilinceye kadar pek çok kez kandırılmış ve sömürüye maruz kalmış olabilir; bu nedenle başlangıçta mağdurun görüşmeyi yapacak kişiye ve diğerlerine güvenerek yaşadıklarını anlatması güç olacaktır²⁵⁰.

Öfke: Mağdur yaşadığı travmatik deneyimlerden dolayı öfkesini biriktirmiş olabilir. Öfkesini tacirine yansıtamadığı için görüşme sırasında kendini dinleyen birini gördüğü sırada öfkesini boşaltabilir²⁵¹.

Travmatik olayları tekrar tekrar anlatmak zorunda kalmak: İnsan ticareti mağduru mağdur olup olmadığının anlaşılması için mülakat aşamasına gelinceye kadar mağduriyet sürecini birçok kişiye (kolluk kuvveti) anlatmış olur. Bu durum mağdurun travmasını derinleştirebilir ve yaşadıklarını anlatırken isteksiz olmasına yol açabilir.

Gelecek kaygısı: Mağdurların çoğu iyi bir gelecek arayışı içindeyken tacirlerle karşılaşmaktadır. Geleceğe yönelik bütün planları değiştiği için mağdurların gelecek kaygısı mülakat sürecini etkileyebilir²⁵².

Öğrenilmiş çaresizlik: Mağdurların birçoğu tacirlerinden kurtulmak için çaba göstermekte, ancak her defasında şiddet görerek engellenmektedir. Çaresizliğin devam edeceği algısıyla mülakat sürecine de umutsuz yaklaşabilirler.

Tacirine bağlanma: İnsan tacirleri, mağdurların kendilerine problem çıkarmaması için sıklıkla onlardan biriyle duygusal bağ kurmaya çalışır. Bazen de mağdurlar kendilerine kötü davranan tacirlerle duygusal bağ kurabilir. Bu durum mağdurların tacirlerle ilgili doğru bilgiler vermemesine sebep olabilir.

²⁴⁹ “Kaçıp nereye gideriz? Bizim pasaportumuz tacirde. Biz kendimiz bilet alıp memlekete dönsek bende çıkış vizesi yok. Memlekette problem olurdu. Ben sınır dışı edilmekten korktum. Yoksa polise giderdim. Sınır dışı edilip gitsek memlekette de bizi polis cezaevine koyardı. Borcu bitirsek, bilet parası kadar çalışıp biletimizi alıp eve dönecektik.” (23 Yaş- Orta Asya Ülkesi). İKGV, 2012: 21.

²⁵⁰ “Havaalanından karşıladıktan sonra beni bir eve getirdiler. Evde başka kadınlar vardı. Korktum, pasaportumu alıp bu evdeki bir adama verdiler. Pasaportumu alan kişinin para aldığını gördüm. Bu eve erkekler gelmeye başladı. Ne olduğunu anladım.”(26 Yaş-Orta Asya Ülkesi). İKGV, 2012: 17.

²⁵¹ “Fahişelik yapacaksın dediler. Hayır dedim. Sana bilet aldık, masraf ettik ne dersek yapacaksın dediler. Hayır olmaz beni zorlayamazsınız dedim. Evde yemedim, içmedim, ağladım. Kadın seni öldürürüm dedi, bende ölüme razıyım dedim.” (21 yaş-Afrika Ülkesi). İKGV, 2012: 19.

²⁵² “Bir köyde yaşıyoruz. 3 abim, onların eşleri, çocukları, kız kardeşim hepimiz bir evde yaşıyoruz. Çocuğumuz olmuyordu. Kocam beni boşadı ve kimse seninle evlenmez dedi. Geçim lazım. Köyde iş yok. Bir akrabam Türkiye’ de çocuk bakıcılığı işi bulan bir arkadaşı olduğunu söyledi.”(26 yaş- Orta Asya Ülkesi).İ KGV, 2012: 14.

Bütün bu durumlar mağdur tespit mülakatlarında ihtiyaç duyulan bilgiye erişim, mağduru doğru bir şekilde anlama ve yönlendirme, risk değerlendirmesi yapılabilmesi açısından önemlidir.²⁵³

2.2.3.2. Mağdur Kadınlara Sağlanan İmkânlar

2.2.3.2.1. İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni

Türkiye'ye geçerli pasaport yada pasaport yerine geçen belge ile giriş yapan yabancılar, ülkelere göre farklılık gösteren “vize” veya “vize muafiyetleri” süreleri boyunca ülkemizde yasal olarak kalabilir. Ancak tanımlanmış “vize” veya “vize muafiyetleri” sürelerinden veya doksan günden fazla Türkiye’de kalmak isteyen yabancıların “ikamet izni” almaları gerekmektedir. YUKK’nin 30. maddesinde kısa dönem, aile, öğrenci, uzun dönem, insani ve insan ticareti mağduru ikamet izni olmak üzere altı çeşit ikamet izni düzenlenmiştir. Bahsedilen bu ikamet türlerinin her biri için YUKK’de belirtilen evrakların hazırlanması gerekmektedir. Çalışmanın bu kısmında konumuz itibarıyla önem arz eden insan ticareti mağduru ikamet izni ele alınacaktır.

YUKK’nin 48. maddesinde “insan ticareti mağduru ikamet izni” düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

“insan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılar, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir. Bu ikamet izinlerinde diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz”.

Buna göre insan ticareti mağduru olan veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancıya yaşadıklarının etkisinden kurtulması ve yetkililerle iş birliği yapması için belirli süreli ikamet izni verilir²⁵⁴. YUKK’nin 49. maddesinde ise “insan ticareti mağduru ikamet izninin uzatılması ve iptali” düzenlenmiştir. Buna göre;

“iyileşme ve düşünme süresi tanımak amacıyla verilen ikamet izni, mağdurun güvenliği, sağlığı veya özel durumu nedeniyle en fazla altışar aylık sürelerle uzatılır ve bu süreler toplamda üç yılı geçemez. İnsan ticareti mağduru olduğu yada olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan yabancıların kendi girişimleriyle suçun failleriyle yeniden bağ kurduklarının belirlendiği durumlarda”

²⁵³ Çabuk ve Çavuşoğlu, 2015: 214-216.

²⁵⁴ Arslan, 2016: 118. İnsan ticareti mağduru ikamet izni için bkz. Doğan, 2016: 85; Çiçekli, 2016: 105; Ekşi, 2016: 99-100; Çelikel ve Gelgel, 2017: 115; Esen, 2019: 89.

verilen ikamet izni iptal edilir. YUKK'e ek olarak Yönetmelik'in 20. ve 21. maddelerinde insan ticareti mağduru ikamet izni hakkında esaslara yer verilmiştir. Bu hükümler YUKK'nin 48. maddesi ile paralellik göstermektedir. Buna göre;

“mağdur olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan yabancılara yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle işbirliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla Valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni düzenlenir ve bu sürede mağdur Türkiye’de kalmak isterse sığınma evine sevki sağlanır. Bu ikamet izni türünün verilisinde diğer ikamet izni türlerinde yer alan Kanundaki şartlar aranmamaktadır”.

Mağdur hakkında ikamet izni düzenlenmesine karar verildikten sonra GİGM veri tabanına mağdurun kişisel bilgilerinin gizlilik ilkesi esas alınarak müdürlük personeli tarafından veri girişi sağlanır. Yabancı uyruklu mağdur ve çocuğuna, Harçlar Kanunu’nun²⁵⁵ 88. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendine göre; ikamet izni harçsız olarak verilmektedir. Mağdurun daha önceki dönemlerde vize ve ikamet süresi ihlalden kaynaklanan cezalarının bulunması, ikamet izni düzenlemesine engel teşkil etmez.

Yönetmelik’in 21. maddesinde ise insan ticareti ikamet izninin uzatılması ve iptal edilmesine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Mağdurun barındırıldığı ilde bulunan Göç İdaresi Müdürlüğünde görevli uzman personel tarafından, iyileşme ve düşünme süresi tanımak amacıyla verilen ikamet izninin uzatılması için bir değerlendirme raporu hazırlanır. Hazırlanan bu rapora istinaden İl Göç İdaresi Müdürlüğü personeli tarafından uzatılması kararlaştırılan ikamet izni, en fazla altışar aylık süreyle toplamda üç yılı geçmeyecek şekilde uzatılabilir. Sunulan destek hizmeti programı süresinde mağdur gönüllü ve güvenli geri dönüş programını talep ederse ikamet izni, mağdurun dönüş işlemi gerçekleştirildikten sonra iptal edilir. Eğer mağdur olan veya olabileceği yönünde şüphe bulunan yabancılardan kendi girişimleriyle suçun failleriyle iletişime geçtiği anlaşılırsa; verilen ikamet izni iptal edilir. Ancak iletişime geçme durumu mağdura cebir, şiddet, tehdit sonucu veya psikolojik şiddet uygulanarak sağlandıysa, müdürlük ve sığınma evi personeli tarafından inceleme yapılır ve ikamet izni iptal edilmez. İnsan ticareti mağduru ikamet izninin uzatılması veya iptali mağdurun ikametinin bulunduğu ildeki valilik makamının onayına tabidir. İnsan Ticareti Mağduru Tanımlanma Belgesi onaylanmayan, ikamet izni uzatılmayan veya iptal edilen, destek hizmetlerinden yararlanmayı tercih etmeyen ya da destek programı sonlandırılan yabancı hakkında, yabancılara ilişkin genel hükümler uygulanır. Ayrıca kişinin kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturması halinde ikamet izni düzenlenmez ve düzenlenen ikamet izni ise iptal edilir. Yönetmelik’in 21. maddesine göre; mağdurun ikamet izninin

²⁵⁵ RG: 17.07.1964- 11756.

uzatılmasını talep etmesi ve sığınmaevi dışında bir adreste kalmak istemesi hâlinde, kolluk tarafından, belirtilen adres ve varsa o adreste ikamet eden kişilerle ilgili olarak tahkikat yapılır ve bu tahkikat on gün içerisinde sonuçlandırılır.

İnsan ticareti mağdurunun ikamet izninin uzatılıp uzatılmayacağına karar verilen değerlendirme raporu; gizlilik esası göz önünde bulundurularak mağdura sorulan sorular çerçevesinde doldurulmaktadır. Mağdurun ad-soyad, doğum tarihi, doğum yeri, pasaport numarası, Türkiye'ye giriş tarihi bilgisi, aile bilgileri, medeni durumu, ülkesindeki ve Türkiye'de iletişim bilgileri ile sığınmaevi görevlilerinin görüşü alınarak doldurulmaktadır.

2.2.3.2.2. Sığınmaevi Süreci

İnsan ticareti mağdurlarına sunulacak yardımlar ve hizmetler mağdurun tamamen kendi rızasına dayanmaktadır. Mağdurun kurum ve kuruluşlarla karşılaştığı ilk andan topluma yeniden kazandırılmasına kadar geçen süreçte; karşılaşacağı her türlü faaliyet, prosedür ve uygulamalara ilişkin mağdur anlayacağı dilde bilgilendirilmeli ve rızası alınmalıdır²⁵⁶.

Türkiye'de GİGM tarafından doğrudan işletilen bir adet sığınmaevi ve GİGM ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan protokol kapsamında bir adet sığınmaevi olmak üzere toplam iki sığınmaevi bulunmakta ve mağdur tespiti yapılan kişiler bu sığınmaevlerine yerleştirilmektedir. Önceki yıllarda Ankara, İstanbul ve Antalya'da olmak üzere STK'lerine bağlı toplamda üç adet sığınmaevi bulunmaktayken şu an işletilmediği için mağdurlar buralara sevk edilmemektedir²⁵⁷.

Yönetmelik'in 28. maddesinde imkânlar çerçevesinde sığınmaevinde kalan mağdurlara sunulacak "destek programı"nın ilkeleri belirtilmiştir. Bu maddeye göre mağdurlara; sağlık hizmetlerine erişim, psiko-sosyal destek, sosyal hizmet ve yardımlara erişim, yasal haklara dair danışmanlık ve adlî yardım, eğitim ve öğretim hizmetlerine erişim, meslekî eğitim ve işgücü piyasasına erişim desteği, STK'ler ile uluslararası ve hükümetler arası kuruluşlar tarafından sunulacak danışmanlık hizmetlerine erişim, tercümanlık hizmeti, geçici maddî destek, izni dâhilinde vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsolosluluğuna bilgi verilmesi ve yetkililerle görüşmesinin sağlanması, kimlik tespiti veya seyahat belgesi temini ve GİGM tarafından uygun görülen diğer hizmetler sağlanır. Mağdurlar sığınmaevlerinin sağladığı bu imkanlardan ücretsiz olarak yararlanabilmektedir.

Mağdur sığınmaevine geldiği zaman; ihtiyacı olduğu ve talep ettiği takdirde ilk olarak sağlık ve adlî yardım hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmaktadır. Mağdurun bulunduğu ilde bulunan Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla temel ihtiyaçlarının

²⁵⁶ IOM, 2008: 66.

²⁵⁷ Coşkun, 2018: 60.

karşılayacağı maddî destek de sağlanmaktadır. Ek olarak mağdur sığınmaevinde kaldığı süre boyunca mağdura psiko-sosyal destek sağlanmakta ve mağdur ücretsiz kurslara (halk eğitim, meslek edindirme gibi.) katılabilmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde mağdurlar sığınmaevlerinde ülkelerine dönünceye kadar rehabilitasyon sürecine alınmakta ve yaşadıkları travmatik olayların etkisinin hafifletilmesi ve mağdurların bundan sonraki yaşamlarına uyum sürecini kolaylaştırmak amaçlanmaktadır.

Ayrıca, Yönetmelik'in 28. maddesinde belirtilen “mağdur destek programı” veya 30. maddesinde belirtilen “gönüllü ve güvenli geri dönüş programı” sunulmaktadır. Çalışmanın bu kısmında bu destek programlarına kısaca yer vermekte yarar görmekteyiz.

2.2.3.2.3. Mağdur Destek Programı

Yönetmelik'in 3. maddesinde yer aldığı şekliyle mağdur destek programı; insan ticareti mağduruna düşünme süresince mağdurun güvenliği, sağlığı ve özel durumu gözetilerek, mağdur bilgilendirilerek ve mağdurun rızası alınarak mağdura; barınma, sağlık hizmetleri, eğitim-öğretim, psiko-sosyal destek, hukukî ve sosyal hizmetler ile iş imkânları, maddî manevî destek ve tercümanlık hizmeti sağlanması ve buna benzer hizmetleri içeren programdır. Mağdurun sağlığı, güvenliği ve özel durumu düşünülerek; düşünme süresinde, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında kendisine “mağdur destek programı” sunulur. Mağdur destek programını kabul etmesi halinde uygun sığınmaevine yerleştirilir; sığınmaevinde uyması gereken yaşam kuralları ve güvenlik kuralları anlayacağı dilde anlatılır ve sığınmaevi süreci başlamış olur.

Yönetmelik'in IV. bölümünde mağdurların korunması, barındırılması ve destek hizmetlerine ilişkin esaslara yer verilmiştir. Mağdur veya mağdur şüphesi bulunan kişiler GİGM'ye ait sığınmaevine, mümkün olmaması halinde ise kamu kurum ve kuruluşlarına, mahalli idarelere, STK'lere ait sığınma evlerine veya benzeri hizmet kuruluşlarından birine yerleştirilmektedir.

Mağdur destek programı sona erince veya destek programı uygulandığı sırada mağdur; destek programından yararlanmak istemediğini beyan ederse GİGM koordinasyonu altında ilgili İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından gönüllü ve güvenli geri dönüş programı başlatılır.

2.2.3.2.4. Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı

Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı; mağdurun destek programından yararlanmak istemediği veya destek programı uygulandığı sırada veya program bitiminde mağdurun talep etmesi halinde GİGM koordinasyonunda İl Müdürlüklerince gerçekleştirilir. Bu program ile mağdurun kendi ülkesine veya üçüncü bir ülkeye çıkmak istemesi halinde

gerekli koruma önleleriyle kişinin hayati veya vücut bütünlüğünü bakımından bir tehlikenin olması durumunda kolluk refakati ile ülkeden çıkışları sağlanmaktadır. Mağdurların ülkemizden çıkış ve belge kontrol işlemleri, söz konusu mağdurlar pasaport noktasına götürülmeden belgeler üzerinden tamamlanmakta böylelikle mağdurlar direk uçağın veya diğer ulaşım aracının kapısına götürülmektedir. İnsan ticareti mağduru olduğu tespit edilen yabancılar hakkında herhangi bir sınır dışı işlemi uygulanmamakta, yabancıların vize/ikamet ihlalinin kaynaklanan cezası varsa bu cezalar yok sayılmaktadır.

Hâlihazırda kullanılan uygulamada, IOM temsilcileri bu noktada devreye girmekte ve mağdurları ülkelere veya üçüncü bir ülkeye çıkış yapabilmeleri için bilet harcamalarını karşılamakta, aynı zamanda mağdura varış ülkesine gittiğinde kullanılmak üzere “cep harçlığı” niteliğinde maddî destek sağlamaktadır. Ayrıca mağdurların gittikleri ülkedeki IOM temsilciliğinden istediği takdirde destek almalarını da sağlamaktadırlar.

2.2.4. İnsan Ticaretinin Mağdurlar Üzerindeki Etkileri

İnsan ticareti suçu, kişinin temel hak ve özgürlüklerini hiçe saydığı için kişi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar psikolojik, fiziksel ve toplumsal olmak üzere üç kategoride incelemek mümkündür. Psikolojik sonuçları; mağdurlarda kendine güven kaybı, suçluluk, utanma gibi duygu durumlarının görülmesidir. Mağdurlar genellikle güvindikleri kişiler tarafından kandırıldıkları için kendilerini aldatılmış hisseder. Bunun sonucunda mağdurlarda; depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi rahatsızlıklar hatta bazı mağdurlarda madde veya alkol kullanımına başlama yada intihar girişimi görülebilir. Fiziksel sonuçlar; mağdurların korunmasız cinsel ilişkiye zorlanmalarından dolayı cinsel yolla bulaşan hastalıkları kapma, gebe kalma riski veya tacir tarafından fiziksel şiddete maruz kalmış olmalarıdır. Cinsel sömürü dışında, fabrikalarda veya tarım sektöründe ağır koşullarda çalıştırılan mağdurlarda beslenme bozukluğu, aşırı soğuk ya da aşırı sıcak koşullarda uzun saatler çalışmadan kaynaklı sağlık problemleri görülebilmekte hatta bazı durumlarda mağdurlar ölümle dahi karşı karşıya kalabilmektedir. Toplumsal sonuçlar; mağdurların insan ticareti suçundan kurtulmuş olmalarına rağmen, topluma hemen uyum sağlayamamalarıdır. Özellikle fuhuş sektöründe çalıştırılan kadınlar, ülkeleri ve aileleri tarafından damgalanma, dışlanma ve şiddete uğrama tehlikesiyle baş etmek durumundadır. Sosyal desteğin yetersiz olduğu hallerde mağdurların yeniden insan ticaretine konu olma riski oldukça yüksektir²⁵⁸.

İnsan ticaretinin mağdurlar üzerindeki etkilerine bazı örnekler verilebilir. Şöyle ki, mağdur kadınlarla yapılan görüşmelerde bazılarının uyuşturucu madde vererek cinsel ilişkiye

²⁵⁸ İKGV, 2017: 41-42.

zorlandıkları böylece maddenin etkisiyle mağdurun müşteriye problem çıkarmasının engellendiği; bazı durumlarda tacirlerin vücutları parçalanmış kadın fotoğrafları göstererek mağdurları tehdit ettikleri; mağdurlar hasta olduklarında doktora götürülmedikleri; müşterilerin zayıf kadın tercihinden kaynaklı bazı durumlarda kadınların aç bırakıldıkları ve kilo vermeye zorlandıkları; mağdurlara yapılan bütün harcamaların tacirler tarafından borç olarak kabul edildiği; mağdurların korunmasız olarak, menstürasyon dönemlerinde dahi cinsel ilişkiye zorlandığı ve bunun gibi mağduru korkutan; fiziksel, psikolojik ve duygusal olarak mağduru zedeleyen yöntemleri saymak mümkündür²⁵⁹.

2.2.5. Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER 157)

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kurulan devletler için Türkiye; daha iyi bir yaşam ve iş imkânları nedeniyle hedef ülke konumuna gelmiştir. Bu çaresizlik ortamı içerisindeki insanların çoğu insan tacirlerinin hedefi haline gelmiş ve Türkiye insan ticareti suçuyla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple, 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı başkanlığında UGG kurulmuş ardından 2003 yılında İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı yürürlüğe konmuştur. Bu eylem planı çerçevesinde insan ticareti mağdurları için 157 Acil Yardım Hattı kurulması öngörülmüştür²⁶⁰.

157 Acil Yardım Hattı, 23 Mayıs 2005 tarihinde Türk hükümeti ve IOM ile işbirliği çerçevesinde, “Türkiye’deki İnsan Ticareti Mağdurlarına Yardım” başlıklı proje kapsamında erişime açılmıştır. 157 Acil Yardım Hattı kurulduğu zaman birçok gazete ve televizyon haberlerinde duyurulmaya başlanmıştır. Örneğin: 2005-2006 yıllarında insan ticaretinin risk faktörlerini belirten 30 saniyelik tanıtım filmleri Ukrayna, Rusya ve Moldova ülkelerinin televizyon kanallarında gösterilmiştir. 500.000 pasaport eki yurt dışındaki Türk Elçiliklerine ve sınır kapılarına; 1700 poster Türkiye sınır kapıları ve giriş noktalarına, turizmin yoğun olduğu merkezlere ve yurt dışındaki Türk elçiliklerine, Türk STK’lerine ve Barolar Birliği’ne gönderilmiştir. Türkiye’deki bazı havaalanlarına reklam panoları ve standlar kurulmuştur²⁶¹.

Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan bu acil yardım hattının 30 Aralık 2014 tarihinde GİGM’ ye devri sağlanmıştır.

20 Ağustos 2015 tarihi itibarıyla ise hattın faaliyet alanı genişletilerek “Yabancı İletişim Merkezi (YİMER)” adıyla çalışmaya başlamıştır. 157 Yabancılar İletişim Merkezi;

- 1- Yabancıların Türkiye’ye giriş, Türkiye’de kalış ve Türkiye’den çıkışları ile ilgili soru ve sorunlar,

²⁵⁹ Çabuk ve Çavuşoğlu, 2015: 209-210.

²⁶⁰ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-tr.mfa (erişim tarihi: 12.03.2019)

²⁶¹ Semyatova, 2014: 175.

- 2- İnsan ticareti mağduru ihbar ve acil yardım çağrıları,
- 3- Uluslararası Koruma ve Geçici Korumaya İlişkin iş ve işlemler,
- 4- Farklı statülerde Türkiye’de kalan yabancıların hak ve yükümlülükleri hakkında bilgi almak için yabancıların arayabileceği bir yardım hattı niteliğindedir.

YİMER; başlangıçta Türkçe, İngilizce, Rusça, Arapça olmak üzere dört farklı dilde hizmet vermekteyken, 1 Nisan 2016 tarihi itibarıyla Farsça ve Almanca dillerinin de eklenmesiyle toplam altı farklı dilde yurt içinden ve yurt dışından (+90 312 157 11 22) 7 gün 24 saat ücretsiz olarak hizmet vermektedir. 20 Ağustos 2015- 1 Mayıs 2018 tarihleri arasında YİMER’ye gelen 272 bildirimde 8 bin 743 hayat kurtarılmıştır. Ayrıca YİMER, 2017 yılında 64 ülkeden 1100 katılımcının yer aldığı Avrupa İletişim Merkezleri ve Müşteri Hizmetleri Ödülleri (ECCCSAs) Zirvesinde “Jüri Özel Ödülü” ve “En İyi Çok Dilde Hizmet Veren Çağrı Merkezi Ödülü”nü kazanmıştır²⁶².

2.3. İsveç Hukukunda İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar

2.3.1. Genel Olarak

AB’nin 1977 yılında “Lahey Bildirisi” olarak adlandırılan ortak bildiriye yayınlamasının ardından insan ticareti konusunda AB ülkeleri arasında “Ulusal Raportör” atayan ilk ülke İsveç olmuştur. Lahey Bildirisi’ne göre; tüm üye devletler kadın ticaretinin hacmi, önlenmesi ve kadın ticaretiyle mücadeleyle ilgili hükümetlere rapor verecek olan ulusal raportör atamalıdır²⁶³.

İsveç hükümeti 1999 yılında cinsel hizmet satın almayı yasaklayan bir yasa çıkarmıştır. O tarihten itibaren fuhuş ve cinsel amaçlı insan ticaretine karşı seks satın alanlara odaklanmak ve cinsel hizmetlere olan talebi etkisiz kılmak insan ticaretiyle mücadele konusunda İsveç hükümeti’nin öncelikli amacı olmuştur. Cinsel hizmet satın almayı yasaklayan bu yasanın dayandığı nokta; hiç kimsenin diğer bir kimseden seks satın alma hakkının bulunmaması ve kadın, erkek, çocuk vb. cinsiyet ayırt etmeksizin hiç kimsenin satılık olmadığına dair inançtır²⁶⁴.

İsveç Ceza Kanununun 6. bölümünde “Cinsel Suçlar” başlığı altında 11. maddede cinsel hizmet satın alınması suçu yer almaktadır. İsveç’te cinsel sömürü amaçlı insan ticareti 2002 yılında yeni bir suç olarak kabul edilmiş ve 2004 yılında genişletilerek cinsel amacın dışında organların alınması, zorla çalıştırma ve sınır aşımı olmayan insan ticareti de bu kapsama alınmıştır. Bu düzenlemeyle insan ticareti suçu İsveç Ceza Kanununun IV.

²⁶² <http://yimer.gov.tr/> (erişim tarihi: 29.04.2018)

²⁶³ <http://www.abbilgi.eu/tr> (erişim tarihi: 29.04.2018).

²⁶⁴ Claude, 2010: 6.

bölümünde “Özgürlük ve Barışa Karşı Suçlar” başlığı altında 1a maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre insan ticareti “kişiye karşı altıncı bölümdeki yazılı maddelerde yazılı suçlardan birinin işlenmesi, kişiyi diğer bir şekilde cinsel istismara uğratmak, askerlik hizmeti yaptırmak, zorla çalıştırmak veya başka bir zorlu duruma sokarak istismar etmek, organların alınması, kişi için sıkıntılı olabilecek başka bir durumu içererek istismar etmek, zor kullanarak, kişinin çaresizliğinden yararlanılarak, aldatarak veya hukuka aykırı yollarla kişinin tedarik edilmesi, bir yerden başka bir yere taşınması, barındırılması, teslim alınması veya buna benzer uygulamalarla kişinin hakimiyet altına alınması” olarak tanımlanmıştır. İnsan ticareti suçundan İsveç Kanunlarına göre; tacirlere en az iki ve en çok on yıl hapis cezası verilebilmektedir. Bir kişi üzerindeki hakimiyeti yukarıdaki tanımda belirtilen araçlarla başkasına devreden veya başkasından alan kişinin de aynı cezaya çarptırılacağı ve insan ticaretinin 18 yaşını doldurmamış olan kişiye veya kişilere karşı işlenmiş olması durumunda ise yine yukarıda tanımda belirtilen araç fiillere başvurulmasının aranmayacağı Kanunda düzenlenmiştir²⁶⁵.

2008 yılında yapılan “Kuzey Ülkelerinde Fuhuş” araştırmasına göre İsveç’te cinsel hizmet satın almayı yasaklayan kanunun yürürlüğe girmesinden on yıl sonra cinsel hizmet satın alanların sayısında azalma olduğu tespit edilmiştir²⁶⁶.

ABD Dışişleri Bakanlığı 2017 İnsan Ticareti Raporu’na göre; İsveç hükümeti insan ticaretini ortadan kaldırmak için asgari standartların tümünü sağlamaktadır. Mağdurları desteklemek ve yönlendirmek için bir ulusal mekanizmanın uygulanmasını sağlayan İsveç hükümeti bu anlamda ciddi ve sürekli bir çaba göstermiştir²⁶⁷.

İsveç, insan ticareti için hem hedef ülke hem de transit ülke konumunda bulunmaktadır. İsveç’te cinsel hizmet amacıyla kullanılan kadın ve kız çocuklar genellikle Doğu Avrupa ülkelerinden, çoğunlukla otomobil veya gemi aracılığıyla Estonya, Almanya, Finlandiya, Danimarka ve Polonya’dan getirilmektedir. Mağdurların İsveç’e geliş amaçlarına bakıldığında Türkiye’ye gelen mağdurlarla benzer özellikler taşıdıkları görülmektedir. İşsizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, düşük eğitim düzeyi, yoksulluk, şiddet, cinsel taciz veya tecavüz, sosyal olarak dışlanma gibi nedenler mağdurların para kazanma veya daha iyi bir yaşam isteği ile İsveç’e gelerek tacirlerin sömürüsüne maruz kalma riskini artırmaktadır²⁶⁸.

²⁶⁵ K. Yücekul, 2011: 233-239.

²⁶⁶ Claude, 2010: 11.

²⁶⁷ <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2017/271291.htm> (erişim tarihi: 29.04.2018).

²⁶⁸ Claude, 2010: 10.

İsveç hükümeti seks satın alımını takip gerektiren bir süreç olarak ele aldığı için Stockholm polisi Stockholm'ün merkezinde sürekli olarak sokakta fuhuş yapan kadınları izlemektedir. Bir kadının sürücü tarafından arabaya alındığını gören polis, arabayı takip etmekte ve cinsel ilişki başlayınca kişileri durdurmaktadır. Buradaki önemli nokta, Stockholm polisinin çalıştığı her vardiyada seks satın almayı yasaklayan düzenlemeye ilişkin suç bildiriminde bulunmasıdır. Bu hizmeti satın alan erkekler yakalandıkları zaman ailelerini ve işlerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarından dolayı aslında risk almış olmaktadır. İsveç hükümeti bu durumun önüne geçmek için cinsel hizmet satın alan erkeklerin psiko-sosyal alanda destek alabilecekleri sosyal hizmetlerle temasa geçmelerini sağlamaktadır²⁶⁹.

2.3.2. İsveç Ulusal Eylem Planı

İsveç hükümeti “Ulusal Eylem Planı” ile fuhuş ve insan ticaretine karşı güçlü mücadeleyi hedeflemektedir. Bu planda fuhuş ve insan ticareti mağdurlarının geldikleri kaynak ülkeye güvenli şekilde geri gönderilmesine ve destek almasına ilişkin çeşitli önlemlere yer verilmektedir. İsveç hükümeti eylem planında Stockholm il yönetimine çeşitli görevler yüklemiştir. Ulusal eşgüdüm bunlardan sadece biridir; buna göre kamu görevlileri arasında ve kamu görevlileriyle STK'ler arasındaki işbirliğini geliştirmek amaçlanmıştır. Bu ulusal eşgüdüm çerçevesinde İsveç Emniyet Genel Müdürlüğü, kolluk yetkilileri, Göçmen Dairesi, belediyelerin sosyal hizmet daireleri ve savcılıklardan oluşan bir Ulusal Yöntem Destek Grubu kurulmuştur. Bu destek grubu; insan ticareti mağdurlarına ulaşmak ve İsveç'te bulunan Kadını Koruma Hattı'nı geliştirmek için fuhuş konusunda bilgilendirici ve eğitici kitapçık hazırlamakta ve suça maruz kalan kişinin bu hatta nasıl ulaşacağı yönünde çalışmalar yapmaktadır. Buna kadınlar için umumî tuvaletlerin iç kısımlarına farklı dillerde yazılmış etiketler yapıştırmak örnek gösterilebilir.

2.3.3. İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Süreci

ABD Dışişleri Bakanlığı 2017 raporuna göre; İsveç cinsel sömürüye maruz kalan kadınlar ve çocuklar için hedef ülke olmanın yanında az da olsa aynı zamanda kaynak ve geçiş ülkesi konumundadır. İsveç'te en yaygın insan ticareti şekli cinsel sömürü amaçlı ticaret olmasına rağmen işgücü sömürüsü vakalarında da artış görülmektedir. Cinsel sömürü

²⁶⁹Claude, 2010: 14.

mağdurları ağırlıklı olarak Doğu Avrupa, Batı Afrika, Asya ve az sayıda Batı Avrupa'dan gelmektedir²⁷⁰.

İsveç polisi ve sosyal hizmet uzmanları sokakta çalışan kadınlarla işbirliği içerisinde. İsveç'in üç büyük kentinde Stockholm, Malmö ve Göteborg'de insan ticaretiyle mücadele birimleri bulunmaktadır. Bu birimler ülkenin bütün belediye yönetimlerinde bulunan Sosyal Hizmet dairelerinde yer alır ve fuhuşu bırakmak isteyen kişilere destek olmak için uzmanlaşmıştır. İsveç'te insan ticaretiyle mücadelede “alan çalışması” sistemi bulunmakta; bu sisteme göre, sosyal hizmet uzmanları vardiyalı olarak çalışarak kadınların fuhuşu bırakmalarına yardımcı olmaktadır. Bu sistemle, sokakta çalışan kadın ve erkeklere danışmanlık hizmeti verilmekte ayrıca iş bulma ve hukukî danışmanlık konusunda mağdurlara yönlendirme yapılmaktadır²⁷¹.

2.3.4. Sığınmaevleri

ABD 2017 İnsan Ticareti Raporuna göre; İsveç'te sadece insan ticareti mağdurlarına ayrılmış bir sığınmaevi olmamasına karşın toplamda yaklaşık 40 adet STK'ler tarafından işletilen sığınmaevi ağı mevcuttur. Bu sığınmaevlerinde mağdurlara göçmen sorunları, tıbbî bakım, İsveç dil eğitimi gibi eğitim ve istihdam desteği sunulmaktadır²⁷². Buradaki önemli husus ise; İsveç hükümeti tarafından mağdurla temas halinde olan personellere eğitimler verilmesidir.

İsveç'te Stockholm İl Yönetim Kurulu; insan ticareti mağdurlarını desteklemek, korumak ve mağdurların kaynak ülkelerine geri dönmelerini sağlamak amacıyla çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir. İnsan ticareti mağduru tespiti yapılan kişilere, Sosyal Hizmetlerden veya STK'lerden konuyla ilgili bilgi verecek ve mağdura çeşitli makamlarla ilişki kurmasında destek olacak “bağlantı elemanı” verilir. Bunun yanı sıra; İsveç'te Suç Mağdurlarını Destekleme Kurumu kurulmuş ve bu kurum polise, savcılığa, mahkemelere ve Göçmen Dairesine insan ticareti konusunda eğitimler vermekle görevlendirilmiştir. Bu eğitimlerin amacı; cinsel istismar amaçlı insan ticaretini etkileyen arka plandaki unsurları incelemek ve mağdurlara yönelik tutumları iyileştirmektir²⁷³.

1978 yılında İsveç'te ilk kadın sığınmaevleri Stockholm ve Göteborg'da kurulmuştur. Kadın sığınma evleri konusunda iki önemli ulusal örgüt bulunmaktadır:

²⁷⁰ <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2017/271291.htm> (erişim tarihi: 01.05.2018).

²⁷¹ Claude, 2010: 31-32.

²⁷² <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2017/271291.htm> (erişim tarihi: 29.04.2018).

²⁷³ Claude, 2010: 34-36.

1. Kadın ve Genç Kız Sığınma Evleri Örgütü (ROKS): 1984'den beri hizmet vermekte olan bu örgüt şiddete maruz kalmış kadın ve çocuklara sığınmaevi sağlamak ve yaklaşık 100 tane merkezi bünyesinde barındırmaktadır.
2. İsveç Kadın ve Genç Kız Sığınma Evleri Federasyonu (SKR): 1996'dan beri hizmet vermektedir ve 67 tane merkezi bünyesinde barındırmaktadır²⁷⁴.

İsveç'te mağdurların adli soruşturmalarda yetkililerle işbirliği yapabilmeleri amacıyla veya mağdurun İsveç'te yaşamayı istemesi halinde; insan ticareti mağdurlarına yönelik geçici ikamet izni verilmektedir. Bu ikamet izninden faydalanan mağdurlara; eğitim, iş piyasası ve sosyal yardımlara erişim fırsatları verilmekte; mağdurlara İsveç vatandaşlarıyla eşit şekilde bu haklardan yararlanma hakkı tanınmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına yönelik geçici ikamet izni, en az altı aylık süreyle verilmekte ve soruşturmadan sorumlu organın talebi üzerine uzatılmaktadır. Ayrıca, mağdurlar Türkiye'de olduğu gibi ülkelerinde döndükleri zaman IOM temsilciliklerinden destek alabilmektedir. İsveç'te mağdurların tazminat hakkı da bulunmaktadır. GRETA 2014 yılı raporuna göre; İsveç'te hem ceza hem asliye mahkemelerinde insan ticareti mağdurlarına tazminat hakkı verilmektedir. Mağdurlar failin tanımlanmadığı veya failin tazminatı ödeyemeyeceği durumlarda "Suç Mağdurları Tazminat ve Destek Kurumu" yoluyla devlet tazminatına başvurabilmekte ve tazminat sayesinde tıbbî tedavi, danışmanlık vb. masraflarını karşılayabilmektedirler. Ek olarak bu sistem; mağdur ülkesine döndüğü durumda mağdurun yurtdışında tazminata erişmesine imkân sağlamaktadır²⁷⁵.

2.3.5. Yardım Hattı ve Kadını Koruma Hattı

İsveç Emniyet Genel Müdürlüğü 2009 yılında şüphe duyulan faaliyetlerin bildirilmesi için "114 14" numaralı telefon hattını kullanıma açmış; böylelikle insan ticareti şüphesi uyandıran herhangi bir durumda kişilerin ihbar edebilmeleri sağlanmıştır. Kadını Koruma Hattı; tehdit, şiddet ya da cinsel tacize maruz kalan kişilere hizmet veren, ücretsiz ve gece/gündüz açık olan İsveç ulusal destek telefonudur. Ayrıca, mağdurların yakınları da 020 50 50 50 telefon numarasından yardım talep edilebilir²⁷⁶.

²⁷⁴ Claude, 2010:

²⁷⁵ Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinin Uygulanmasına Yönelik İyi Uygulamalar İncelemesi, 2016: 20-22.

²⁷⁶ Claude, 2010: 16-38.

2.4. Alman Hukukunda İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar

2.4.1. Genel Olarak

Almanya, insan ticareti konusunda hedef ülke konumundadır. Almanya'daki danışma merkezleri de ağırlıklı olarak 1980'li yıllarda uzmanlaşmaya başlamışlardır. Özellikle o dönemde kadınların evlendirilme amaçlı Almanya'ya gönderilmeleri, Güneydoğu Asya'ya yapılan seks turizmi, göçmen kadınların düşük ücretlerle zorla çalıştırılmaları gibi konular sorun olarak görülmeye başlanmış ve çalışmalara hız verilmiştir²⁷⁷.

Alman Ceza Kanunun 180b maddesinde insan ticareti suçunun basit şekli, 181. maddesinde ise suçun nitelikli şekli düzenlenmişken yürürlükten kaldırılmıştır. 180b maddesinin 1. fıkrasında ; “bir kişi maddî çıkarlar için başka bir kişinin zor durumunu bilerek o kişiye fuhuş yaptırır veya yaptırmayı sürdürürse beş yıla kadar para cezasına veya hapis cezasına çarptırılacağı” belirtilmiştir. İkinci fıkra ise; “kişinin yabancı bir ülkede yaşamasından kaynaklı çaresizliğinden yararlanılması ve 21 yaşın altındaki kişilerin suça karıştırılması durumunda altı aydan on yıla kadar hapis cezası verileceği” belirtilmiştir. 181. maddede suçun başka bir kişiye “cebirle, hileyle, tehditle, kişilerin çaresizliğinden yararlanmak suretiyle” yaptırılması halinde bir yıldan on yıla kadar hapis cezasına çarptırılır şeklinde belirtilmiştir²⁷⁸. Yeni düzenlemeyle ise Alman Ceza Kanunun 18. Bölümünde “Kişisel Hürriyete Karşı İşlenen Suçlar” başlığının 232. maddesinde “cinsel sömürü amacıyla insan ticareti”, 233. maddesinde “işgücü sömürüsü amacıyla insan ticareti” ve 233a maddesinde “insan ticaretini teşvik” şeklinde suç düzenlenmiştir²⁷⁹. İnsan ticareti suçu işleyenlere altı ay ile on yıl arasında değişen hapis cezası verilmekle birlikte insan ticaretinin tüm biçimleri 2005 yılında Almanya'da yasaklanmıştır.

2.4.2. İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Süreci

Almanya'nın resmî bir insan ticareti mağduru tanımlama ya da sevk mekanizması bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla, mağdurların danışma merkezlerinden destek alabilmeleri için devlet tarafından insan ticareti mağduru olarak tanımlanmış olmaları gerekmemektedir²⁸⁰. Mağdurların sosyal yardım alma veya ikamet izni alma konularında mahkemelerce “insan ticareti mağduru” olarak tanımlanmaları yeterlidir. Almanya insan ticareti konusunda faaliyet gösteren kurumları organize eden ulusal yönetim mekanizmasına sahip değildir ve insan ticaretiyle mücadelede ulusal eylem planı da bulunmamaktadır²⁸¹.

²⁷⁷ Erdemir ve Çabuk, 2017: 21.

²⁷⁸ Yenidünya, 2007: 129-130.

²⁷⁹ KOK e.V. 2015, 29-30.

²⁸⁰ Follmar ve Rabe, 2009: 27.

²⁸¹ Erdemir ve Çabuk, 2017: 19.

Almanya’da hemen hemen tüm eyaletlerde kadınlarla ilgili çalışma yapan kuruluşlar bulunmakta ve insan ticareti mağdurlarıyla ilgili kurumların açılması ve maddî destek sağlanması eyaletlerin sorumluluğundadır. Her eyalette en az bir tane insan ticareti mağdurlarıyla çalışan, onlara danışmanlık hizmeti veren merkez bulunmaktadır.

Almanya federal bir ülke olduğu için insan ticaretiyle ilgili çalışmalar ulusal ve eyaletler düzeyinde yürütülmekte; Federal Aile İşleri, Yaşlı, Kadın ve Gençlik Bakanlığı bu hizmetlere öncülük etmektedir. İlk olarak 1997 yılında Federal Eyalet Çalışma Kurulu kurulmuş; 2012 yılında İnsan Ticareti Federal Eyalet Çalışma Kurulu olarak değiştirilmiştir. Yılda iki kez bir araya gelen Kurulun amacı; insan ticareti mağduru kadınlarla ilgili çalışmalar yapmaktır.²⁸² Federal Aile İşleri, Yaşlı, Kadın ve Gençlik Bakanlığı, Federal İçişleri Bakanlığı, Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, Federal Dışişleri Bakanlığı, Federal Adalet Bakanlığı, Federal Ekonomik İş Birliği ve Gelişme Bakanlığı bu kurulun bakanlık temsilcileri Federal Mülteciler Yüksek Komiserliği, Federal Adli Polis Departmanı göç, mülteci ve uyumdan sorumlu temsilcileri, bu eyaletlerin içişleri, adalet, sosyal işler ve eşitlik, bakanlıklarından birer üye, STK’lerden KOK (German NGO Network against Trafficking in Human Beings) ve SOLWODI (Solidarity with Woman in Distress), Federal Sivil Gelir Birliği ve Alman İnsan Hakları Kurulu bu üyelerini oluşturmaktadır.

GRETA’nın 2015 yılındaki AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinin Uygulanmasına İlişkin İyi Uygulamalar İnceleme Raporuna göre; Almanya’da, insan ticareti ile ilgili kanunların ve politikaların uygulanması, farklı federal yönetimlerin görev alanına dahıl edilmiş ve bu federal yönetimler arasındaki koordinasyonun kolaylaştırılması için, Aile Bakanlığı önderliğinde İnsan Ticareti Çalışma Grubu kurulmuştur. Federal yönetimlerin, STK’lerin temsilcileri ve akademisyenlerden oluşan çalışma grubunun görevi; faaliyetlerle ilgili bilgi alışverişi, insan ticareti ile ilgili problemler hakkında analiz yapmak ve ortak çözümler bulmaktır. Ayrıca, Aile Bakanlığı tarafından finanse edilen, KOK, insan ticaretiyle mücadele eden, insan ticaretini sonlandırmayı ve göçmen haklarını korumayı amaçlayan Alman STK ağıdır. Almanya’nın farklı bölgelerinde 37 üye kuruluşu bulunan KOK, sosyal hizmet uzmanları ve sosyal çalışmacılar tarafından 1987 yılında kurulmuş ve 1999 yılında kâr amacı gütmeyen çatı STK olarak tanımlanmıştır²⁸³.

²⁸² Erdemir ve Çabuk, 2017: 19.

²⁸³ Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinin Uygulanmasına İlişkin İyi Uygulamalar İncelemesi Raporu, 2015: 25.

2.4.3. Sığınmaevi Süreci

Almanya’da insan ticareti mağdurlarına destek veren, danışmanlık hizmeti sağlayan uzmanlaşmış merkezler STK’lardır. Danışma merkezlerinin bağlı olduğu çatı kuruluş ise KOK’tur. Bu merkezlerde mağdurlara; krize müdahale ve ilk görüşme, psiko-sosyal danışmanlık, yetkili makamlarla yapacağı görüşmeler sırasında destek, temel ihtiyaçlarını sağlayabilecek ücret veya tazminat talebinde bulunmasını desteklemek, konaklama, sağlık, eğitim, avukat desteği, iş bulma, ülkelerine güvenli dönüş, gideceği ülkelerde yardım verebilecek kurum ve kuruluşlarla ilgili yönlendirme gibi konularda destek sağlanmakta ve bu danışmanlık hizmetleri gönüllülük esasına dayalı olarak mağdurların ana dilinde gerçekleştirilmektedir²⁸⁴. Sözü edilen bu merkezler mağdurlar için çeşitli dillere çevrilmiş broşürler dağıtmakta, ayrıca okuma yazma bilmeyenler içinde resim ve simgeleri kullanarak broşürler hazırlamaktadır.

Almanya’da insan ticaretiyle çalışan danışma merkezleri arasında sağlam ve etkili bir işbirliği bulunmakta ve yaklaşık 50 danışma merkezi bu alanda hizmet vermektedir. Merkezlerin büyük bir bölümü cinsel sömürü veya zorla çalıştırılmaya maruz kalan mağdurlara öncelikle de kadın mağdurlara hizmet vermektedir²⁸⁵.

SOLWODI; cinsel sömürü amaçlı kullanılan insan ticareti mağdurları, şiddet mağdurları, hayat kadınları ve zorla evlendirilen mağdurlar ile çalışan; polis, aile üyeleri ve diğer danışma merkezleriyle işbirliği içerisinde olan bir danışma merkezidir. Mağdurlara temel ihtiyaç yardımı, hukukî yardım, sosyal yardımlara ulaşmada kolaylık, sığınmaevi ve barınma seçenekleri konusunda yardım, ülkelerine dönüş, dava süresinde destek ve ihtiyaç duyulan diğer hizmetler konusunda yardım sunmaktadırlar. Ek olarak mağdurlarla ilgili haftada bir kez sokak çalışması yaparak çalışanlara bilgilendirici materyaller, hijyenik ürünlerin ve kondomların bulunduğu çantalar dağıtılmaktadır. Ayrıca sokak çalışmasında yukarıda bahsedilen yardımların yanı sıra ücretsiz Almanca dersleri yardımı da yapılmaktadır. Doktorlarla da işbirliği içerisinde olan SOLWODI belgesiz ve sosyal güvencesi olmayanların tedavisini de sağlamaktadır²⁸⁶.

IN VIA Kadın ve Kızlar için Katolik Kuruluş; 1997 yılından beri hizmet vermekte, 2010 yılından itibaren ise insan ticareti mağduru olan kadınlar için danışma merkezi olarak ve sokak çalışmaları yaparak hizmet vermektedir. Kuruluş mağdurlara; uygun barınma yerinin belirlenmesi, psiko-sosyal destek, krize müdahale, tıbbî hizmetler, yasal ve sosyal haklar, dil

²⁸⁴ <http://www.kok-gegen-menschenhandel.de/en/member-organisations-counselling-centres/> (erişim tarihi: 29.04.2018).

²⁸⁵ Erdemir ve Çabuk, 2017: 2

²⁸⁶ Erdemir vd., 2017: 100.

eğitimi (Almanca dersi) ve ülkelerine dönüşü destekleme gibi hizmetler sunmaktadır. Kuruluş belirtilen bu hizmetleri sağlarken polis, savcı ve avukatlarla da işbirliği içerisinde çalışmaktadırlar²⁸⁷.

2.5. Hollanda Hukukunda İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar

2.5.1. Genel Olarak

Hollanda cinsel sömürüye maruz kalan erkek, kadın ve zorla çalıştırılmaya maruz kalan çocuklar için kaynak, hedef ve geçiş ülkesi konumundadır. İnsan ticareti mağdurlarının çoğunluğunu sahte romantik ilişkilerle kandırılarak cinsel sömürüye maruz bırakılan kadınlar oluşturmaktadır. Genel olarak mağdurlar Doğu Avrupa, Afrika ve Güney ve Doğu Asya'dan gelen erkekler ve kadınlar; işgücü sömürüsüne maruz kalan Roman çocuklardır²⁸⁸.

Hollanda'da insan ticareti 1911 yılından beri suç olarak sayılmış, 2002 yılında Hollanda Ceza Kanununda yapılan değişiklikle suçun tanımı insan ticaretinin tüm biçimlerini içerecek şekilde ele alınmıştır. Hollanda Ceza Kanununun 273f maddesinde insan ticareti suçu düzenlenmiştir. Bu maddeyle suçun ülke sınırları içerisinde veya sınırlar arasında işlenmesinin bir önemi olmamakta ve insan ticareti suçuna verilen cezalar on iki yıl ile on sekiz yıl arasında değişmektedir²⁸⁹.

Hollanda, insan ticareti mağdurlarının tanımlanması, insan ticareti suçunun önlenmesi ve mağdurları koruma konusunda dünyada yoğun çaba sarf eden iyi ülke örneklerinden birisidir. Bu alanda atılan en önemli adım; 2000 yılında Hollanda'da insan ticareti ve çocuklara yönelik cinsel şiddet konusunda “Ulusal Raportör” atanmasıdır. Bağımsız olarak çalışan raportörün asıl görevi, insan ticareti ve cinsel şiddetin niteliği ve kapsamı, uygulanan hükümet politikalarının suç konusundaki etkileri hakkında rapor hazırlamaktır. Ulusal raportör polis dosyalarına ve Savcılığın elinde bulundurduğu dosyalara erişim sağlamaktadır. Ayrıntılı insan ticareti verileri raportörün raporlarında yer almakta ve çevrimiçi olarak da bulunmaktadır²⁹⁰. Bir diğer önemli adım ise; 2008 yılında Hollanda'da “İnsan Ticareti Ulusal Görev Gücü”nün kurulmuş olmasıdır. İlgili bakanlıklar, belediyeler, ulusal raportör, polis ve insan ticareti alanında çalışan STK'lerin katılımıyla oluşturulan Ulusal Görev Gücü her yıl düzenli olarak toplanmakta ve suçla mücadele konusunda etkili işbirliği geliştirmektedir. Buna ek olarak Hollanda Adalet Bakanlığı insan ticareti alanındaki uygulamadan ve politikaların geliştirilmesinden sorumlu olan kurum olarak belirlenmiştir²⁹¹.

²⁸⁷ Erdemir vd., 2017: 122-124.

²⁸⁸ <https://www.refworld.org/docid/5b3e0abf4.html> (erişim tarihi: 23.06.2019).

²⁸⁹ Beycan, 2014: 49.

²⁹⁰ <https://www.dutchrapporteur.nl/about/index.aspx> (erişim tarihi: 23.06.2019).

²⁹¹ Beycan, 2014: 50.

2.5.2. İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Süreci

Hollanda, mağdur odaklı bir yaklaşımı ele almış ve insan ticareti ile mücadele politikalarında etkili olabilecek özgün bir politika geliştirmiştir. Muhtemel mağdur olduğu düşünülen kişiler CoMensha (İnsan Ticaretine Karşı Koordinasyon Merkezi)'ne yönlendirilmekte ve burada mağdurla ilk temas sağlanmaktadır. Mağdurun durumuna göre ise gerekli kurum ve kuruluşlara CoMensha'dan yönlendirme yapılmaktadır. Hollanda'da insan ticareti mağdurlarına üç ay iyileşme ve düşünme süresi tanınmaktadır. Kolluk kuvvetlerinin kişinin muhtemel insan ticareti mağduru olduğuna dair en ufak bir gösterge olduğunu düşünmesi durumunda söz konusu kolluk kuvvetleri kişiyi düşünme süresi ve yardım alma imkânı hakkında bilgilendirmek zorundadır. Düşünme süresi yetkili makamlarla işbirliği yapma şartına bağlı değildir. Mağdurun düşünme süresi ve yardımı kabul etmesi durumunda kolluk kuvvetleri düşünme süresinin verilmesinden sorumlu Göç ve Vatandaşlık Dairesini bilgilendirmektedir. Düşünme süresi boyunca, insan ticareti mağdurlarına yönelik ihtisaslaşmış sığınmaevlerinde mağdura barınma imkânı sağlanmaktadır²⁹². Ancak yetkili makamlarla yargı sürecinde işbirliği yapan mağdurlara bir yıllık ikamet izni verilmekte ve bu süre üç yıla kadar uzatılabilmektedir. İşbirliği yapmayı kabul etmeyen mağdurlar ise gönüllü olarak ülkesine gönderilmektedir²⁹³.

2.5.3. Sığınmaevi Süreci

Hollanda'da belediyeler insan ticareti alanında çok önemli rol oynamaktadır. Belediye personeli insan ticareti ile mücadele konusunda aktif ve etkili çalışabilmek amacıyla bu alanda çalışan polislerden eğitimler almaktadır. Belediyelerden seçilen bir irtibat personeli, mağdurlara destek olmak ve mağdurları idarî organlara yönlendirmekle görevlendirilir. Bu sayede mağdurların hızlı ve doğru bir şekilde hizmet alması sağlanmaktadır²⁹⁴. Belediyelerin yanı sıra STK'lerde aktif olarak insan ticareti ile mücadele alanında mağdurlara hizmet vermektedir. Tüm ilgili kolluk kuvvetlerinden ve STK'lerden gelen insan ticareti mağdurları hakkındaki bilgileri toplamakla ve muhtemel tüm insan ticareti mağduru kişileri Hollanda'da kaydetmekle yükümlü olan CoMensha adlı çatı STK'dir. CoMensha; bütçesi hükümet tarafından karşılanan, polis ve yetkili kurumlarla işbirliği halinde çalışan çatı kuruluştur. Çatı niteliğindeki bu ana STK, mağdurların tespitinden, mağdurlara tıbbî, psikolojik, adlî, malî yardım, eğitim desteği ve sığınmaevi sağlamaya kadar birçok hizmet sunmaktadır.

²⁹² trafficking@coe.int (erişim tarihi: 24.06.2019)

²⁹³ Demir, 2007: 68-69.

²⁹⁴ <https://hetccv.nl/onderwerpen/mensenhandel/documenten/basisniveau-bestuurlijke-aanpak-van-mensenhandel/> (erişim tarihi: 24.06.2019)

CoMensha'nın yardım masası mevcuttur ve insan ticareti konusunda potansiyel mağdurlara, sivil vatandaşlara ve profesyonellere hizmet vermektedir. Bu yardım masası aynı zamanda sığınmaevlerine, adli makamlara ve hükümete danışmanlık hizmeti sağlamaktadır²⁹⁵. CoMensha'nın amacı, insan ticareti konusunda farkındalık yaratmak ve insan ticareti konusunda eğitimler vermektir. Aynı zamanda CoMensha'ya gelen talepler ve kendi incelemeleri üzerine hükümete tavsiyelerde bulunarak insan ticareti alanındaki politikaların gelişimini destekler. Buna ek olarak; Amsterdam'da, belediyeler, emniyet birimlerindeki insan ticareti görevlileri ve insan ticareti mağdurlarına özel destek sağlayan STK'ler arasında insan ticaretiyle mücadele konusunda işbirliği gerçekleşmektedir. Bahsedilen kuruluşlarla birlikte, en başından itibaren mağdurların destek almasını sağlamak amacıyla "bakım zinciri" olarak adlandırılan zincir oluşturmuşlardır. Belediye düzeyindeki benzer işbirliği, Rotterdam'da ve diğer ana şehirlerde bulunmaktadır²⁹⁶.

2.6. ABD İnsan Ticareti Raporlarında Türkiye-İsveç-Almanya-Hollanda

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2017 yılında yayınladığı "İnsan Ticareti Raporu (Trafficking in Persons –TIP)"nda her bir ülkenin insan ticaretiyle mücadele çabası değerlendirilmekte ve ülkeler 4 gruba ayrılmaktadır: 1. grupta ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası asgari standartlarına uyan ülkeler, 2. grupta asgari standartları yerine getirmeyen ancak bunun için somut çaba harcayan ülkeler, 3. grupta asgari standartları yerine getirmeyen ve bunun için somut çaba harcamayan ülkeler, 4. grupta ise özel durumu olan ülkeler yer almaktadır. 2017 TIP ülke raporları çerçevesinde çalışmanın bu kısmında Türkiye ve İsveç, Almanya, Hollanda örnekleri ele alınacaktır.

Raporda, Türkiye'nin insan ticareti konusunda hem hedef hem geçiş ülkesi konumunda olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin insan ticareti konusunda asgari standartları tam olarak sağlayamadığı, bunun için somut çabalar gösterdiği belirtilerek ülkemiz 2. grupta ele alınmıştır. Raporda belirtildiği üzere Türkiye'ye insan ticareti mağdurları öncelikli olarak Orta ve Güney Asya olmak üzere Doğu Avrupa, Suriye, Endonezya ve Fas'tan getirilmektedir. Türkiye'de 2016 yılında tespit edilen 183 mağdurun, 36'sının Suriye, 33'ünün Kırgızistan, 23'ünün Gürcistan ve 16'sının Özbekistan uyruklu olduğu belirtilmiş; geri kalan 73 mağdurun ise Endonezya, Moldova, Fas, Pakistan ve Türkmenistan uyruklu oldukları ele alınmıştır. Ek olarak, Türkiye'de yabancı kadınların genellikle eğlence sektöründe zorla çalıştırıldığı ya da otel ve disko gibi eğlence merkezlerinde kadınlara fuhuş yaptırıldığı tespit edilmiştir. Raporda belirtilen bir diğer husus

²⁹⁵ <https://english.wegwijzermensenhandel.nl/Organisations/CoMensha.aspx> (erişim tarihi: 24.06.2019)

²⁹⁶ <http://lastradainternational.org/ls-offices/netherlands> (erişim tarihi: 24.06.2019)

ise; Türk hükümetinin iki adet sığınmaevi açtığı ancak STK'lere ait sığınmaevlerinin işletilmediğidir. Ülkemiz STK'ler ile işbirliği eksikliği olduğu hususunda Raporda eleştirilmiştir.

Raporda İsveç hükümeti'nin insan ticaretiyle mücadelede sürekli ve ciddi bir çalışma gösterdiği, asgari standartları tam olarak karşıladığı tespit edilmiş ve 1. grup ülke olduğu belirtilmiştir. İsveç hükümetinin daha çok sayıda mağdur tespit etmek ve mağdurları korumak için yönlendirme mekanizması oluşturduğu görülmüştür. İsveç'in her türlü insan ticaretini içeren eylem planı; zorla çalıştırma, yasadışı otoritelere erişme (sosyal hizmet görevlilerine otuz günlük dinlenme ve iyileşme süresini verme yetkisi), kolluk kuvvetleriyle olan teması artırmak, çocuk seks ticareti yapanların kovuşturulması gibi birçok alanı kapsamaktadır. Ek olarak, insan ticaretiyle mücadele etmek ve bu alanda farkındalığı artırmak için; savcı, polis, göç makamları için eğitim faaliyetlerine önem verilmiştir. İsveç polisi 2016 yılında 82 seks ticareti; (16'sı çocuk olmak üzere) 2015 yılında ise 58 seks ticareti vakasını araştırmıştır. 2016 yılında yakalanan üç insan tacirinin ikisi; üç yıl ve altı ay hapis cezasına çarptırılmış ve her bir vaka için 75.000 kronor (8,280\$) para cezasına çarptırılıp, kendi ülkelerine sınır dışı edilmişlerdir. Bu tacirlerin cezalarının kendi ülkelerinde takip edileceği belirtilmiştir. Ayrıca Raporda İsveç hükümetinin mağdur koruma çabalarının da arttırdığı tespit edilmiştir. İsveç'te 2016 yılında 82'si seks ticareti mağduru olmak üzere 114 zorla çalıştırma mağduru tespit edilmiştir. Tespit edilen mağdurlardan 64'ü ise çocuktur. STK'ler ise 42'si seks ticareti olmak üzere 47 mağdur tespit etmişlerdir. 2016 yılında İsveç hükümeti, tespit edilen 16 mağduru uluslararası örgüt işbirliğiyle güvenli bir şekilde ülkesine geri göndermiştir. Sonuç olarak; son beş yılda İsveç'in insan ticaretinde hedef ülke konumunda olduğu ve ülkeye gelen seks işçilerinin daha çok Doğu Avrupa, Batı Afrika, Asya ve az da olsa Batı Avrupa'dan geldiği Raporda belirtilmiştir.

Rapora göre, Almanya hükümeti, insan ticaretinin ortadan kaldırılması için asgari standartları tam olarak karşılamaktadır. Hükümet raporlama döneminde ciddi ve sürekli çabalar göstermeye devam ettiği için, Almanya insan ticaretiyle mücadelede 1.grup ülkeler arasında yer almaktadır. Alman hükümeti tarafından desteklenen danışma merkezleri ve gençlik merkezleri aracılığıyla insan ticareti mağdurlarının yaklaşık 1/3'üne yardım sağlanmıştır. Raporda STK'ler tarafından 45 farklı şehirde danışma merkezi işletildiği ve bu merkezlerde mağdurlara özellikle fuhuş amacıyla sömürülen kadın mağdurlara sığınma, tıbbî ve psikolojik bakım, adli yardım ve meslekî alanda destek sağlandığı belirtilmiştir. Buna ek olarak Raporda bazı danışma merkezlerinin yalnızca erkeklere hizmet vermesi dikkati çekmiştir. Alman hükümetinin fuhuş amacıyla sömürülen kadınlara özel önem vermesinin

yanında iş gücü sömürüsü mağdurları ile çalışacak danışma merkezlerini zorunlu kılması hükümetin insan ticareti ile mücadelede verdiği önemi göstermektedir. Almanya’da 2015 yılında 91 kadın, 17 erkek olmak üzere toplam 108; 2016 yılında ise toplam 81 insan ticareti mağduru tespit edilmiştir. Tespit edilen mağdur kadınların ağırlıklı olarak Bulgaristan, Romanya, Nijerya ve diğer Afrika ülkelerinden geldikleri belirtilmiştir. Türkiye’de olduğu gibi fuhuş amacıyla çalıştırılan kadınların birçoğu eğlence merkezlerinde çalıştırılmaktadır. Alman hükümeti ülke içerisinde insan ticareti mağdurlarını tespit etmek ve korumak adına yoğun çaba sarf etmenin yanı sıra yeni oluşturduğu insan ticareti karşıtı büyükelçilik pozisyonu ile yurtdışında da bu suçla mücadelede işbirliğini sürdürmektedir²⁹⁷.

Rapora göre, Hollanda hükümeti insan ticaretinin ortadan kaldırılması için asgari standartları tam olarak karşılamakta ve bu alanda ciddi ve sürekli bir çaba sarfetmektedir. İnsan ticareti ile mücadele alanında çalışan kurumlarla ise etkili ve yoğun işbirliği halindedir. Hollanda’da 2016 yılında polis insan ticareti suçundan 220 kişiyi tutuklamıştır. 2016 yılında Ulusal Raportör tarafından yayımlanan raporda, hakimler tarafından tacirlere verilen cezalarda tutarsızlık olduğu, şüphelilerin %40’ının ceza almadığı belirtilmiş olsa da hakimler tacirleri cezalandırmaya devam etmiş ve 15 yıl hapis cezası alan tacir dahi olmuştur. Yine Raporda 2016 yılında Hollanda’da bir bölge mahkemesinin mantar yetiştiriciliği yapan bir firmaya insan ticareti suçundan 75.000 € (79.030 \$) para cezası ve 2 yıl hapis cezasına çarptırıldığı belirtilmiştir. Bu noktada Hollanda’nın suçla mücadele konusunda cezaî tedbirleri arttırdığı belirtilmektedir. Hollanda’da insan ticareti alanında eğitime çok odaklanıldığı raporda belirtilen bir diğer husustur. Özellikle polislerin eğitime önem verilmiş; insan ticaretini önleme konusunda polisler kursa tabi tutulmuşlardır. Hollanda’da 2016 yılında 486 insan ticareti mağduru tanımlanmıştır. Mağdurların birçoğunun (yaklaşık %30’unun) kaynak ülkesi Hollanda olmakla birlikte Romanya, Bulgaristan ve Nijerya’dan gelen mağdurlarında olduğu raporda belirtilmiştir. Son olarak raporda belirtilen bir diğer husus ise, Hollanda’nın İnsan Ticareti Ulusal Görev Gücü sayesinde ilgili tüm kurumlar ile bir araya gelerek işbirliği içerisinde insan ticareti alanında yoğun faaliyet göstermesidir.

²⁹⁷ Trafficking in Persons Report, 2017.

SONUÇ

İnsan ticaretinin, tarihte kölelik olarak nitelendirilen müessesenin günümüzdeki yansıması olduğu söylenebilir. Modern kölelik olarak tanımayabileceğimiz insan ticareti, insan haklarını ihlal eden ve kişinin onuruna, haklarına ve vücut bütünlüğüne zarar veren organize bir suç türüdür. Her yıl dünyada başta kadın ve çocuklar olmak üzere milyonlarca insan bu suçun mağduru olmakta ve insan tacirleri bu kişiler üzerinden büyük paralar kazanmaktadır. Daha az risk ve daha fazla kâr olarak algılanan insan ticareti suçu; ülkeler arasındaki savaşlar, çıkar çatışmaları, sınır politikaları, ucuz işgücüne olan talep, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk gibi sebeplerden dolayı insan tacirleri tarafından en çok işlenen organize suç türlerinden biridir. İnsan ticareti suçunda; kişilerin zorla çalıştırılmaları, hizmet ettirilmeleri, fuhuş yaptırılmaları, esarete tabi kılınmaları veya vücut organlarının alınmasını sağlamak gibi amaçlarla tehdit, baskı, cebir veya şiddet kullanılarak veya kişilerin çaresizliğinden yararlanılarak, kandırılarak, kişilerin kaçırılmaları, sevk edilmeleri, bir yerden başka bir yere götürülmeleri, ülkeye sokulmaları ya da ülkeden çıkarılmaları söz konusudur.

İnsan ticareti toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın yoksulluğu ve ayrımcılığı ile yakından ilgili olduğundan dolayı göçmenler, mülteciler gibi riskli kadın gruplarını daha fazla etkilemektedir. Günümüzde insan ticareti suçu; cinsel istismar, emek sömürüsü, organ ve doku ticareti ve çocuk ticareti şeklinde görülmektedir. En yaygın olarak görülen biçimi ise kadınların fuhuş amaçlı cinsel sömürüye maruz kalmalarıdır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan ülkelerde yaşanan ekonomik kriz ve belirsizlik ortamı nedeniyle kadınlar daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için başka ülkelere giderek çalışmaya başlamışlardır. Bu durum kadın göçünün artmasına ve kadınların insan ticareti suçuna konu olmasına neden olmuştur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların insan ticaretine konu olmalarının en önemli sebeplerinden biri olsa da ataerkil cinsellik anlayışının da etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye'ye çalışmak amacıyla göç eden yabancı kadınların birçoğunun fuhuş sektöründe çalıştırıldığı görülmektedir. "Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2017 Yıllı Raporu" incelendiğinde; 2014 yılında 50 yabancı uyrukla insan ticareti mağduru tespiti yapılmışken, bu sayının 2017 yılında 303'e çıktığı görülmektedir. 2014 yılında GİGM'nin aktif hale gelmesi ve insan ticaretine yönelik farkındalık faaliyetlerinin artırılmasının ardından mağdur tespit sayılarında istikrarlı bir artış olmuştur. 2011 yılında ise Suriye'de yaşanan iç karışıklıktan kaynaklı Suriye uyruklu yabancı kadınların insan ticareti mağduru olma sayılarının arttığı tespit edilmiştir.

Giderek artan insan ticareti vakaları karşısında devletler suçu önlemek ve suçun mağdurlarını korumak adına yeni düzenlemeler yapma ihtiyacı duymuşlar ve uluslararası belgeler düzenlenmiştir. Konuya ilişkin ilk olarak 2000 yılında BM Palermo Protokolü kabul edilmiştir. Palermo Protokolü ile taraf devletlere kendi iç hukuklarında insan ticaretinin suç olarak tanımlanması ve tacirlerin cezalandırılması amacıyla düzenlemeler yapma sorumluluğu getirilmiştir. İlerleyen süreçte suçun yalnızca ceza tedbirleriyle önlenemeyeceği anlaşılmış; ağır insan hakları ihlali olan bu suçun önlenmesinde mağdurların korunması ve kurumlararası işbirliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda 2005 yılında AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi kabul edilmiş; Palermo Protokolünde odaklanılan suçla mücadelenin yanı sıra cezaî standartlara ek olarak Sözleşmede mağdurlarının hakları, korunması, rehabilite edilmeleri, topluma yeniden kazandırılmaları ve suçu önlemede işbirliğine ilişkin düzenlemeler yapılarak insan ticaretiyle mücadelenin kapsamı genişletilmiştir. AB’de de Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından çalışmalara başlanmış; yapılan düzenlemelerle insan hakları temelinde insan ticaretiyle mücadeleye ilişkin esaslar belirlenmiştir.

Uluslararası düzenlemelerin yanı sıra Türk hukukunda da konuya ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelerden en önemlisi TCK’nin 80. maddesinde düzenlenen insan ticareti suçudur. Bu maddede, insan ticareti suçunun Palermo Protokolü’yle uyumlu tanımı yapılmış ve suç cezalandırılmıştır. Ancak TCK’nin 79. maddesinde belirtilen göçmen kaçakçılığı suçuyla insan ticareti suçunun birbirine karıştırılması insan ticareti suçuyla mücadeleyi yavaşlatan bir etmen olarak görülmektedir.

Bu çalışmada insan ticaretiyle mücadelede Türkiye ve farklı iki ülke İsveç ve Almanya örnekleri karşılaştırılmıştır. İsveç, Almanya ve Hollanda’nın insan ticaretiyle mücadelede sürekli ve etkili çalışmalar göstermesi, ABD İnsan Ticareti Raporlarında 1. grupta (ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası asgari standartlarına uyan ülkeler) yer alması ve insan ticareti suçuyla mücadele konusunda etkili STK ağına sahip olması, insan ticareti mağdurlarının tespiti ve korunması aşamasında kurumlararası işbirliğinin oldukça gelişmiş olması bu iki ülke örneklerine çalışmada yer vermemizi sağlamıştır. Çalışma sırasında bahse konu dört ülke (Türkiye-İsveç-Almanya-Hollanda) arasındaki uygulama farklılıkları tespit edilmiştir. Bu tespitlerden ilki mağdur profilleri ikincisi ise mağdur tanımlama sistemlerinin ülkeler arasında farklılaşmasıdır. Bu anlamda ülke raporları incelendiğinde; İsveç, Almanya ve Hollanda’nın insan ticaretiyle mücadelede asgari standartları yerine getirdiği, mağdur koruma ve işbirliği çalışmalarında yoğun çaba sarf ettiği; buna karşın Türkiye’nin asgari

standartları tam olarak karşılayamadığı ancak insan ticaretiyle mücadelede yoğun çaba sarf ettiği anlaşılmıştır.

Çok aktörlü ve uzun bir süreç olan insan ticaretini tanımlama sürecinin iyi yönetildiği takdirde önemli ölçüde bu alanda ilerleme kaydedileceği aşıkardır. Ancak suçla mücadele ve suçun önlenmesinde en önemli noktalardan biri resmî, sivil ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğidir. İsveç ve Almanya uygulamalarına bakıldığında mağdurlara hizmet veren çok sayıda STK olduğu görülmektedir. Hollanda örneğine bakıldığında ise belediyelerin insan ticareti alanında aktif faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Türkiye’de ise insan ticareti alanında çalışan STK ve belediye sayısı oldukça düşüktür.

Türkiye’de GİGM’nin kurulması ve bünyesinde “İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Daire Başkanlığının” yer alması insan ticaretiyle mücadele ve mağdurları koruma alanında çok önemli bir gelişmedir. Bu kapsamda GİGM’nin kurulmasıyla kurumlar arası işbirliğini sağlamak ve bu alanda çalışan personeli insan ticareti konusunda eğitmek üzere programlar düzenlenmektedir. Ancak diğer üç ülkeye göre karşılaştırıldığında Türkiye’de insan ticaretiyle mücadelede bilgilendirici faaliyetlere daha fazla önem verilmesi gerektiği açıktır. Örneğin, çeşitli şehirlerde özellikle turizmin yoğun olduğu bölgelerde toplumun bilinçlenmesini sağlamak adına insan ticareti hakkında bilgilendirici broşürler dağıtılabilir veya afişler asılabilir. İsveç örneğinde olduğu gibi ülkemizde de alışveriş merkezlerinde insan ticareti hakkında broşürler dağıtılabilir.

İnsan ticareti mağdurları ile yaşanan dil farklılığından kaynaklı iletişim problemi mağdur tespit sürecinde çözülmesi gereken çok önemli bir sorundur. Bu durum ancak bu alanda çalışan eğitimli tercümanlar aracılığıyla aşılabilmektedir. Ancak Türkiye örneğinde değerlendirdiğimizde bu alanda çalışan yeterli tercümanın olmaması tanımlama sürecini zorlaştırmaktadır. Bu kapsamda Almanya örneğinde bahsedilen görsel olarak süreci tanımlayan ve mağdurun resimlerle mağduriyet sürecini anlatmasını sağlayan kitapçıklar düzenlenebilir. Bu şekilde mağdurlarla yaşanan iletişim sıkıntılarının aşılabileceği kanısındayız.

Ülkemizde insan ticareti mağdurlarına yönelik engellerden biriside kadın mağdurlara “fuhuş yapan kadın” gözüyle bakılması ve önyargılı davranılmasıdır. İnsan ticareti mağdurlarını en iyi şekilde tespit etmek, etkili mücadele yöntemlerini kullanmak ve toplumda oluşan önyargıyı kırmak için temel şart eğitimidir. Eğitim faaliyetlerinin ulaşılabileceği kadar çok resmî ve sivil kurumlara düzenlenmesi önerilmektedir.

Kadınların insan ticareti suçuna konu olmalarının en temel sebeplerinden birinin toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğu çalışmada özellikle vurgulanmıştır. Bu nedenle insan

ticareti suçunun önlemesinin temelinde toplumsal cinsiyete duyarlı devlet politikaları geliştirmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Kadınlar gerek ev hizmetlerinde gerekse fuhuş sektöründe çalışırken çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu risklerin yanı sıra özellikle yabancı kadınların toplum tarafından damgalanması ve dışlanması da göz önüne alındığında bu suçla mücadelede toplumun eğitilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Son olarak, genel bir ifadeyle göçmenlerin durumlarının anlaşılabilmesi ve problemlerinin çözülebilmesi için toplumsal cinsiyet temelli çalışmalara hem kamu sektöründe hem özel sektörde ağırlık verilmesi gerektiği kanısındayız. Çalışmada da bahsedildiği üzere insan ticaretiyle mücadelede asgari standartları karşılayan ülke uygulamalarından örnekler alınmalı ve ülkemizde insan ticareti mağduru kişilerle karşılaşması muhtemel olan kamu kurumları ve STK'lar arasındaki işbirliği ağı güçlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akalın, K. H. (2009). “Ortaçağ Avrupasının Toplumsal Gerçeği Olarak Kölelik Düzeninin Dinsel Temelleri”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(19): 28-41.
- Akbaş, H. ve Hamarat, Ö. (2014). “İnsan Ticareti Mağdurlarının Kırılganlıkları ve Mağdur Tedarikçilerinin Kapasitelerindeki Bölgesel Farklılıklar”. Seyhan, O. ve Akgül, A. (Ed.). *Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurları*. Adalet Yayınevi, Ankara, 65-76.
- Arslan, Ç. (2004). “İnsan Ticareti Suçu TCK m.201/b)”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53(4): 19-83.
- Arslan, Ç., Temel, İ., Aydın, Y., Şen, Y.F., Doğan, K. ve Bacaksız, P. (2006). *Türkiye’de İnsan Ticaretiyle Mücadelede Yasa Uygulama İle İlgili Stratejik Bir Yaklaşım*. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Ankara.
- Arslan, Ş. (2016). *Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahat Hakkı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Atalay, A.Ö. (2013). *Türk Ceza Hukukunda Fuhuş Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avrupa Birliği ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogu IV. (2017). *İnsan Ticareti İle Mücadelede Sivil Toplumun Gücü Projesi Uygulama Raporu*. Pozitif Matbaa, Ankara.
- Ayata, A., Acar, F., Tılıc, H. R., Beşpınar, F. U. ve Çelik, K. (2008). *Türkiye’de İnsan Ticaretinin Farklı Formlarına Olan Talebin İncelenmesi*. Avrupa Birliği, Dışilişkiler AB Koordinasyon Dairesi ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Ankara.
- Aydın, E. (2010). *İnsan Ticareti Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Aydın, M. (2013). *Türk Ceza Kanununda İnsan Ticareti Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğdu, S. (2012). *Türkiye’de İnsan Ticareti Suçu ve Polislin Fuhuş Amaçlı İnsan Ticareti İle Mücadelesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Bakar, N. (2010). *Düzensiz Göç ve Fuhuş Amaçlı Kadın Ticareti: Türkiye Örneği ve İsveç Modeli Üzerine Tartışmalar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bakır, Z. Z. (2016). “Modern Kölelik”. *Uluslararası Hukuk Araştırma No:19*, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 1-20.

- Baykal Benlioğlu, E. (2014). “Hukuki Açıdan Cinsel Sömürü Amaçlı İnsan Ticareti”. Seyhan, O. ve Akgül, A. (Ed.). *Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurları*. Adalet Yayınevi, Ankara, 77-116.
- Berktaş, F., Ecevit, Y., G. Hoşgür, A., Kümbetoğlu, B., Köker, E., K. Şanlı, H., Uygur, G., Çağlar, F.İ., Elçik, G., ve Sancar, S. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- Beycan, H. (2014). *Avrupa Birliği’nin İnsan Ticareti İle Mücadele Politikası ve Türkiye’de Bu Alanda Yürütülen Çalışmalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Avrupa Birliği Bakanlığı, Ankara.
- Beydili E., Ataktürk, E., Yaman, E., Şahin, F., Çabul, G., Acar, H., Barbaros, H. ve Özgür, E., ve Çavuşoğlu, T. (2014). *İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Sosyal Hizmet*. Pozitif Matbaa, Ankara.
- Bolat, G. (2005). *Dünya’da ve Türkiye’de İnsan Ticareti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bolat, G. A. (2013). *Berdel Töresi ve İnsan Ticareti*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Boyacı, N. P. (2014). “Platonun İdeal Toplum Modelinde Köleler/Kölelik”. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 1: 41-51.
- Bozkurt, G. (1983). “Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 38(1): 65-103.
- Buz, S. (2007). “Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2): 37-50.
- Claude, K. (2010). *Hedef Cinsel Hizmet Satın Alanlar. İsveç Örneği: Fuhuşu ve Cinsel Amaçlı İnsan Ticaretini Başladığı Yerde Durdurmak*. (Çev. T. Kayaoğlu), Solna, İsveç.
- Coskun, E. (2016). “Türkiye’nin Göç Rejiminde Toplumsal Cinsiyet Faktörü: Ugandalı Göçmen Kadınlar Örneği”. *Fe Dergisi*, 8 (1): 91-104.
- Coşkun, E. (2018). *İnsan/Kadın Ticareti ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği*. Nika Yayınevi, Ankara.
- Çabuk, G. (2014). *İnsan Ticareti Mağdurlarına Uzman Desteği Proje Sonuç Raporu*. Pozitif Matbaa, Ankara.
- Çabuk, G. ve Çavuşoğlu, T. 2015. “İnsan Ticareti Mağdurları ve Korku”. Solak, A.ve Solak, Ö. (Ed.). *Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından Suç ve Suç Korkusu*. Serya Yayıncılık, Ankara, s. 206-221.

- Çelikel, A. ve Ö. Gelgel, G. (2017). *Yabancılar Hukuku*. Beta Basım, İstanbul.
- Çiçekli, B. (2016). *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Değirmenci, O. (2006). “Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 67: 57-96.
- Demir, B. (2007). *Combating Human Trafficking in Europe*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Demirdizen, D. (2013). “Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar: Yeni Düzenlemelerle Yarı Köle Emeline Doğru mu?”. *Çalışma ve Toplum*, 3: 325-346.
- Doğan, K. (2008). *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, V. (2016). *Türk Yabancılar Hukuku*. Savaş Yayınevi, Ankara.
- Duman, T. (2015). “Göç ve Kadın: Göç Çalışmalarında Toplumsal Cinsiyetin Önemi ve Kadını Anlamak.” K. Alver, (Ed.), *Sosyoloji Dergisi*, 3 (6): 67-80.
- Duymaz, E. (2013). “Modern Kölelik, Avrupa konseyi Hukukunda Kölelik, Kulluk ve Zorla Çalıştırma Yasakları Üzerine Bir İnceleme”. *Legal Hukuk Dergisi*, 11(123): 67-104.
- Dündar, T. ve Özer, E. (2017). *İnsan Ticareti Suçunu Anlamak*. İKGV, İstanbul.
- Dündar, T. ve Özer, E. (hızl.). (2012). *Türkiye’ye Hoşgeldiniz. Türkiye’de İnsan Ticareti Sorunu*. Aşama Matbaacılık, İstanbul.
- Efe, H. (2010). “Avrupa Birliğinde İnsan Haklarının Gelişimi”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5: 47-67.
- Ekşi, N. (2016). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. Beta Basım, İstanbul.
- Erdem, B. B. (2013). *Türk Vatandaşlık Hukuku*. Beta Basım, Ankara.
- Erdem, M.R. (2013). “Lizbon Antlaşması ve Avrupa Ceza Hukuku’nun Geleceği”. *Aydın Zevkliler’e Armağan*. 2(8): 1019-1098.
- Erdemir, Y. ve Çabuk, G. (hızl.). (2017). *İnsan Ticareti İle Mücadelede Sivil Toplumun Gücü Projesi Kapasite Analiz Raporu*. Pozitif Matbaa, Ankara.
- Erdemir, Y., Çabuk, G. ve Çavuşoğlu T. (2017). *İnsan Ticareti İle Mücadelede Sivil Toplumun Gücü Projesi Uygulama Raporu*. Pozitif Matbaa, Ankara.
- Esen, E. (2019). *Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri*. Beta Yayıncılık, Ankara.
- Evik, A.H. (2005). “Göçmen Kaçakçılığı Suçu”. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(3-4): 100-146.
- Follmar-Otto, P. ve Rabe, H. (2009). *Human Trafficking in Germany*. German Institute for Human Rights, Berlin.

- Gallagher, A. (2001). "Human Rights and New United Nations Protocol on Trafficking and Migrant Smuggling: A Preliminary Analysis," 23 *Human Rights Quarterly*: 975.(akt. D. Kızılsümer, 2007).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2018). İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu, (49). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Güler, M.A. (2015). "Modern Kölelik ve Modern Köleliğin Görünümleri". *İş ve Hayat*, 1(2): 23-46.
- Hafizoğulları, Z.ve Özen, M. (2013). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. US-A Yayıncılık, Ankara.
- Inglis, S. C. (2011). "Expanding International and National Protection Against Trafficking for Forced Labour Using the Human Rights Framework". *Buffalo Human Rights Law Review*: 55-104. Akt., Kızılsümer, D. (2007).
- International Labour Organization and Walk Free Foundation. (2017). "Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage", Geneva.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. (2014). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Kadın Dayanışma Vakfı. (2010). *Kadın Ticareti ile Mücadele*. Hermes Ofset, Ankara.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2016). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)*. Uluslararası Pirreis Kültür Ajansı, Ankara.
- Kalfa, A. (2008). *Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Katıman, E. (2014). "Uluslararası Antlaşmaları Denetleme Mekanizmaları-GRETA ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Karşılaştırmalı İncelemesi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 113:127-140.
- Kızılsümer, D. (2007). "İnsan Ticareti İle Mücadele: Uluslararası Belgeler ve Türkiye'nin Çabaları". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 62(1): 113-145.
- Koca, M. (2010). "Türk Ceza Kanununda Soykırım Suçu". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 1: 1-27.
- KOK German NGO Network Against Trafficking in Human Beings. (2015). *Human Trafficking in Germany-An Overview from a Practical Standpoint*. KOK e.V., Germany.

- Kolukırk, S. (2014). Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler. *Zeitschrift Für Die Welt der Türken/Journal of World of World of Turks*, 6(2): 37-53.
- Korkusuz, G. (2014). *İnsan Ticareti Kavramı ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda İnsan Ticareti Suçu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuloğlu, T. (2010). *Uluslararası Belgelerde ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kurt Yücekul, G. (2011). *İnsan Ticareti Suçu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nizam, K ve Sallan Gül, S. (2017). “Türkiye’de Mültecilere Yönelik Yerleşim Politikaları ve Uydu Kentler: Güvenlik Kısılacında Yaşamlar”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22 (Göç Özel Sayısı):1385-1410.
- Nomer, E. (2015). *Türk Vatandaşlık Hukuku*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Özbek, Ç. ve Köşk, U. C. (2018). “Yeniden Üretim Döngüsü İçinde Kadın Göçmenler”. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 1 (1): 39-58.
- Özbek, V.Ö., Doğan, K., Kanbur, M. N., Bacaksız, P. ve Tepe, İ. (2011). *Türk Ceza Hukuk Özel Hükümler*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Özcan, M. ve Arıcan, M. (2008). “AB Ceza Adalet Sisteminde Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti”. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 4(15): 1-37.
- Özçelik, G. B. (2013). “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır dışı Edilmesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 108: 211-258.
- Özer, E. (2012). *Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, F. ve Ardor, H.N. (2007). “Suç Sanayiinin Bir Alanı İnsan Ticareti: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”. *Ekonomik Yaklaşım*, 18(62): 79-102.
- Öztürk, N. (2017). “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1): 1-32.
- Pearson, E. (2004). *Coercion in the Kidney Trade? A Background Study on Trafficking in Human Organs Worldwide*, Eshborn.Akt., Bolat, G. (2005). Bolat, G. (2005).

- Dünya’da ve Türkiye’de İnsan Ticareti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Polat, O. (2016). “Şiddet”. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1): 15-34.
- Polat, O. ve Gündoğan, E. (2010). “Çocuk Askerler: Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Sorunlar”. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 1(1): 105-124.
- Sakman, E. (2012). “Cinsel Şiddet: Ataerkil Cinsellik Anlayışının Bir Ürünü”. *Pivolka*, 7 (23): 5-7.
- Sallan Gül, S. (2005). “Türkiye’de Yoksulluğun Kadınsallaşması”. *Amme İdaresi Dergisi*, 38 (1): 25-45.
- Sayın, H. (2010). *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Uluslararası İşbirliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Semyatova, G. (2014). “Ulusal Başvuru Mekanizmalarından 157 Acil Yardım Hattı”. Seyhan, O. ve Akgül, A. (Ed.). *Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurları*. Adalet Yayınevi, Ankara, 163-182.
- Sever, M., Demir, O.Ö. ve Kahya, Y. (2012). *Türkiye’de İnsan Ticareti Mağduru Tespit Süreçlerinin Değerlendirilmesi*. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Polis Akademisi Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM), Ankara.
- Sevim, A. (2005). *Feminizm*. İnsan Yayınları. İstanbul.
- Şeker, D. ve Uçan, G. (2016). “Göç Sürecinde Kadın”. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 199-214.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). *Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı*. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Taş, G. (2016). “Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri.” *Akademik Hassasiyetler*, 3(5): 163-175.
- Tosun, L. (2003). “İnsan Ticareti, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticareti Konusunda Uluslararası Düzenlemeler ve İç Hukuk Kuralları”. *Adalet Dergisi*, 94: 119-123.
- Türkiye’nin İnsan Ticareti İle Mücadele Çabalarının ve Tüm İnsan Ticareti Mağdurlarının Adalete Erişimlerinin Desteklenmesi AB Projesi. (2009). *Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı*, Ankara.

- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2008). *İnsan Ticareti Mağdurlarına Doğrudan Yardım*. IOM, İsviçre.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. IOM, İsviçre.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2016). *Ulusal ve Uluslararası Alanda İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Hukuksal Çerçeve*. IOM Yayınları, Ankara.
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. ve Kalfa, A. (2009). “Göçün Kadınsallaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri”. *Fe Dergi* 1 (2): 13-28.
- Vayrynen, R. (2003). *Illegal Immigration, Human Trafficking and The Organized Crime*. United Nation University WIDER, Discussion Paper No: 2003/72. Akt. Bolat, G.A. (2013).
- Vural, D.G. (2007). *Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Walker, C. (2011). “Researchfor Human Trafficking”. *Global Breakthrough*, 1-10.
- Yakut, B. (2010). “Lizbon Sonrası Avrupa Birliğinin Cezai Meselelerde Yetkisinin Kapsamı”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 9(2): 169-207.
- Yenidünya, A. C. ve Alşahin, E. M. (2009). “Göçmen Kaçakçılığı Suçu”. *Türkiye Barolar Birliği*, 82: 1-50.
- Yılmaz, A. (2019). “Göç ve Kadın: Göçün Feminizasyonu ve Kadın Göçmenlerin Durumu”. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1): 383-400.
- Yılmaz, C. ve Vural, D.G. (2007). “İnsan Hakları Bağlamında Kadın Ticareti”. *İnsan Hakları Yıllığı*, 25: 79-93.
- Yılmaz Öztürk, N. (2007). “5543 Sayılı İskân Kanunu Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığının Kazanılması”. *TBB Dergisi*, 68: 246-247.
- Yurtcan, E. (2016). *Yargıtay Kararları Işığında Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.

İnternet Kaynakları

- 157 Yabancılar İletişim Merkezi, <http://yimer.gov.tr/> (erişim tarihi: 29.04.2018)
- Amerika Birleşik Devletleri, “Trafficking in Persons Report”.
<https://www.state.gov/documents/organization/271339.pdf> (erişim tarihi:10.05.2018).
- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı. <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708> (erişim tarihi: 12.05.2018).

- Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Anlaşma. <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> (erişim tarihi: 13.05.2018).
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hakkında. <http://www.ihd.org.tr> (erişim tarihi: 20.03.2018).
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (erişim tarihi: 10.05.2018).
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Ülkelere Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına İlişkin Rec (2001)/16 Sayılı Tavsiye Kararı. https://updoc.site/download/cinsel-smr-amacyla-insan-ticareti-avrupa-konseyi_pdf. (erişim tarihi: 11.05.2018).
- Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi. Avrupa Konseyi Anlaşmalar Serisi No. 197. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160407-16.pdf>
- Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinin Uygulanmasına Yönelik İyi Uygulamalar İncelemesi. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking> (erişim tarihi: 08.05.2018).
- Birleşmiş Milletler İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürölmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme. <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx> (erişim tarihi: 10.05.2018).
- Coalition Against Human Trafficking in Women, <http://www.catwinternational.org/> (erişim tarihi:11.05.2018)
- Council of the European Union. 2009. Action Oriented Paper on Strengthening the EU External Dimension on Action against Trafficking in Human Beings. Brussels.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi. https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23e.html (erişim tarihi:10.05.2018).
- European Commission. 2005. EU Plan On Best Practices, Standards and Procedures For Combating and Preventing Trafficking in Human Beings (2005/C 311/01). Brussels.
- European Union. 2011. Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings and Protecting its Victims, and Replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, Brussels.
- <http://www.abbilgi.eu/tr> (erişim tarihi: 29.04.2018).
- International Labour Organization and Walk Free Foundation. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf, (erişim tarihi: 07.04.2018).

İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Görev Gücü. <http://www.mfa.gov.tr> (erişim tarihi: 01.04.2018).

İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme.

http://www.insanhaklarisavunuculari.org/ihlal/files/ticaret/insan_ticaretinin_yasaklan_mas_szlemesi.pdf (erişim tarihi: 17.05.2018).

Maastrich

Anlaşması.

https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/AB/Maastricht_Anla%C5%9Fmasi.pdf (erişim tarihi: 09.05.2018).

Modern Köleliğin Küresel Tahminleri: Zorla Çalıştırma ve Evlendirme.

http://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575479/lang--en/index.htm (erişim tarihi: 14.05.2018)

Palermo Protokolü. <http://www.goc.gov.tr> (erişim tarihi: 28.03.2018)

Rantsev Kararı: Kıbrıs-Rusya.

http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/aihm_kararlari/3RANTSE_V-KIBRISveRUSYA.pdf (08.08.2018).

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü). <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/signatures.html> (erişim tarihi: 10.05.2018).

Stockholm Programı. https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=4180&id=4209 (erişim tarihi: 12.05.2018).

Tepecik, F. (2011). “İnsan Ticaretinin Ekonomik ve Hukuki Boyutları”.

<https://www.avekon.org/papers/780.pdf> (erişim tarihi: 08.05.2018).

Cinsel Sömürü Amacıyla İnsan Ticaretine Karşı Eylem Konulu 19 Mayıs 2000 tarih ve Rec (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı. <http://kadininstatusu.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/uluslararası-belgeler> (erişim tarihi: 08.04.2018).

Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 07.05.2018).

Uluslararası Çalışma Örgütü, “Modern Kölelik ve Çocuk İşçiliği”.

http://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_575650/lang--tr/index.htm (erişim tarihi: 10.05.2018)

Uluslararası Göç Örgütü, “Hakkında”. <http://www.turkey.iom.int/iom-turkey> (erişim tarihi: 10.05.2018).

https://bulten.ikgv.org.tr/?ust_id=4180&id=4209 (erişim tarihi: 12.05.2018).

<https://www.dutchrapporteur.nl/about/index.aspx> (erişim tarihi: 23.06.2019).

<https://english.wegwijzermensenhandel.nl/Organisations/CoMensha.aspx> (erişim tarihi: 24.06.2019)

https://www.goc.gov.tr/icerik6/insan-ticareti-ile-mucadele_363_378_4714_icerik (erişim tarihi: 10.05.2018).

<https://hetccv.nl/onderwerpen/mensenhandel/documenten/basisniveau-bestuurlijke-aanpak-van-mensenhandel/> (erişim tarihi: 24.06.2019)

<http://www.ikgv.org/> (erişim tarihi: 25.06.2019).

<https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm> (erişim tarihi: 13.05.2018).

<http://kadindayanismavakfi.org.tr> (erişim tarihi: 25.06.2019).

<http://www.kok-gegen-menschenhandel.de/en/member-organisations-counselling-centres/> (erişim tarihi: 29.04.2018)

<http://lastradainternational.org/ls-offices/netherlands> (erişim tarihi: 24.06.2019)

<https://www.refworld.org/docid/5b3e0abf4.html> (erişim tarihi: 23.06.2019).

trafficking@coe.int (erişim tarihi: 24.06.2019)

https://updoc.site/download/cinsel-smr-amacyla-insan-ticareti-avrupa-konseyi_pdf (erişim tarihi: 11.05.2018)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Simge ÖZ DEMİRAL
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	75. Yıl Cumhuriyet Lisesi (Yabancı Dil Ağırlıklı)
Lisans Diploması	Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, 2013
Tez Konusu	Türkiye’de ve Farklı Ülke Örneklerinde İnsan Ticareti
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Mavi Yaprak Aile Danışma Merkezi-2013 Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi-2012 Ankara Sevgi Evleri Çocuk Yuvası-2012 Ankara Çocuk Eğitim Evi-2012 Antalya Adliye Sarayı-2011
Projeler	ANOBDER (Ankara Otistik Bireyler Derneği) tarafından gerçekleştirilen GED IV (Gönüllü Eğitim Dayanışma) Projesi/2010-2011 Psişizofreni Çalışma Grubu, Türkiye Şizofreni Dernekleri Federasyonu ile birlikte şizofreni hastaları yararına çalışmalar/2010-2013 Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversite’nin ortaklaşa yürüttüğü “Ebeveyn-Ergen İlişkisi ve Ergenin Uyumu Arasındaki İlişkilerin Aile Stres Modeli Çerçevesinde Sınanması: Bir İzleme Çalışması” projesinin veri toplama süreci/2012
Çalıştığı Kurumlar	Antalya İl Göç İdaresi Müdürlüğü
E-Posta	smgeoz@gmail.com